

tepav

6. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu “Bölgesel Rekabet Edebilirlik ve Yönetişim”

Bu kitap TEPAV tarafından 2 Aralık 2011 tarihinde Ankara’da düzenlenen 6. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu’nda sunulan bildirilerden ve tartışma oturumlarının kayıtlarından oluşmaktadır.

2006 yılından bu yana artık gelenekselleşen ve her yıl bölgesel kalkınma alanının farklı bir boyutuna odaklanan sempozyumun altıncısının teması “Bölgesel Rekabet Edebilirlik ve Yönetişim” olmuştur. Kalkınma politikalarının yeni yeni bölgeselleştiği ülkemizde rekabet kavramının ve bölgesel rekabet politikalarının tartışmaya açılması bu alandaki politika diyaloguna önemli katkı sağlamıştır. Konu yurtiçinden ve yurtdışından akademisyenler, uzmanlar, kamu, özel sektör ve sivil toplum temsilcilerinin aktif katılımı ile derinlemesine tartışılmıştır.

9 789944 927567

6. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu
Bölgesel Rekabet Edebilirlik ve Yönetişim

tepav

6. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bölgesel Rekabet Edebilirlik ve Yönetişim

2 Aralık 2011, ANKARA

Bildiri Kitabı

tepav

**6. BÖLGESEL KALKINMA
VE
YÖNETİŞİM SEMPOZYUMU**

**“Bölgesel Rekabet Edebilirlik ve
Yönetişim”**

**2 Aralık 2011
ANKARA**

BİLDİRİ KİTABI

TEPAV Yayınları No: 65

**6. BÖLGESEL KALKINMA VE YÖNETİŞİM SEMPOZYUMU
BİLDİRİ KİTABI**

Kitap içeriğinden yazarları sorumludur

Kaynak göstermek suretiyle kısmen ya da tamamen alıntı yapılabilir

©Aralık 2012 1. Basım

ISBN 978-9944-927-56-7

Matsa Basımevi

İvedik OSB Matbaacılar Sitesi 558. Sok. No: 42 Y. Mahalle / ANKARA

Tel: 0312 395 20 54 Faks: 0312 395 31 63

TEPAV,

TOBB-ETÜ Yerleşkesi TEPAV Binası

Söğütözü Caddesi No: 43 Söğütözü / ANKARA

Telefon: +9 0312 292 5500

Faks: +9 0312 292 5555

tepav@tepav.ogr.tr

www.tepav.org.tr

ÖNSÖZ

Uluslararası ekonomik bütünleşmenin yoğunlaşması pek çok ülkedeki rekabet ortamının kurallarını, şeklini, büyüme ve kalkınmaya yönelik bakış açılarını değiştirmiştir. Kalkınma politikalarındaki bu paradigma değişimi, içsel potansiyellere dayalı bölgesel rekabet edebilirliği geliştirme politikalarına odaklanmayı gerekli kılmıştır. Buna paralel olarak pek çok ülkede çok katmanlı yönetim mekanizmaları merkezi yönetim ve yerel birimler arası hiyerarşik ilişkilerin yerini almaya başlamıştır. Yerel ihtiyaçlara daha duyarlı politika geliştirme ve yönetim mekanizmaları bölgesel kalkınmanın en önemli başarı faktörleri arasında sayılmaktadır.

2 Aralık 2011 tarihinde Ankara’da düzenlenen 6. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu’nun teması, bölgesel gelişme alanında yaşanan bu değişimleri göz önünde bulundurarak, **Bölgesel Rekabet Edebilirlik ve Yönetişim** olarak belirlenmiştir.

Sempozyumda konunun kuramsal boyutları, uygulama ve politika geliştirmeye yönelik yönleri ulusal ve uluslararası konuşmacılar, tartışmacılar ve dinleyicilerin aktif katılımı ile değerlendirildi. Elinizdeki kitap sempozyumda sunulan bildiriler, konuşma metinleri ve tartışma bölümlerinden oluşmaktadır.

Sempozyum Türkiye’de bölgesel kalkınma/planlama ve iyi yönetim alanındaki politika tartışmalarına katkı sağlayan en önemli etkinliklerden biridir. Sempozyumun amacı akademisyen, araştırmacı, uygulamacı ve diğer aktörleri etkileşimli bir tartışma ortamında somut çıktılar üretecek şekilde bir araya getirmektir. Yerli ve yabancı deneyimler ve araştırma bulguları da sempozyumda izleyicilere duyurulmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	iii
İçindekiler	v
Açılış Konuşması <i>Emin Dedeoğlu</i>	1
BÖLGESEL REKABET EDEBİLİRLİĞİ YENİDEN DÜŞÜNMEK	
Bölgesel Çeşitlilik ve Politika Müdahalesi <i>Prof. Ron Boschma</i>	7
Rekabet Gücü, Yaşam Kalitesi ve Yaratıcılık: Türkiye Düzey 2 Bölgeleri <i>Prof. Dr. Neşe Kumral, Prof. Dr. Sedef Akgüngör, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Güçlü</i>	27
Bölgesel Rekabet Edebilirliği Yeniden Düşünmek <i>Tartışma Bölümü</i>	55
BÖLGESEL REKABET EDEBİLİRLİĞİN YÖNETİŞİMİ	
İngiltere’de Ekonomik Kalkınmanın Yönetişi <i>Prof. Andy Pike</i>	73
The Governance of Economic Development In England <i>Prof. Andy Pike</i>	85
Rekabet Edebilirliğin Yönetişi <i>Serkan Valandova</i>	97
Rekabet Edebilirlik ve Bölgesel Kalkınma: Rekabetten İşbirliğine <i>Dr. N. Tunga Köroğlu</i>	105
Bölgesel Rekabet Edebilirliğin Yönetişi <i>Tartışma Bölümü</i>	119
Genel Değerlendirme	135
Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı Bilgi Notu	149

Sempozyum Düzenleme Kurulu

Emin Dedeoğlu
Emre Koyuncu
N. Tunga Köroğlu
Selçuk Serteser
Ülker Şener

Katılımcılar

Ahmet Yaman	Devlet Planlama Teşkilatı
Andy Pike, Prof.	Newcastle Üniversitesi
Ayda Eraydın, Prof. Dr.	ODTÜ
Ayşe Nur Albayrak, Dr.	Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Emin Dedeoğlu	TEPAV
İlhan Tekeli, Prof. Dr.	ODTÜ
Murat Kara	Kalkınma Bakanlığı
Mustafa Fazlıoğlu	Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu
Nahit Bingöl	Kalkınma Bakanlığı
Neşe Kumral, Prof. Dr.	Ege Üniversitesi
N. Tunga Köroğlu, Dr.	TEPAV
Nuri Yavan, Yrd. Doç. Dr.	Ankara Üniversitesi
Oya Açıkalın, Yrd. Doç. Dr.	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Ron Boschma, Prof.	Utrecht Üniversitesi
Savaş Zafer Şahin, Yrd. Doç. Dr.	Atılım Üniversitesi
Sedef Akgüngör, Prof. Dr.	Dokuz Eylül Üniversitesi
Serkan Valandova	Devlet Planlama Teşkilatı

Açılış Konuşması

Emin Dedeoğlu

TEPAV Yönetişim Çalışmaları Direktörü

Günaydın.

Bu sene Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumları'nın altıncısını düzenliyoruz; neredeyse geleneksel olmaya başladı diyebiliriz. Çoğu misafirimizin yüzleri de tanıdık gelmeye başladı. Hepiniz hoş geldiniz.

Bu altıncı toplantıyı "Rekabet Edebilirlik ve Yönetişim" teması çerçevesinde düzenliyoruz. Geçen sene "Sanayi Politikası ve Yönetişim" başlıklı bir sempozyum gerçekleştirmiştik. Şu anda düzenlediğimiz etkinlik de bir anlamda bir öncekinin devamı niteliğinde gerçekleşecek. Konunun daha derinlerine inmeyi planlıyoruz. Bu temayı da özellikle seçtik. Çünkü dünya ekonomisi üzerinde kara bulutların dolaştığı bir dönemde bizce rekabet edebilirlik konusu kavramsal olarak da tartışılması gereken bir konu. Türkiye gibi bölgesel kalkınma politikalarına yeni yeni adım atan bir ülke açısından da önemli olduğunu düşünüyoruz. Dolayısıyla umarım herkes bu tartışmadan ve sunuşlardan gerekli bilgiyi edinir.

Her yıl uyguladığımız, artık standartlaşan toplantı formatımızı tekrar hatırlatmak istiyorum. Öncelikle aramızda akademiden, özel sektörden, sivil toplumdan ve kamu politika yapıcılarından temsilciler var. Yani meselenin tüm tarafları olarak tanımlayabileceğimiz kişiler burada. Tartışma masasında yer alan katılımcılarımız bu konuda uzman sayılabilecek, bizim tartışmacı olarak davet ettiğimiz isimler. Sunuşlar yapıldıktan sonra öncelikle onlar tartışmayı başlatacaklar, daha sonra da izleyici konumunda bu salonda yer alan davetlilerimizin görüşlerine oturum başkanlarının yönetimi çerçevesinde yer vereceğiz.

Hepinize bol tartışmalı ve faydalı bir sempozyum diliyorum.

Teşekkür ediyorum.

1. Oturum
Bölgesel Rekabet Edebilirliği
Yeniden Düşünmek

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Ayda Eraydın

Prof. Ron Boschma,
Utrecht Üniversitesi

Prof. Dr. Neşe Kumral
Ege Üniversitesi

Prof. Dr. Sedef Akgüngör
Dokuz Eylül Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Güçlü
Ege Üniversitesi

Tartışma Bölümü

Bölgesel Çeşitlilik ve Politika Müdahalesi¹

Prof Ron Boschma
Utrecht Üniversitesi

¹ Makale *Geographia Polonica*'da yayımlanacaktır.

Giriş

Ne tür bölge olursa olsun, her bölge, ekonomik yapılarında durgunluk ve gerileme süreçleriyle karşı karşıya kalacaktır. İşin aslına bakılırsa, başarısızlığın her bir bölgesel ekonomiye içkin olduğuna dair artan bir farkındalık söz konusudur. Er ya da geç, ekonomik kurumlar başarısızlığa uğrayacak ve ortadan kalkacaktır. Yeni şirketlerin çoğunluğunun ekonomik sisteme girişlerinin üzerinden fazla zaman geçmeden ortadan kalktıkları bilinmektedir. Ormerod'un ifadesiyle (2005), ABD otomobil sektöründe yer alan şirketlerin yüzde 99'u hayatta kalamamışken, her yıl yine ABD'deki tüm işletmelerin yüzde 10'u yok olmaktadır.

Zaman zaman ortaya çıkan ekonomik krizler bunun tek nedeni değildir. Bir zamanlar Schumpeter'in (1939) ifade ettiği üzere, ekonomik büyüme niceliksel değişimden çok niteliksel değişimle ilgilidir. Uzun dönemli ekonomik büyüme sağlamak ve nihayetinde her bölge için kaçınılmaz olan başarısızlık süreçlerini telafi edebilmek için, bölgesel ekonomilerin yeni ekonomik etkinlikler geliştirmeleri elzemdir. Bu yapısal değişim sürecinin gerçekte nasıl işlediği ve kamu politikası müdahalesi yoluyla nasıl harekete geçirilebileceği hem ekonomistler hem de coğrafyacılar için temel bir soru niteliğindedir. Ekonomik coğrafya alanında, sanayiye dayalı bölgelere eski örneklerin birçoğunun, ekonomilerini yeniden yapılandırmada sorun yaşadıkları ve bu bölgelerin hiçbirinin bölgesel ekonomilerini eski düzeyine geri getirmeyi başaramadığı bulgulanmıştır. Bu, bölgelerin nasıl başarılı bir biçimde çeşitlilik sağlayabildiğine ilişkin anlayış düzeyimizi geliştirmemiz gerektiğini göstermektedir. Coğrafya alanında çalışanlar bölgelerin nasıl yeni büyüme izlekleri geliştirdiklerini defalarca sormuşlarsa da (bkz. örn. Scott, 1988; Storper ve Walker, 1989; Feldman vd., 2005; Hassink, 2005; Martin ve Sunley, 2006; Simmie ve Carpenter, 2007; Cooke, 2010; Fornahl vd., 2010), bu yazında fazla bir ilerleme kaydedilemediğini söylemek haksızlık olmayacaktır.

Bu çalışma, bölgesel çeşitlilik sağlama sürecini açıklayabilmek için teknolojik ilintililik kavramına odaklanmaktadır. Son zamanlarda bir dizi çalışma (Klepper ve Simons, 2000; Boschma ve Wenting 2007; Hausmann ve Klingner 2007; Klepper, 2007; Bishop ve Grippaios 2010; Buenstorf vd. 2010; Hausmann ve Hidalgo 2010; Boschma vd., 2011; Buerger ve Cantner 2011; Meyer vd., 2011; Neffke vd. 2011; Tanner 2011) bölgesel düzeyde mevcut sektörlerden yeni sektörlerin filizlenmesini ifade eden bölgesel budaklanma (regional branching) sürecine vurgu yapmaktadır (Boschma ve Frenken 2011).

Bazı yazarlar, belli bir bölgede yeni bir sektörün piyasaya girmesi ve büyümesinin, teknolojik olarak ilintili (çeşitli) sektörlerin aynı yerel bağlamda var olmasına bağlı olduğunu savlamaktadır. Bu çalışma, bunun politika belirleme için ne anlama geldiğini ele almayı amaçlamaktadır.

İkinci kısım, teknolojik ilintiliğin bölgesel kalkınma için önemine ilişkin son zamanlarda ortaya konan görüşlerin bir özetini sunmaktadır (Boschma ve Frenken, 2010). Üçüncü kısım, tüm bunların bölgesel politika için ne anlama geldiğini tartışmakta, sektörler arası teknolojik ilintiliğin etkin bir politika belirleme süreci için nasıl belirleyici bir etmen olarak kullanılabileceğini anlatmaktadır. Dördüncü kısımda, politika belirleyicilerin uzun vadeli ekonomik kalkınma sağlamak için, bölgeleri yeni (ancak eskisiyle bağlantılı) yönlere sevk etmek konusunda karşı karşıya olduğu bir dizi seçenek tartışılmaktadır. Bu bakımdan, bölgesel düzeyde teknolojik olarak ilintili sektörler arasında bağ kurulurken yeni sektörlerin canlandırılmasını sağlayacak çeşitli mekanizmalara odaklanılmaktadır. Beşinci kısım, sonuç niteliğindedir.

Teknolojik ilintililik ve bölgesel budaklanma

Ekonomi alanındaki her ders kitabında, bilginin rekabet doğurmayan bir değer olduğu ifade edilir. Bu, bilginin bir şirket tarafından kullanılmasının diğer şirketler tarafından da kullanılabilmesini dışlamayacağı anlamına gelir. Yani, şirketler, başka bir yerde yaratılan ve biriktirilen bilgiden yararlanabilirler. Elbette bu belli bir dereceye kadar doğrudur, ancak bir ekonomide bilginin yayılımının önünde ciddi kısıtlar olduğunu da biliyoruz. Bunun temel nedenlerinden biri, Arrow'un (1962) dile getirdiği gibi, bilginin (diğer üretim faktörlerinin aksine) kullanılıncı azalmaması, yaparak öğrenme yoluyla birikmesidir. Bilgi ayrıca çoğunlukla zımnî ve karmaşık olduğundan, dile ve kurala dökülmesi de güçtür (Polanyi 1966). Tüm bu nedenlerden ötürü aktöre özgü olan bilgi, bireyler ve örgütlerce içselleştirilmiştir. Bunun bir sonucu olarak, aktörler arası taklit ve bilginin yayılımı, başarısızlığa yatkın sorunlu süreçlerdir (Nelson ve Winter, 1982; Antonelli, 1995; Saviotti, 1996).

Bu çalışma kapsamında bizler dikkatimizi son zamanlarda yazında çok dikkat çekmiş olan iki kısıtlayıcı faktörle, yani coğrafi ve bilişsel uzaklıkla sınırlandıracağız. Coğrafyacılar uzun zamandır aralarındaki coğrafi uzaklık fazla olan aktörler arasında bilginin akışkanlığının kolay olmayacağını öne sürmektedir. Bilgi akışkanlığının gerçekten de coğrafi olarak belli bir bölge

sınırlarında kaldığını ampirik olarak kanıtlayan birçok çalışma söz konusudur (Audretsch ve Feldman, 1996; Paci ve Usai, 1999). Bu yaklaşım, coğrafi yakınlığın bilginin şirketler arası yayılımı için bir ön koşul olduğunu düşündürmektedir. Ancak bunun için coğrafi yakınlığın ne gerekli ne de yeterli olduğunu düşünmemize yol açacak güçlü bulgular mevcuttur (Boschma, 2005). Aktörler arası bağ kurulması ve bilginin aktarımına olanak tanınması için öncelikle aşılması gereken bilişsel ve toplumsal uzaklık gibi başka engeller olduğu giderek daha çok kabul görmektedir (Breschi ve Lissoni, 2003; Lagendijk ve Oinas, 2005; Torre ve Rallet, 2005; Balland, 2009). Geçtiğimiz on yılda, bilişsel yakınlık kavramı bu anlamda büyük dikkat çekmiştir. Cohen ve Levinthal (1990) aktörlerin, dışarıdan gelen yeni bilgiyi anlamak, kendi kurumlarında özümsemek ve uygulamak için içselleştirme kapasitesine sahip olmaları gerektiğini ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra akademisyenler, etkin iletişim ve bilgi yayılımının olanak kazanması için aktörlerin benzer bilgi ve uzmanlık düzeylerinde olması gerektiğini, yani bilişsel boyutta yakınsamaları gerektiğini vurgulamaktadır.

Öte yandan, bilişsel yakınlığın her koşulda olumlu olamayacağına ilişkin gelişen bir bilinç de söz konusudur (Grabher, 1993; Nooteboom, 2000; Boschma, 2005; Broekel ve Boschma, 2011). İki aktör tamı tamına aynı bilgiye sahipse, birbirleriyle kusursuz bir iletişim yürütebilecekler, ancak bir aktör diğerinin zaten bildiği şeye bir katkıda bulunamayacaktır. Daha kötüsü, dışarıdan gelecek ve her ikisine de yeni olacak bilgiye maruz kalmamaları riski de ortaya çıkacaktır. Bu, aktörlerin kendi içlerine kapandıkları ve etraflarında olup bitenden bihaber oldukları bir bilişsel tutsaklık durumuna yol açabilecektir. Bu bakımdan, Nooteboom (2000) aktörler arası belli bir derece bilişsel uzaklık olmasının gerçekten öğrenme sürecine yol açmasının daha olası olduğunu öne sürmektedir. Bu anlamda, iletişimi olanaklı kılan bilişsel yakınlıkla gerçek öğrenmeyi harekete geçiren bilişsel uzaklık arasında bir ödün ilişkisi söz konusudur. Sonuç olarak, optimal düzeyde bir bilişsel yakınlık söz konusu olduğunda etkin bilgi aktarımı daha olanaklı olacaktır. Bu da, aktörlerin etkin iletişimi olanaklı kılmak için belli bir düzeyde bilişsel yakınlığa sahip olmaları, ancak bu yakınlığın bilişsel tutsaklığa yol açacak denli yüksek olmaması gerektiği anlamına gelmektedir (Nooteboom, 2000). Diğer bir deyişle, iki aktör farklı ancak ilintili yeterliklere sahipse, gerçek anlamda etkileşimli öğrenme, mevcut bilgi kısıntılarını yeni kurgularla birleştirme ve gerçek anlamda yenilikçilik potansiyeli ortaya çıkarmaktadır.

1990'larda geliştirilen teknolojik sistemler yazını, bu fikri uzun dönemli ekonomik kalkınmayı desteklemek üzere sektörlerin birbirlerini teknolojik olarak tamamlamalarının altını çizmek üzere uyarlamıştır (örn. Carlsson ve Stankiewicz, 1991; Robertson ve Langlois 1995). Burada, birbirini tamamlayıcı yeterliklerdeki çeşitliliğin, yenilikçilik süreçlerini desteklemek için birbiriyle bağıntılı bilgi kırıntılarının bütünleştirilmesi ve yeniden düzenlenmesi gerektiği noktalarda bir avantaj oluşturduğu savunmaktadır (Arora ve Gambardella 1994; Feldman 1999).

Bu bilgiler yakın geçmişte ekonomik coğrafyaya uygulanmıştır. Bu bakımdan, ilintili çeşitlilik kavramı büyük ilgi toplamıştır. Jacobs dışsallığı kavramının ifade ettiği gibi belli bir bölgede görülen yüksek çeşitlilik derecesinin ekonomik faydalarını vurgulamak yerine, araştırmacılar yerel şirketler için öğrenme fırsatları ortaya çıkardığı için teknolojik olarak ilintili sektörlerdeki bölgesel çeşitliliği vurgulamaya başlamıştır. Sektörler arasında aşırı düzeyde bilişsel uzaklık olabileceğinden, bu bölgesel çeşitliliğin kendisi için geçerli olamayabilmektedir. Buna göre, belli bir bölgede çok sayıda teknolojik olarak ilintili sektör bulunması bilgi akışkanlığını artırabilmekte, bu da bölgesel kalkınma konusunda olumlu etkide bulunmaktadır. Hollanda (Frenken vd., 2007), İtalya (Boschma ve Iammarino, 2009), Almanya (Brachart vd., 2011) ve İspanya (Boschma vd., 2011) gibi ülkelerde farklı metodolojiler kullanılarak yapılan ampirik çalışmaların tümü, ilintili çeşitliliğin bölgesel büyüme üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Söz konusu çalışmalar ilintili çeşitliliği durağan bir bakış açısından incelemiş, belli bir bölgedeki sanayi yapısının bileşimine bakarak yerel sektörler arasındaki ilintililik düzeyini belirlemeye çalışmıştır. Saviotti ve Frenken (2008) farklı ülkelerdeki ihracat çeşitliliğinin evrimini incelerken ilintili çeşitlilik konusuna daha dinamik bir bakış açısı getirmiştir. Otuz yıllık bir süreçte İsveç'in bölgelerindeki sanayi yapısının teknolojik bütünlük düzeyini inceleyen Neffke vd. (2011) sektörler yükselişe ve çöküşe geçse de bu bütünlük derecesinin süregelen olduğu sonucuna varmıştır. Bu süregelenlik halinin bir nedeni, bölgelerin ilintili sektörlerinin çoğu zaman giderek çeşitlenmesi ve mevcut etkinlikleriyle ilintisiz sektörleri giderek yitirmesidir. Sonuç olarak, yeni sektörler sıfırdan açığa çıkmamakta, kendi faaliyetlerine uygun bilgi ve yetilerden yararlanabildikleri mevcut sektörlerden budaklanmaktadır. Başka bir deyişle, ilintililik bölgesel çeşitlilik sağlama süreci için kritik bir bileşen haline gelmektedir. Boschma ve Frenken (2011) yeni sektörlerin, bölgesel düzeyde teknolojik olarak ilintili sektörlerin yeni

bileşimlerinden ortaya çıktığı bu sürece bölgesel budaklanma adını vermektedir.

Budaklanma sürecinin bölgesel çeşitlenmenin kilit bir bileşeni olduğuna dair bulgular artmaktadır. Örnek olaylar konusundaki çalışmalar yeni sektörlerin temellerini bölgelerindeki ilintili ekonomik faaliyetlerden aldığını göstermektedir (bkz. örn. Bathelt ve Boggs 2003; Glaeser, 2005; Best, 2006; Boschma ve Wenting, 2007; Klepper, 2007). Ülkelerin ihracat portföylerini konu alan çalışmalar, portföylerin yeni ancak yakından ilintili ihracat ürünlerini de kapsayacak biçimde genişlediğini ve çeşitlendiğini ortaya koymaktadır (Hausmann ve Klinger, 2007; Hidalgo vd., 2007; Hidalgo, 2009). Yani, ülkeler mevcut ihracat portföyleriyle ilintili yeni ihracat ürünlerine doğru ilerlemekte ve ülke düzeyinde mevcut ilintili ihracat ürün gamı ne kadar genişse, ülkelerin yeni ilintili ihracat ürünlerine doğru çeşitlilik gösterme konusundaki olanakları da o denli geniş olmaktadır. Boschma vd. (2011) İspanya'nın bölgeleri üzerindeki bir çalışmada, ilintili ürünlerde ihracat çeşitlenmesi yönündeki bu sürecin gerçekten önemli olduğunu, ancak ulusal düzeye nazaran bölgesel (ulus-altı) düzeyde daha büyük önem taşıdığını göstermiştir.

Neffke vd. (2011) yeni sektörlerin belli bir bölgeye girmesi ve mevcut sektörlerin söz konusu bölgeden yok olması olasılıklarını araştırmıştır. Çalışmalarında, 1969-2002 yılları arasında İsveç'in 70 bölgesindeki sanayi yapısının evrimini izlemiş, belli bir bölgeye giriş yapan 2500'den fazla yeni sektör örneği incelemişlerdir. Belli bir sektörün bir bölgedeki diğer sektörlerle teknolojik olarak ilintili olduğu zaman o bölgeye giriş yapma olasılığının arttığını bulgulamışlardır. Neffke vd. ayrıca belli bir bölgeden çıkış yapan 2500'den fazla örneği de incelemiştir. Çalışmaları ayrıca, sektörün bir bölgedeki diğer sektörlerle teknolojik olarak ilintili olmadığı ya da söz konusu ilintinin çok zayıf olduğu zaman, o bölgeden çıkış yapma olasılığının arttığını bulgulamıştır.

Yukarıda sözü edilen çalışmalar, bölgesel budaklanmanın ortaya çıkışıyla ilgili elle tutulur bulgular derlemişse de, yeni ve mevcut sektörlerin birbirleriyle nasıl ilintili olduğu ve sektöre ilişkin sektörler arasında hangi kanallardan iletildiği soruları halen yanıt beklemektedir. Bu, bölgesel budaklanma sürecine dâhil olan piyasaya giriş türlerinin ve diğer etmenlerin kapsamlı bir çalışmasını gerekli kılmaktadır. Henüz böyle bir çalışma bildiğimiz kadarıyla mevcut değildir. Boschma ve Frenken (2011) bu bölgesel

budaklanma sürecine temel oluşturabilecek bir dizi mekanizmayı ele almıştır. Olası mekanizmalar arasında ilk göze çarpan girişimcilik olup, sektörlerin yaşam döngüsü konusundaki çalışmalardan elde edilen, girişimciliğin gerçekten de itici güçlerden biri olabileceğine ilişkin elle tutulur bulgular söz konusudur. Bu çalışmaların gösterdiğine göre, mevcut sektörler yeni sektörleri doğururken, ilintili sektörlerde bir geçmişi olan (örn. eski bir çalışan olarak) girişimciler bu deneyimlerinden yararlanmakta ve böylece şirketlerinin hayatta kalma olasılığını önemli ölçüde artırmaktadır (Boschma ve Wenting, 2007; Klepper, 2007; Wenting, 2008; Buenstorf ve Klepper, 2009; Buenstorf vd., 2010; Klepper, 2010; Buenstorf ve Geissler, 2011; Buenstorf ve Guenther, 2011; Frenken vd., 2011; Heebels ve Boschma, 2011). Diğer bir deyişle, bu aktarım süreci boyunca, (söz konusu deneyimli girişimcilerin sahip olduğu) bilgi bölgesel düzeyde mevcut sektörlerden yeni sektörlerle iletilmekte, burada yeniden biçimlendirilerek başka bilgilerle harmanlanmaktadır.

Aynı mantık iş gücü hareketliliği için de geçerli olabilir. Çalışmalar iş gücü hareketliliğinin bilgi ve deneyimin bölgesel düzeyde bir şirketten diğerine aktarımını sağlayan temel mekanizmalardan biri olduğunu göstermektedir (Angel, 1991; Almeida ve Kogut, 1999; Pinch ve Henry, 1999; Saxenian, 1994; Rodríguez-Pose ve Vilalta-Bufi, 2005; Eriksson, 2011). Ancak burada sorulması gereken soru, bunun her türlü iş gücü hareketliliği için geçerli olup olmadığı ve ilintili sektörler arası iş gücü akımlarının bu anlamda ne kadar önem taşıdığıdır. Boschma vd. (2009) iş gücü hareketliliğinin kendi başına tesis performansı üzerinde etkisi olmazken, konuya ilişkin yetileri olan çalışanların (yani ilintili sektörlerden gelen çalışanların) istihdamının tesis performansını artırdığını göstermiştir. Bu durum, söz konusu ilintili yetilerin yeni olmakla birlikte tesis düzeyinde mevcut yeti setiyle ilintili olması ve dolayısıyla etkin bir biçimde mevcut yetilerle bütünleştirilip harmanlanabilmesi gerçeğine yorulabilir. Bu, yeni araştırmalar için verimli bir saha olmakla birlikte henüz sektörel yaşam döngüsü bağlamında ele alınmamış durumdadır. Bu bakımdan araştırmaların, yeni yükselen sektörlerdeki şirketlerin ilintili sektörlerden istihdam edilecek iş gücüne (ilintili sektörlerde geçmişi olan girişimciler gibi) ne derece bağımlı olduğu ve bunun uzun vadede şirketlerin hayatta kalma oranını olumlu etkileyip etkilemediği konusuna odaklanmalıdır.

Ancak bölgesel budaklanma sürecinin gerçekleşmesini sağlayan başka kanallar da olabilir. İlintili faaliyetleri bir araya getiren AR-GE ağları gibi işbirliği ağları bu faaliyetlerden yeni ekonomik faaliyetlerin filizlenmesini

sağlayabilir. Farklı ancak ilintili yetileri olan kuruluşları birbiriyle ilişkiye sokan teknolojik ortaklıkların daha yenilikçi çıktılara yol açabildiğine ilişkin bulgular söz konusudur (Nooteboom vd., 2007). Ancak, iş gücü hareketliliği gibi, ilintili sektörlerin sınırları dışındaki işbirliklerinin verimli bir biçimde yeniden düzenlendiği yeni sektörlerle yol açtığına dair sistematik bulgular mevcut değildir.

Bölgesel çeşitlenmeyi harekete geçirmek için kamusal müdahale olanakları

Bundan önceki tartışmadan elde ettiğimiz bir bulgu, yeni sektörlerin, teknolojik olarak ilintili sektörlerle yerel olarak bağlantı kurabileceği bir bölgede ortaya çıkıp gelişmesinin daha olası olduğuydu. Şimdi sorulması gereken soru, başarılı bir bölgesel çeşitlenme sürecine destek vermek için hangi noktada müdahale gerektiğidir. Söz konusu bölgesel budaklanma sürecini geliştirecek politika adımları tahayyül etmek mümkün müdür?

Başlangıç olarak, bu konuda karşımıza çıkan bir dizi kısıt göz önünde bulundurmak gereklidir. Öncelikle, hangi yeni sektörlerin önümüzdeki beş ila on yıllık süreçte ekonomik büyümenin motoru olabileceğini tahmin etmenin güç olduğunun bilincine varmalıyız. Bu da, başarı vaat edenleri seçme yönündeki bir politika yaklaşımının ciddi kısıtları olabileceği anlamına gelmektedir. İkinci olarak, kamu politikasının belli bir bölgede yeni sektörlerin başarılı bir biçimde gelişimine tam anlamıyla katkıda bulunabildiği örnekler üzerinden bile harekete geçmek çok mümkün değildir. (Lambooy ve Boschma, 2001; Pack ve Saggi, 2006). Politika belirleyiciler Silikon Vadisi gibi başarı öykülerini vurgulamayı seçer, ancak kamu politikasının bu başarıya nasıl bir katkıda bulunduğunun gerçekçi bir analizini yapmayı unuturlar. Ancak bizim öğrendiklerimizin çoğu, bölgesel çeşitlenme yaratmayı başaramayan politikaları irdeleyen çalışmalar kaynaklıdır. Howells'ın (2005) ifadesiyle, 'en iyi uygulama politikalarının' çoğunun yerel durumlara uyarlanması ve uygulamaya konması son derece güçtür (Hassink ve Lagendijk, 2001).

Bölgesel budaklanma sürecinin politika için geldiği anlam göz önünde bulundurulurken, belli bir bölgenin mevcut sanayi yapısını çıkış noktası olarak almak bir ön koşuldur. Bölgelerin sanayi geçmişi, içinde hareket edilecek bağlamı ortaya koyar ve fırsatları tanımlarken, bir yandan kamu politikasıyla başırlabileceklerin de sınırlarını belirler (Lambooy ve Boschma, 2001). Bu,

belli bir bölgenin sanayi yapısının sektörler arası teknolojik ilintililik düzeyini de belirleyecek ayrıntılı bir analizini gerektirir (bkz. örn. Neffke vd., 2011). Nitekim bu, bölgelerin ilintili faaliyetleri de kapsayacak biçimde çeşitlilik sağlama olanaklarını belirleyici niteliktedir. Gelecek vaat ettiği söylenen ancak bölgesel sanayi yapısında çok tali bir yer tutan sektörleri (nanoteknoloji gibi) desteklemekte temkinli davranmak yararlı olacaktır. Durum böyle olduğunda, yeni sektörler, teknolojik olarak ilintili oldukları başka bölgesel sektör söz konusu olmadığından, bölgedeki diğer sektörlerle kolaylıkla bağlantı kuramayacaktır. Bu anlamda, yeni sektörler gelişimlerini destekleyebilecek yerel kaynaklardan (bilgi ve yetiler gibi) beslenemeyecektir. Bu koşullarda, yeni sektörlerin bilişsel anlamda çok uzak oldukları başka yerel sektörlerin gelişimine (örn. bilgi aktarımı anlamında) katkıda bulunması da çok mümkün olmayacaktır.

Kamu mali kaynakları kıt olduğundan, politika belirleyiciler riskten kaçınan bir politika stratejisi gütmek durumundadır. Bu da, bölgesel politikanın mevcut sanayi yapısıyla daha kolay bağlantı kurabilecek yeni sektörlerle yoğunlaşmasının yeğ olacağı ve bunun politikanın başarı olasılığını artıracığı anlamına gelmektedir. Bu, her derde deva tek bir politika stratejisi uygulamanın yanlış olduğunu ifade eden bilimsel yazın ile paralellik arz etmektedir. Ancak bu tür stratejiler halen birçok ülkede bölgesel politika belirleme süreçlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Todtling ve Trippl, 2005; Raspe ve Van Oort, 2006; Asheim vd., 2011). Sonuç olarak, politika seçenekleri bölgedeki teknolojik olarak ilintili sektörlerden kaynaklanan bölgeye özgü değerlerden daha iyi yararlanılabilmesi için koşullara göre uyarlanmalıdır.

Yazında pek dikkat çekmeyen diğer bir olası açılım, belli bir bölgede düşüşte olan sektörlerin desteklenmesinin kötü bir seçim olmayabileceğidir. Bundan önce, belli bir bölgenin sanayi portföyünde tali bir yer tutan ve çöküşte olan sektörlerin desteklenmesinin, bu sektörlerin bölgedeki yerleşiklik düzeyleri düşük ve bölgeden er ya da geç çıkış yapması olasılıkları yüksek olduğundan, kamu mali kaynaklarının israfı anlamına geleceğini savlamıştık. Bu durum, bölgede başka sektörlerle güçlü teknolojik bağları olan sektörlerden farklılık arz etmektedir. Bu diğer tür sektörler geçici bir talep düşüşüyle karşı karşıya kaldıklarında, ortadan kalkmaları teknolojik olarak ilintili oldukları diğer bölgesel sektörlerin varlığını ve gelişimini tehdit edecektir. Bu tehdit, özellikle söz konusu sektör yerel sektörler ağında merkezi bir konum işgal ediyorsa ya da sektörler için gerekli değerlerin

bölgesel sanayi sahasına aktarımında ve yayılımında köprü ödevi görüyorsa geçerlidir. Bu durumda, söz konusu sektörün kaybı bölgede ilintili faaliyetleri kapsayacak biçimde çeşitlilik sağlanması olanaklarını ciddi oranda azaltacaktır.

Ancak bölgesel budaklanma sürecinin desteklenmesinde en çok önem taşıyan husus, politikanın teknolojik olarak ilintili yerel sektörler arasında bağlantı kurmayı hedeflemesidir. Bu tür politikaların temel amacı, güçlü sektörleri daha da güçlendirmek ya da yerel yerleşik çıkarları güvence altına almak değil, belli bir bölgedeki birbirini tamamlayıcı faaliyetler arasındaki etkileşimi ve alışverişi artırmak ve bölgesel budaklanma sürecini desteklemektir. Bunun somut politika edimleri yoluyla nasıl başarılacağı bir sonraki alt başlığın konusudur.

Bölgesel budaklanmayı destekleyecek olası politika edimleri

Daha önce söz edildiği üzere, bölgesel budaklanma fikrine yakınsayan politika girişimlerine giderek artan derecede tanık olunmaktadır. Bunlara, bölgesel kalkınmaya destek olma amacıyla sektörler arası bağlantılar kurmayı ve yeni bileşimler kurmayı amaçlayan platform politikaları adı verilmektedir (Asheim, Boschma ve Cooke, 2011; Cooke, 2011; Harmaakorpi vd., 2011). Sektörlerin bölgesel düzeyde birbirleriyle bağlantılandırılabilirliği ve politika müdahalesinin bölgesel budaklanmayı teşvik edebileceği üç bilgi transfer mekanizmasına (girişimcilik, iş gücü hareketliliği ve işbirliği ağları) kısaca değiniyoruz.

Daha önce de ifade edildiği üzere, deneyimli girişimciler, ilintili sektörlerde edindikleri deneyimlerden yararlanabildikleri yeni sektörler yaratabildiklerinden, bir sektörün yaşam döngüsünün ilk aşamasında fark oluşturabilmektedir. (Boschma ve Wenting, 2007; Klepper, 2007). Bu tür aktarımlar daha çok kaynaklarını aldıkları kurumlarla aynı bölgede gerçekleştiklerinden bölgesel düzeyde bilginin ilintili bir sektörden yeni bir sektöre iletimini sağlayan etkin bir mekanizma oluşturmaktadır. Burada politika, daha önce faaliyet gösterdikleri sektörden farklı, ancak yine de bilişsel anlamda ilintili bir sektörde yeni şirketler kuran deneyimli girişimcileri hedefleyip destekleyerek bir rol oynayabilir. Bu, girişimcilik politikasına bugün uygulandığından çok daha farklı bir yaklaşım anlamına gelmektedir.

Bilgi ve yetilerin ilintili sektörler arasında aktarımını sağlayan diğer bir mekanizma iş gücü hareketliliğidir (Boschma vd., 2009). Politika burada hem iş arayanları hem de şirketleri ilintili sektörlerdeki olanaklar konusunda haberdar ederek mutlak bir rol oynayabilir. İş arayanlar deneyimlerini daha önce çalıştıkları, ancak yetilerinin yine de geçerli olabileceği ve etkin olarak kullanılabileceği diğer sektörlerde uygulamaya koymaya teşvik edilmelidir. İlintili yetileri ve bilgisi olan çalışanlar şirketlerde yenilikçiliği olumlu etkilediğinden, şirketler kendi aktif oldukları sektörde geçmişte olan yeni çalışanlarsa, ilintili sektörlerden çalışan istihdam etmeyi seçmeye yönlendirilmelidir. Şirket çalışanları işi bıraktıklarında rakip şirkete değil de farklı sektörlerden kuruluşlara gideceğinden, bu tür bir politika müdahalesi şirketlerin kendi çalışanlarına yatırım yapma motivasyonuna da olumsuz etki yapmayacaktır. Bu bakımdan, ilintili sektörler arası (gerek aynı bölge içinde, gerekse farklı bölgeler, hatta farklı ülkeler arasında) iş gücü hareketliliğinin teşvik edilmesi bölgesel budaklanma sürecine katkıda bulunacaktır.

İşbirliği ağları, bilginin ilintili sektörler arasındaki alışverişine olanak tanıyan diğer bir etkin araç olabilir (Nooteboom vd., 2007). Kamu politikası bilginin ilintili sektörler arasında aktarıldığı ve yaygınlaştığı platformların kurulması yoluyla bir rol oynayabilir. Bu, rekabet politikasının ilintili sektörlerden kuruluşların bir araya geldiği ağların kurulmasına olanak tanınması gerektiği anlamına gelmektedir. Nitekim bu, bölgelerin yeni ancak birbirini tamamlayıcı faaliyet alanlarını kapsayacak biçimde çeşitlilik sağlaması için etkin bir yol olabilecektir. Burada elzem olan, politikanın yerleşik oyuncuların çıkarlarının baskın gelip bu ağlar üzerinde egemenlik kurmasını, yeni gelenlerin ve küçük oyuncuların erişimine engel olmasını önleyecek biçimde tasarlanmasıdır. Bu tür bir ağ politikası, bölgeye yeni ilintili bilgi getirebilecek bölge dışı aktörleri de içermelidir (Boschma ve Iammarino, 2009).

Sonuç

Bu çalışma, bölgesel düzeyde yeni sektörlerin mevcut sektörlerden filizlendiği bölgesel budaklanma sürecine eğilmektedir. Belli bir bölgede yeni bir sektörün piyasaya girişinin ve büyümesinin, söz konusu bölgede teknolojik olarak ilintili olduğu (çeşitli) sektörlerin varlığına bağlı olduğuna ilişkin giderek artan bulgular mevcuttur. Bu çalışmada bunun bölgesel politika için olası anlamlarını tartışarak sektörler arası teknolojik ilintiliğin bölgesel budaklanmayı teşvik edecek etkin bir politika belirleme süreci için

nasıl bir girdi olarak kullanılabileceğini ele aldık. Kamu politikasının belli bir bölgenin sanayi yapısında tali bir konumda yer alan ve gerileme sürecindeki sektörleri desteklememesi ve bölgesel sanayi alanında yerleşik olmayan ancak hayatta kalma olasılığı yüksek şirketleri de seçmemesi gerektiğini savladık. Daha tikel olarak, ilintili sektörler arasındaki akımların girişimcilik, işgücü hareketliliği ve ağlar yoluyla harekete geçirilmesi gerektiğini, nitekim bunun yeni bileşimlere yol açarak bölgesel budaklanmanın yeni yönlerde gerçekleşmesine olanak tanıyabileceğini vurguladık.

Bununla birlikte, mevcut sektörleri yeni sektörlerle bağlantılandıran çeşitli aktarım mekanizmaları konusunda daha derinlemesine bilgiye ihtiyaç bulunmaktadır. Belli bir bölgede yeni sektörler ortaya çıkıp gelişirken bu mekanizmaların arz ettiği önem nedir? Kamu politikası bu bakımdan kritik bir rol oynamakta mıdır? Eğer oynuyorsa, bu başka bölgesel bağlamlarda tekrarlanabilir mi? Bunun yanında, kurumsal yeniden yapılanma gibi bölgesel budaklanma süreci için elzem olduğu düşünülebilecek başka faktörleri ele almadık (Maskell ve Malmberg, 2007; Hassink, 2010; Strambach 2010). Kamu politikasının çeşitli uzamsal ölçeklerde (bölgesel, ulusal, uluslararası) bölgesel budaklanma sürecinde ne tür bir rol oynadığının ve kurumların değişip değişemeyeceği, eğer değişebilirse nasıl değiştirileceğinin anlaşılması son derece gereklidir. Bölgesel budaklanma sürecini daha iyi anlayabilmemiz için ilerideki araştırmalarda bu soruların ele alınması gerekecektir.

Kaynakça

Agrawal, A., Cockburn, I. ve McHale, J. (2006) Gone but not forgotten: Labor flows, knowledge spillovers and enduring social capital, *Journal of Economic Geography* 6(5): 571-591.

Almeida, P. ve Kogut, B. (1999) Localization of knowledge and the mobility of engineers in regional networks, *Management Science* 45: 905-917.

Angel, D. (1991) High-technology agglomeration and the labor market: the case of Silicon Valley, *Environment and Planning A*, 23: 1501-1516.

Antonelli, C. (1995) *The economics of localized technological change and industrial dynamics*, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Arora, A., ve Gambardella, A. (1994), The changing technology of technological change: General and abstract knowledge and the division of innovative labour. *Research Policy* 23: 523-32.

Arrow, K.J. (1962), The economic implications of learning by doing, *Review of Economic Studies* 29: 155-173.

Asheim, B.T., R. Boschma ve P. Cooke (2011), Constructing regional advantage: Platform policies based on related variety and differentiated knowledge bases, *Regional Studies* 45 (7): 893-904.

Audretsch, D.B. ve M. Feldman (1996), Spillovers and the geography of innovation and production, *American Economic Review* 86: 630-40.

Balland, P.A. (2009), Proximity and the evolution of collaboration networks. Evidence from R&D projects within the GNSS industry, Evrimisel Ekonomik Coğrafya Çalışmaları, 09.14, Utrecht Üniversitesi Ekonomik Coğrafya Bölümü.

Bathelt, H. ve J.S. Boggs (2003), Towards a Reconceptualization of Regional Development Paths: Is Leipzig's Media Cluster a Continuation of or a Rupture with the Past? *Economic Geography* 79: 265-293.

Best, M. (2006), Regional specialization and industrial renewal. High-tech in Lowell, Massachusetts, 2006 DRUID Konferansında sunulmuş tebliğ.

Bishop, P. ve P. Grippaios (2010), Spatial externalities, relatedness and sector employment growth in Great Britain, *Regional Studies*, 44(4): 443-454.

Boschma, R.A. (2005), Proximity and innovation. A critical assessment, *Regional Studies* 39(1): 61-74.

Boschma, R., R. Eriksson ve U. Lindgren (2009), How does labour mobility affect the performance of plants? The importance of relatedness and geographical proximity, *Journal of Economic Geography* 9 (2): 169-190.

Boschma, R. ve K. Frenken (2011) Technological relatedness and regional branching, H. Bathelt, M.P. Feldman ve D.F. Kogler (derl.), *Beyond Territory. Dynamic Geographies of Knowledge Creation, Diffusion and Innovation* içinde, Routledge, London ve New York, s. 64-81.

Boschma, R.A. ve S. Iammarino (2009), Related variety, trade linkages and regional growth, *Economic Geography* 85 (3): 289-311.

Boschma, R.A., ve R. Wenting (2007) The spatial evolution of the British automobile industry. *Industrial and Corporate Change*, 16 (2): 213-238.

Brachart, M., A. Kubis ve M. Titze (2011), Related variety, unrelated variety and regional functions. Identifying sources of regional employment growth in Germany from 2003 to 2008, IHW Tartışma Makaleleri no. 15, Halle Ekonomik Araştırma Enstitüsü.

Breschi, S., Lissoni, F. (2003) Mobility and social networks: Localised knowledge spillovers revisited. CESPRI Çalışma Makalesi 142, Bocconi Üniversitesi, Milano.

Broekel, T. ve Boschma, R. (2011), Knowledge Networks in the Dutch Aviation Industry - The Proximity Paradox. *Journal of Economic Geography*, forthcoming.

Buenstorf, G., M. Fritsch ve L.F. Medrano (2010) Regional knowledge and the emergence of an industry. Laser systems production in West Germany, 1975-2005, *Evrimsel Ekonomik Coğrafya Çalışmaları*, 10.16, Utrecht Üniversitesi Ekonomik Coğrafya Bölümü.

Buenstorf, G. ve M. Geissler (2011) The origins of entrants and the geography of the German laser industry, *Papers in Regional Science* 90 (2): 251-270.

Buenstorf, G. ve C. Guenther (2011) No place like home? Relocation, capabilities, and firm survival in the German machine tool industry after World War II, *Industrial and Corporate Change* 20 (1): 1-28.

Buenstorf, G. ve Klepper, S. (2009) Heritage and agglomeration: the Akron tyre cluster revisited, *Economic Journal*, 119: 705-733.

Buerger, M. ve U. Cantner (2011) The regional dimension of sectoral innovativeness. An empirical investigation of two specialized supplier and two science-based industries, *Papers in Regional Science*, 90 (2): 373-393.

Carlsson, B. ve R. Stankiewicz (1991) On the nature, function and composition of technological systems, *Journal of Evolutionary Economics* 1: 93-118.

Cohen, W.M. ve Levinthal, D.A. (1990), Absorptive capacity: a new perspective on learning and innovation, *Administrative Science Quarterly* 35: 128-153.

Cooke, P. (2010) Transversality and transition. Branching to new regional path dependence, Oxford Trinity College atölyesi için hazırlanmış tebliğ, 5-7 Eylül

Eriksson, R.H. (2011) Localized spillovers and knowledge flows – How does proximity influence the performance of plants, *Economic Geography* 87: 127-152.

Feldman, M. P. (1999), The new economics of innovation, spillovers and agglomeration: Review of empirical studies. *Economics of Innovation and New Technology* 8:5–25.

Feldman, M.P., J. Francis ve J. Bercovitz (2005), Creating a cluster while building a firm. Entrepreneurs and the formation of industrial clusters, *Regional Studies*, 39: 129-141.

Fornahl, D., S. Henn ve M. Menzel (derl.) (2010), *Emerging clusters*, Cheltenham: Edward Elgar.

Frenken, K. Van Oort, F.G. ve Verburg, T. (2007) Related variety, unrelated variety and regional economic growth. *Regional Studies*, 41 (5): 685-697.

Frenken, K., E. Cefis ve E. Stam (2011), Industrial dynamics and economic geography: a survey, ECIS çalışma makalesi 11.07, Eindhoven Teknoloji Üniversitesi, Eindhoven.

Glaeser, E.L. (2005) Reinventing Boston: 1630-2003, *Journal of Economic Geography* 5: 119-153.

Harmaakorpi, V., T. Tura ve H. Melkas (2011), Regional Innovation Platforms, P. Cooke, R. Boschma, R. Martin ve F. Todtling (derl.), *Handbook on Regional Innovation and Growth* içinde, Cheltenham: Edward Elgar, 556-572.

Hassink, R. (2005), How to unlock regional economies from path dependency? From learning region to learning cluster, *European Planning Studies*, 13 (4): 521-535.

Hassink, R. (2010), Locked in decline? On the role of regional lock-ins in old industrial areas, R. Boschma ve R. Martin (derl.) *The Handbook of Evolutionary Economic Geography* içinde, Cheltenham: Edward Elgar, 450-467.

Hassink, ve A. Lagendijk (2001), The dilemmas for interregional institutional learning, *Environment and Planning C. Government and Policy*, 19 (1): 65-84.

Hausmann, R. ve Hidalgo, C.A. (2010). Country diversification, product ubiquity, and economic divergence, CID Çalışma Makalesi No. 201, Uluslararası Kalkınma Merkezi, Harvard Üniversitesi, Cambridge.

Hausmann, R. ve B. Klinger (2007), The structure of the product space and the evolution of comparative advantage, CID Çalışma Makalesi No. 146, Uluslararası Kalkınma Merkezi, Harvard Üniversitesi, Cambridge.

Hidalgo, C.A. (2009). The Dynamics of Economic Complexity and the Product Space over a 42 year period, CID Çalışma Makalesi No. 189, Uluslararası Kalkınma Merkezi, Harvard Üniversitesi, Cambridge.

Hidalgo C.A., Klinger B., Barabási A.-L., ve Hausmann R., 2007. The Product Space Conditions the Development of Nations. *Science* 317: 482-487.

Howells, J. (2005), Innovation and regional economic development. A matter of perspective? *Research Policy*, vol. 34, s. 1220-1234.

Klepper, S. (2007) Disagreements, spinoffs, and the evolution of Detroit as the capital of the U.S. automobile industry. *Management Science* 53: 616-631.

Klepper, S. (2010) The origin and growth of industry clusters: the making of Silicon Valley and Detroit, *Journal of Urban Economics* 67: 15-32.

Legendijk, A. ve P. Oinas (derl.) (2005) *Proximity, distance and diversity. Issues on economic interaction and local development*, Aldershot: Ashgate.

Lambooy, J.G., Boschma, R.A. (2001) Evolutionary economics and regional policy, *Annals of Regional Science*, 35 (1): 113-133.

Martin, R., Sunley, P. (2006) Path dependence and regional economic evolution. *Journal of Economic Geography*, 6 (4): 395-437.

Maskell, P. ve Malmberg, A. (2007) Myopia, knowledge development and cluster evolution. *Journal of Economic Geography* 7(5): 603-618.

Meyer, M., D. Libaers ve J. Park (2011) The emergence of novel science-related fields: regional or technological patterns? Exploration and exploitation in United Kingdom nanotechnology, *Regional Studies*, 45 (7): 935-959.

Neffke, F. (2009) Productive Places. The Influence of Technological Change and Relatedness on Agglomeration Externalities, Doktora Tezi, Utrecht Üniversitesi, Utrecht.

Neffke, F., M. Henning ve R. Boschma (2011), How do regions diversify over time? Industry relatedness and the development of new growth paths in regions, *Economic Geography*, 87 (3): 237-265.

Neffke, F. ve M. Svensson Henning (2008) Revealed relatedness: Mapping industry space. *Evrimsel Ekonomik Coğrafya Çalışmaları*, no. 8.19, Utrecht Üniversitesi Ekonomik Coğrafya Bölümü.

Nooteboom, B. (2000), *Learning and innovation in organizations and economies*, Oxford, Oxford University Press.

Nooteboom, B., Van Haverbeke, W., Duysters, G., Gilsing, V. ve A. van den Oord (2007), Optimal cognitive distance and absorptive capacity, *Research Policy* 36: 1016-1034.

Ormerod, P. (2005) *Why most things fail. Evolution, extinction and economics*, New York: Pantheon Books.

Paci, R., ve Usai, S. 1999. Externalities, knowledge spillovers and the spatial distribution of innovation. *GeoJournal* 49: 381-90.

Pack, H. ve K. Saggi (2006), *The case for industrial policy. A critical survey*, Dünya Bankası Politika Araştırmaları Çalışma Makalesi, Şubat, 51

Pinch, S. ve Henry, N. (1999) Paul Krugman's geographical economics, industrial clustering and the British motor sport industry, *Regional Studies* 33: 815-827.

Polanyi, M. (1966) *The tacit dimension*, New York: Kegan Paul.

Quatraro, F. (2010) Knowledge coherence, variety and economic growth. Manufacturing evidence from Italian regions. *Research Policy*, doi:10.1016/j.respol.2010.09.005

Raspe, O. ve F.G. van Oort (2006) The knowledge economy and urban economic growth. *European Planning Studies* 14: 1209-1234.

Robertson, P. L., ve Langlois, R. N. (1995) Innovation, networks and vertical integration. *Research Policy* 24: 543-62.

Rodriguez-Pose, A. ve Vilalta-Bufi, M. (2005) Education, migration, and job satisfaction. The regional returns of human capital in the EU, *Journal of Economic Geography* 5: 545-566.

Saviotti, P.P. (1996) *Technological evolution, variety and the economy*, Cheltenham: Edward Elgar.

Saviotti, P.P., Frenken, K. (2008). Trade variety and economic development of countries. *Journal of Evolutionary Economics* 18(2): 201-218.

Saxenian, A.L. (1994) *Regional advantage. Culture and competition in Silicon Valley and Route 128*. Harvard University Press, Cambridge.

Saxenian, A.L. (2006) *The new argonauts. Regional advantage in a global economy*, Harvard University Press, Cambridge.

Scott, A.J. (1988) *New industrial spaces. Flexible production, organization and regional development in North America and Western Europe*, London: Pion.

Simmie, J. ve J. Carpenter (derl.) (2007), *Path dependence and the evolution of city regional development*, Çalışma Makaleleri Dizisi No. 197, Oxford Brookes University, Oxford.

Storper, M., ve Walker, R. 1989. *The capitalist imperative. Territory, technology and industrial growth*. New York: Basil Blackwell.

Strambach, S. (2010) Path dependence and path plasticity: the co-evolution of institutions and innovation – the German customized business software industry, R. Boschma ve R. Martin (derl.) *The Handbook of Evolutionary Economic Geography* içinde, Cheltenham: Edward Elgar, s. 406-431.

Tanner, A.N. (2011) The place of new industries. The case of fuel cell technology and its technological relatedness to regional knowledge bases, *Evrimsel Ekonomik Coğrafya Çalışmaları*, no. 11.13, Utrecht Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Merkezi, Utrecht Üniversitesi.

Todtling, F. ve M. Trippel (2005), One size fits all? Towards a differentiated regional innovation policy approach, *Research Policy* 34: 1203-1219.

Torre, A. ve Rallet, A. (2005) Proximity and localization. *Regional Studies* 39 (1): 47-60.

Wenting, R. (2008) Spinoff dynamics and the spatial formation of the fashion design industry, 1858-2005, *Journal of Economic Geography*, 8: 593-614.

Rekabet Gücü, Yaşam Kalitesi ve Yaratıcılık Türkiye Düzey 2 Bölgeleri

Prof. Dr. Neşe Kumral

Ege Üniversitesi

Prof. Dr. Sedef Akgüngör

Dokuz Eylül Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Güçlü

Ege Üniversitesi

1.Yaratıcılık

“Düş görüyorum öyleyse ben varım. Varım ama ben kimim? ... Bütün bunları gören özne aslında kim? ... Cevaplarını bulamadığı sürece yaşadığı bu tuhaf dünyanın, alaca renklerle dolu devasa boşluktan bir farkı olmayacaktı” İhsan Oktay Anar, Puslu Kıtalar Atlası.

Tayvan Ulusal Müzesi’ndeki İmparatorluk Koleksiyonu’nu ziyaret edenler, serginin girişinde bir takım tuhaf objelerle karşılaşır: Shang Hanedanlığı kahinlerinin geleceği görmek için kullandığı kaplumbağa kabuğu kemikleri. Tunç devrinden, günümüzden yaklaşık bin iki yüz yıl öncesinden kalma bu kaplumbağa kabuğu kalıntıları, kemiğin iç duvarındaki oyuklardan içeri sokulan kızgın çubuklar nedeniyle yüzeye rastgele yayılmış olağandışı çatlaklara sahiptir. Bu çatlakların içinde, bilinen en eski Çin alfabesiyle yazılmış, yarı çizgilerine anlam atfeden yazılar vardır. Kahin, askeri seferin sonucu, hasatın nasıl olacağı, bir yakınının hastalığı, rüya yorumu vb. gibi konularda soru sorduktan sonra, kemiği yanan bir odunun ucuna tutarak bu çatlakları elde eder ve bunların yönlerini yorumlayarak sorusunun yanıtını bulmaya çalışır. Bu ilk yazılı kalıntılar insanın anlamı olmayan şeylere anlam verme yeteneğinin çarpıcı bir örneği olarak kabul edilmektedir.

Merkezi sinir sistemimizin, dış dünyadan kendisi için anlamlı olan sinyalleri seçerek zihinsel temsiller, varsayımlar oluşturan, hipotezler kuran ve bunları kendi başına hiçbir özsel anlam taşımayan dış gerçekliğe yansıtarak, burada test etmeye çalışan, projektif (yansıtıcı) bir sistem olduğu kabul edilmektedir. Oluşturulan varsayımların test edilmesi bir deneme yanılma sürecidir ve bu süreç dış dünyaya ilişkin insanın kendi varlığını sürdürebilme çabasına güç kazandıracak en uygun yorumların yapılması, anlamların kazandırılması buna uygun sinyallerin seçilerek yeni temsillerin, varsayımların oluşturulması ile sürdürülür. Bazen anlamı olmayan şeylere dahi geçmiş deneyimlerine dayanarak anlam verebilir (*kaplumbağa kemikleri..*).

Bu süreç nedeniyle insan beyni genler tarafından önceden imal edilmiş hazır devrelerden oluşan bir tür bilgisayar gibi düşünülmemektedir. Tersine sinir hücreleri arasındaki bağlantılar, beynin gelişim süreci boyunca aşamalı olarak yavaş yavaş kurulmakta ve yeni doğan organizmanın fiziki, sosyal ve kültürel çevresi ile etkileşimi sürecindeki deneme ve yanılmalarına, yoklama ve sınamalarına, seçimlerine dayalı olarak gelişmektedir.

Zihinsel temsiller, varsayımlar oluşturmaya, hipotezler kurmaya ve bunu dış gerçeklikte sunmaya yönelik yansıtma eylemi, insan beyninin yaratıcılığa eğiliminin temelini oluşturur.

Örneğin her bilim insanı kendisini bir dahi olarak görse de, başarısının ya da yaratıcılığının, ilk adımlarını atmış olduğu kültürel ortama, öncülleri tarafından yapılan keşiflere, meslektaşları ile rastlantısal, planlanmadan yaptığı görüşmelere, ayaküstü yapılan sohbetlere, kazara yapılan gözlemlere, derlediği referanslara, ödünç aldığı tekniklere borçlu olduğunu bilir. Bu nedenle bilim tarihi ile ilgili araştırmalarda, güvenilirliği tartışılır yazılı veya sözlü otobiyografik açıklamalardan ziyade, deneyimlerin not edildiği defterler, karşılıklı yazışmalar ve araştırmacıların bakış açılarına ilişkin kendilerinin yapmış olduğu yansız, yorumsuz açıklamalar tercih edilmektedir.

Sonuç olarak **insanın yaratıcılığı** konusunun, *beşeri ve sosyal bilimlerle biyoloji arasında bir "arayüz" olduğu* söylenebilir (Chanqueux, 2005; Chanqueux ve Ricoeur, 2002; Kumral, 2010).

Ekonomide yaratıcılık: Yaratıcı endüstriler genel olarak; merkezini bireysel yaratıcılığın, beceri ve yeteneklerin oluşturduğu ve entellektüel zenginliği yaratacak, artıracak yönde yeni iş alanları açabilecek ve zenginlik yaratabilecek potansiyele sahip olan endüstriler olarak tanımlanabilir. Yaratıcı endüstriler, yaratıcılığı ve entelektüel sermayeyi birincil girdi olarak kullanan mal ve hizmetlerin geliştirilmesi, üretimi ve dağıtımına ilişkin ekonomik faaliyetlerde bulunan endüstrilerdir. Yaratıcı endüstrilere ilişkin diğer bir tanımlama, ekonomik değer yaratabilecek yeni fikirler geliştiren, entelektüel koruma altında olan (patent, telif hakkı, ticari marka ve tasarım) endüstriler olarak yapılmaktadır (Wu, 2005; Howkins, 2001).

Günümüz küresel piyasalarında bir şehrin, bölgenin ulusal ve/veya uluslararası sürekli ve önemli bir yer edinebilmesi, yeni bilgi geliştirebilme kapasitesi ile ilişkilidir. Yenilikçilik kapasitesini belirleyen önemli faktörlerden biri, bir bölgenin sahip olduğu kaynakları ekonomik değeri olan ürünlere dönüştürebilme konusundaki yaratıcılığıdır. Dolayısıyla bir bölgenin yenilikçilik kapasitesi ile verimlilik, istihdam, gelir düzeyi ve bunların ötesinde yaşam kalitesi arasında, güçlü bir bağlantı bulunmaktadır. Bu bağlantı nedeniyle bugün, insanın yeni bilgi yaratabilme kapasitesi ve dolayısıyla bölgenin rekabet gücü üzerinde önemli rol oynayan faktörler (fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik) ve bunların geliştirilebilmesine olanak sağlayan yönetim modelleri üzerine yapılan araştırmalar giderek artmaktadır (Kumral, 2010).

2. Rekabet Gücü

Rekabet gücü kavramını, makro ve mikro ekonomik düzeyde tanımlamak mümkündür.

Mikro-ekonomik perspektif: Firma (mikro ekonomi) düzeyinde rekabet gücü, firmanın büyümek ve kar elde etmek için sahip olduğu kapasite olarak algılanır. Bu düzeyde rekabet gücü, firmaların istikrarlı ve karlı bir şekilde üretim yapabilmesi anlamına gelir. Rekabet gücüne sahip bir firma, rakiplerinden daha büyük bir pazar payını elde edebilecektir. Gerekli rekabet gücüne sahip olmayan bir firmanın pazar payı düşecek ve bu firma –eğer özel bir destek veya koruma görmüyorsa- kapanacaktır. Kısacası mikro düzey veya firma düzeyinde rekabet gücü kavramında karlılık, pazar payı, istikrar (sürdürülebilirlik) kavramları öne çıkmaktadır.

Rekabet gücünün ölçümünde çoğunlukla, firmanın çıktı ile ilgili performans göstergeleri kullanılır. Bu açıdan en önemli gösterge firmanın

verimlilik değerleridir. Rakiplerine göre aynı düzeydeki üretim miktarını daha az girdi kullanarak üretme yeteneğine sahip olan firmalar, rekabet gücü açısından rekabet ettikleri piyasalarda avantajlı bir konumda olacaklardır. Rekabet gücü anlamına gelen verimlilik ise firmanın "girişimciliğine" bağlıdır. Firmanın girişimciliği, firmanın üretim sürecinde yenilik yaratma, yeni ve özel piyasalara farklı ve geleneksel olmayan yöntemlerle ulaşma ve yeni veya yeniden tasarlanmış mallar ve hizmetler üretme kapasitesi tarafından belirlenir. Dolayısıyla firmanın rekabet gücü sadece verimliliğin etkinlik temelli tanımıyla sınırlandırılmaz, aynı zamanda benzersizlik ve kaliteden kaynaklanan ürün ve hizmet değerlerine dayalıdır.

Makro-ekonomik perspektif. Bir ülkenin veya bölgenin (makro ekonomi düzeyinde) rekabet gücünün artırılması ekonomi politikasının temel amaçlarından biri olarak gösterilmekte ve bu kavrama ilişkin şu noktalarda görüş birliği bulunmaktadır; Bir ülkenin ekonomik performansındaki artışın bir diğerininin pahasına olmaması ve verimliliğin rekabet gücünün temel unsurlarından biri olarak kabul edilmesi.

Ülke düzeyinde rekabet gücü kavramını aşağıdaki şekillerde tanımlamak mümkündür:

"Bir ülkenin rekabet gücü, serbest ve adil piyasa koşullarında ülkenin, uluslararası piyasalarda kabul gören ürün ve hizmetler üretirken, aynı zamanda vatandaşlarının reel gelirlerini de arttırabilme derecesidir. Ulusal düzeydeki rekabet gücü, yüksek verimlilik performansına ve ekonominin üretimini, sonuçta yüksek reel gelirlere yol açacak yüksek düzeyde verimli faaliyetlere kaydırma yeteneğine dayalıdır. Rekabet gücü, artan yaşam standardı, istihdam olanakları ve bir ülkenin uluslar arası yükümlülüklerini yerine getirebilme yeteneğiyle ilgilidir. Rekabet gücü, ülkenin yalnızca dışarıya mal satabilmesi değil, aynı zamanda ticaret dengesini de sağlayabilmesidir (*The Report of the President's Commission on Competitiveness, 1984*).

"Rekabetçilik, açık piyasa koşulları altında, bir ülkenin yabancı rekabet sınavını geçebilecek mal ve hizmetler üretirken aynı zamanda reel ulusal geliri de arttırabilme derecesi olarak tanımlanabilir (*OECD Programme on technology and the Economy, 1992*).

"Bir ekonomi, içinde yaşayanlar yüksek ve artan yaşam standartlarından faydalanabiliyorsa ve sürdürülebilir bir şekilde yüksek istihdam söz konusuysa, rekabetçidir. Daha açık olarak, ekonomik faaliyetin düzeyi, ekonominin dış dengesinin sürdürülemez bir şekilde bozulmasına ve gelecek nesillerin refahını tehlikeye atılmasına neden olmamalıdır (European Competitiveness Report, 2000).

Yukarıdaki tanımlamalarda yer alan bazı önemli noktalar şunlardır:

Bir ülkenin rekabet gücü, daha yüksek yaşam standardı ve reel gelir düzeyiyle ifade edilir. Daha geniş bir tanımla, iyi-durumda olmak, yalnızca gelirleri (tüketimi) kapsamaz, sosyal ve çevresel hedeflerin yerine getirilmiş olmasını da kapsar.

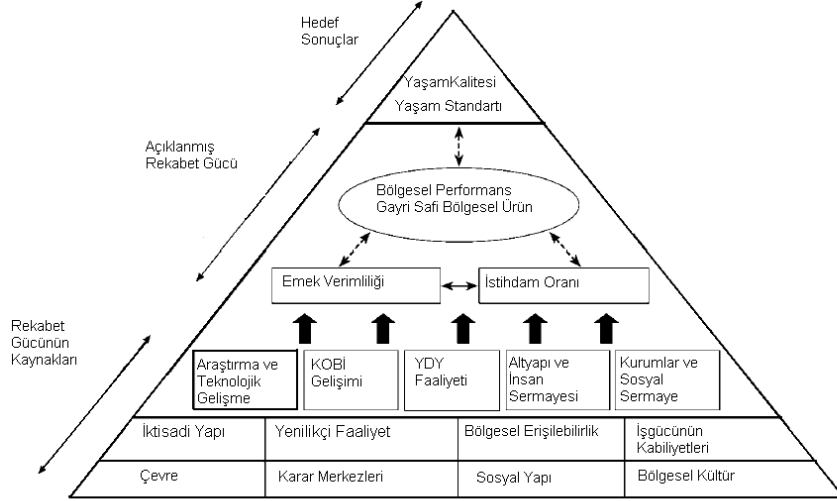
Bölgesel düzeyde rekabet gücü kavramı ise çok genel anlamda: Bir bölge veya şehrin, ulusal ve özellikle de küresel ihraç pazar payında, diğer bölge veya şehirler ile yaptığı rekabetteki başarısı ile birlikte, yüksek ve sürdürülebilir bir gelir düzeyi sağlayabilme yeteneği olarak tanımlanabilir (European Commission, 1999; Bristow, 2005; Gardiner, Martin ve Tyler, 2004; Kumral 2007).

Bölgesel rekabet gücü veya rekabet edebilirliğin sonuçta "**bölgedeki yaşam kalitesini artırmaya**" yönelik bir çaba olduğu ve ölçümünde işgücü verimliliği, istihdam oranı, gayri safi bölgesel ürün değerlerinin kullanıldığı tablodan görülmektedir.

Literatürde gerek bölgesel gerekse de ulusal düzeyde rekabet gücünün belirlenmesi, ölçülmesi ile ilgili çalışmalarda (özellikle neo-klasik) faktör verimliliği konusunun ön plana çıktığı görülmektedir.

Klasik Teori'ye göre (Adam Smith'in "iş bölümü" tarzındaki) uzmanlaşma, ölçek ekonomilerinin ve ülkeler arasındaki verimlilik farklılıklarının ortaya çıkmasına neden olur. Smith'e göre, sermayeye yatırım (daha gelişmiş makineler) ve ticaret (artan pazar payı) uzmanlaşmayı kolaylaştırır, verimliliğin ve çıktı miktarının da artmasına neden olur. Artan çıktı miktarı daha fazla iş bölümüne fırsat verir ve bu da daha fazla büyüme getirir.

Grafik 1: Bölgesel Rekabet Gücünün Piramit Modeli

Kaynak: Gardiner, Martin ve Tyler (2004: 1048)

Adam Smith'in mutlak üstünlük kavramından hareketle, David Ricardo iki ülkenin "karşılaştırmalı üstünlüğe" sahip olduğu ürünlerde uzmanlaşması durumunda, dış ticaretten kazançlı çıkacaklarını belirtmiştir. Ricardo'nun modelinde, endüstriler ve ülkeler arasındaki üretim teknolojisi farklılıkları karşılaştırmalı işgücü verimliliğindeki (çalışan başına çıktı) farklılıklardan kaynaklanır. Ricardo'nun iki ülke ve iki maldan oluşan modelinde, bir ülkedeki çalışanlar her iki malın üretiminde daha verimli olsalar bile (her iki malda da mutlak üstünlüğe sahip olmaları durumunda), bu ülkenin mallardan birinde görece daha verimli olduğu (karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu) ve diğer ürünün üretiminden vazgeçerek görece üstün olduğu üründe uzmanlaşması gerektiği vurgulanır.

Neo-klasik büyüme modelinde, verimlilik artışı (iş gücü başına çıktının artışı); işgücü başına sermaye ve teknik gelişmeye (veya toplam faktör verimliliğine) bağlıdır. Dolayısıyla bölgeler arası verimlilik artışındaki farklılık, (dışsal) teknik gelişme ile sermaye/iş gücü oranındaki farklılıklar ile açıklanmaktadır. Modelin varsayımları nedeniyle; bölgeler arası verimlilik farklılıkları zaman içinde azalarak, düşük verimliliğe sahip bölgeler yüksek verimliliğe sahip bölgelerin verimlilik düzeyine ulaşacak ve bölgeler arası bir

yakınsama söz konusu olacaktır. Modelin varsayımları; ölçeğe göre sabit getiri, işgücü ve sermayenin azalan getirisi, tam faktör hareketliliği ve teknolojik gelişmenin hiçbir engel olmadan bölgeler arasında yayılması, olarak belirtilebilir. Bölgesel yakınsamanın neo-klasik büyüme modeline ilişkin, literatürde çok sayıda ampirik çalışma bulunmaktadır.

Diğer taraftan, teknik değişimin büyüme sürecinin kendisi tarafından belirlendiği ifade edilen içsel büyüme modellerinde, bölgesel verimlilik farklılıklarının zaman içerisinde nasıl bir eğilim göstereceği, teknik gelişme süreci ile ilgili yapılan varsayımlara dayalı olarak açıklanmaktadır. Örneğin içsel büyüme modelinin Romer versiyonunda, teknolojik bilginin büyüme oranı, bilgi-üreten sanayilerde istihdam edilen iş gücü sayısındaki artışın bir fonksiyonu olduğu kabul edilmiştir.

Teknolojik gelişmenin bölgeler arasında hızla yayıldığı varsayılırsa, teknoloji düzeyi düşük bölgeler, iş gücü verimliliğini hızlı bir şekilde artırarak teknoloji düzeyi yüksek bölgeleri yakalayabilirler. Bunun anlamı, içsel büyüme modellerinin bu açıklamasında, verimlilikte bölgesel yakınsamanın beklenmesidir. Ancak çok sayıda çalışma, teknolojinin bölgeler arasında, kısa bir sürede yayılmadığını göstermektedir. Bu teknoloji yayılımında bölgeye özgü yapının çok önemli olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun da ötesinde buluş ve yenilikler konusunda lider olan bölgeler, diğer bölgelerin bilgisini ve becerili iş gücünü (skilled labour) çekiyorsa, yakınsamanın tam tersine, bölgelerarası verimlilik farklılıkları daha da artmaktadır.

Verimliliğin bölgesel farklılıkları üzerine bir diğer yaklaşım **“yeni ekonomik coğrafya”** modelleridir. İçsel büyüme teorisiyle benzerlikler taşıyan ve son yıllarda popüler olan bu modele göre, bölgelerarası büyüme farkları; bölgelerin artan getiri yaratma konusundaki, kapasite farklılıklarına dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre; artan getiri, ölçek ekonomisi ve eksik rekabet, ticaret ve uzmanlaşma yaratma konusunda sabit getiri, tam rekabet ve mukayeseli üstünlükten çok daha önemlidir. Artan getirinin kaynağı olan dışsalılıklar, dışsal ölçek ekonomileri bölgesel veya yerel bir ekonomik kümeleşme sürecince ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla rekabet gücünü açıklayabilmek için artan getiriyi anlamak, artan getiriyi anlamak için de bölgesel ekonomik yoğunlaşma ve uzmanlaşmayı incelemek gereklidir (Cambridge Econometrics (2003), Gardiner, Martin ve Tyler, 2004; Brakman, Garretsen, 2003; Ottaviano ,2003).

3. Yaşam kalitesi

Ulusal ve bölgesel kalkınmayı tanımlamak düşündüğümüzden daha zor olabilir. Bu tanım ulusal, bölgesel ve yerel kalkınmanın ne için, kimin için ve neyi başarmak için tasarlandığı sorularına yanıt vermesi gerekir.

Kalkınma disiplini 1945 sonrasında ortaya çıkmış ve bugüne kadar geçen sürede kalkınmaya ilişkin paradigmalarda (hedefler, politikalar, araçlar, kurumlar) önemli değişimler olmuştur. Kalkınma kavramı her şeyden önce normatif bir kavramdır. Çünkü en genel anlamda toplum veya bölgelerin var olan bir durumdan **daha iyi bir duruma** geçmesini içermektedir. Bu iyi durumdan neyin anlaşılması gerektiği, hangi öğeleri, amaçları ve değerleri içerdiğinin ortaya konulması gerekir. Kalkınma kavramının gelişimi ve bu kavrama bağlı olarak gerçekleşen paradigma değişimleri işte bu öge, amaç ve değerlere verilen farklı anlamların tarihidir. Bu nedenle 45'lerde kalkınma kavramına yüklenen anlam ve yaklaşımlar ile günümüzdeki oldukça farklıdır.

Kalkınma dediğimiz toplumsal değişim ve dönüşüm olgusunu dört temel boyutta açıklamak mümkündür. *Birincisi*; kalkınmanın anlamı, diğer bir ifadeyle **daha iyi durumdan** neyin anlaşıldığıdır. *İkincisi* bu tanımlanan amaca/duruma nasıl varılacağı yani sürecin nasıl işleyeceğini içeren kalkınma politikaları ve stratejilerinin neler olduğu ve hangi hedeflere odaklanıldığıdır. *Üçüncüsü* bu sürecin yürütücü gücü ve temel aktör/aktörlerinin kim olduğudur. *Dördüncüsü* ise kalkınma performansının nasıl ölçüleceği bir diğer ifadeyle kalkınmanın göstergelerinin neler olduğudur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında iktisat literatürüne giren kalkınma kavramı, 1970'lerin ikinci yarısına kadar, "*kalkınmacılık*" olarak adlandırılan yaklaşımda bir modernleşme projesi olarak tanımlanmıştır. Bu dönemin hâkim kalkınma yaklaşımlarındaki temel amaç, az gelişmiş ülkelerin/bölgelerin batılı/gelişmiş ülkelerin toplumsal ve ekonomik refah düzeyine erişebilmesi olmuştur. Bu sürecin itici gücü ise *sanayileşmeye dayalı ekonomik büyüme* olarak anlaşılmıştır. Bu dönemdeki kalkınma anlayışı "*toplumsal mühendislik projesi*" olarak adlandırılmaktadır. Bu yaklaşım 80'lerin başından itibaren bir çözülme ve kriz dönemine girmiştir (Uzbay Ögüt ve Barbaros, 2003; Uzbay Ögüt, 1998)

Günümüzde hakim olan kalkınma paradigması **“Sürdürülebilir İnsani Kalkınma”** dır. 1990 yılından bu yana UNDP her yıl yayınladığı İnsani Kalkınma Raporlarında (Human Development Report-HDR) insani kalkınmayı işlemektedir.

İnsani kalkınmanın temel amacı “insanların ekonomik, sosyal ve politik alanlara ilişkin tercihlerini hayata geçirebilmesi ve aynı zamanda bu tercihlerini geliştirebilmelerine olanak tanıyan ortam veya çevrenin oluşturulmasıdır”. Diğer bir ifade ile insanların, uzun ve sağlıklı bir hayat sürebilmesi, bilgiye/eğitime ulaşabilmesi ve elde edebilmesi, kabul edilebilir bir hayat sürebilmeleri için gereken kaynaklara, gelire, iş olanaklarına ulaşabilmeleri, içinde yaşadığı topluma kendini ait hissedebilmesi ve tercihlerini gerçekleştirebilme ve yaşamlarını etkileyecek karar süreçlerine katılabilme özgürlüğünün olmasıdır.

Bu paradigmaya göre, toplumların esas zenginliği insanlardır. Kalkınmanın ana hedefi ekonominin zenginliğinden çok, *insan hayatının zenginliğini* arttırmaktır. İnsani Kalkınma gerek bugünkü insanların gerekse gelecek nesillerin tercihlerini, yapabilirliklerini ekonomik, politik ve sosyal alanlarda hayata geçirebilecekleri, yüksek hayat kalitesine erişimi arttıracak ortamı yaratan kalkınmadır.

Kalkınma literatüründeki paradigmal değişim bölgesel kalkınma literatürüne de yansımıştır. Literatürde yerel ve bölgesel kalkınmayı tanımlarken ekonomik boyutun büyüme, refah yaratımı ve istihdam yönünün tarihsel süreçte ön plana çıktığı görülmektedir. Bir bölgenin ekonomik refahını artırmaya yönelik çalışmalar genel olarak, ekonomik kalkınma stratejisi, araştırma, girişimcilik, iş gücü piyasası, teknoloji girişimleri, politik lobicilik gibi faaliyetlere önem verirler.

Yerel ve bölgesel kalkınmaya hakim olan bu ekonomik yönlü bakış açısı 1990’ların ortasından itibaren içine sosyal, ekolojik, politik ve kültürel konuları da içerecek şekilde genişletilmiştir. Sosyal eşitsizliği azaltıcı, çevresel sürdürülebilirliğe önem veren, kültürel farklılığı tanıyan, çok düzeyli, katılımcı yönetim ve yönetişimi teşvik eden politikalar çeşitli düzeylerde yerel ve bölgesel kalkınma tanımlarına dâhil edilmiştir. Yerel ve bölgesel kalkınma tanımına entegre edilen kavramlara daha sonra daha kapsamlı kavramlar olan yaşam kalitesi, sosyal uyum ve refah kavramları entegre edilmiştir.

*Başka bir ifadeyle yerel ve bölgesel kalkınma literatürünün odak noktası, miktarın (büyüme) nasıl artırılabilceği konusundan, kalitenin (yaşam) nasıl artırılabilceği konusuna doğru kaymıştır. Başlangıçta ekonomik kalkınmanın doğal çevreye etkisi ve bunun kalkınmanın önüne çıkaracağı engeller tartışılırken daha sonra konu çok genel olarak **yaşam kalitesi** sorununu da kapsayacak şekilde genişlemiştir. Bu değişim ekonomik boyuta odaklanan ve esas olarak istihdam ve geliri artırmaya yönelik yerel ve bölgesel kalkınma politikalarından, daha kapsamlı ve yaşam kalitesini artırmaya yönelik politikalara geçilmesine yol açmıştır (Pike, Rodriguez ve Tomaney 2006; Pike, Rodriguez ve Tomaney 2011).*

İnsani kalkınma politikasının performansını değerlendirirken kullanılan göstergeler ile bir ülke, bölge veya şehrin yaşam kalitesi düzeyini belirleyen göstergeler ile benzer içeriktedir: Politik ve toplumsal ortam (siyasi istikrar, suç, hukukun uygulanması, vb.), ekonomik ortam, sosyo-kültürel ortam (sansür, kişisel özgürlük ile ilgili sınırlamalar, vb.), sağlık ve sıhhi temizlik (tıbbi tedarikler ve hizmetler, bulaşıcı hastalıklar, kanalizasyon, atık elden çıkarma, hava kirliliği, vb.), okullar ve eğitim, kamu hizmetleri ve ulaşım (elektrik, su, toplu taşımacılık, trafik sıkışıklığı, vb.), eğlence ve dinlenme (restoranlar, tiyatrolar, sinemalar, spor ve dinlenme, vb.), tüketim malları (gıda/günlük tüketim kalemlerinin temin edilebilirliği, arabalar, vb.), konut, doğal çevre (iklim, doğal afet kayıtları) (<http://www.mercer.com>).

4. Çalışmanın amacı

Bu çalışmanın amacı; İİBS Düzey 2 Bölgelerinin, bölgesel *rekabet gücünün* ölçümünde kullanılan verimlilik değeri ile bölgesel rekabet gücünün hedeflenen çıktısı veya amacını oluşturan *yaşam kalitesine* ilişkin verilerini karşılaştırılmak ve bu iki göstergenin ne ölçüde benzer veya farklı yönde ettiğini ortaya koyabilmektir. Bu şekilde bölgedeki miktarsal büyüklüğün (ekonomik büyümenin), kaliteye (yaşam) yansıyor yansımadığı konusunda bir fikir edinebileceği düşünülmüştür.

Söz konusu iki göstergenin yanı sıra analize üçüncü bir gösterge olarak bölge düzeyinde fikri mülkiyet haklarına ilişkin verilerde eklenerek, bölgesel düzeyde rekabet gücü, yaşam kalitesi ile yaratıcılık kapasitesi karşılaştırılmak istenmiştir.

5.Çalışmanın yöntemi

Bu çalışmada istatistiki bölge birimleri sınıflaması 2. düzeye (İBBS - Düzey 2) göre bölgelerin **yaşam kalitesi** ve **rekabet gücü** ölçülmeye çalışılmıştır. Bölgelerin yaşam kalitesini ölçmek için aşağıdaki tabloda yer alan değişkenler kullanılmıştır. Rekabet gücü ölçümü için ise kişi başı gayri safi katma değer (KGKD) değişkeni kullanılmıştır. Tüm değişkenler TÜİK'ten (Türkiye İstatistik Kurumu) elde edilmiştir. Yaşam kalitesi için 2007-2009 dönemi verilerine ulaşılabilirken, rekabet gücü için de 2004-2008 dönemi verilerine ulaşılabilmiştir. Bu nedenle sadece ilgili dönemlere ait yaşam kalitesi ve rekabet gücü değerleri hesaplanmıştır.

Tablo1 : Yaşam Kalitesi Değişkenleri

1	Okuma Yazma Bilen Oranı - Kadın (%) + 6 yaş
2	Net Okullaşma Oranı (%) (Ortaöğretim Toplamı)
3	Yükseköğretimde Toplam Okuyan Sayısı / Bölge Nüfusu
4	Yüz bin Kişi Başına Hastane Yatak Sayısı
5	Yüz bin Kişi Başına Uzman Hekim Sayısı
6	Yüz bin Kişi Başına Sinema ve Tiyatro Koltuk Sayısı
7	Ortalama Kükürt dioksit (SO ₂) Değeri (Mikrogram / metreküp)
8	İstihdam Oranı (%)
9	Kişi Başına Mesken Elektrik Tüketimi (KWh)
10	Belediyelerde Kişi Başı Temin Edilen Günlük Su Miktarı (Litre/Kişi-Gün)
11	Suç İşlendiği ile Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler / Bölge Nüfusu
12	Bebek Ölümleri / Bölge Nüfusu

Yaşam kalitesi ölçümü için yukarıdaki tabloda yer alan değişkenler standardize edilmiştir. Yani, tüm değişkenler ortalaması 0 ve varyansı 1 olan standart normal dağılıma sahip seriler haline dönüştürülmüştür. Dönüşüm için aşağıdaki formül kullanılmıştır:

$$Z_i = \frac{X_i - \mu}{\sigma}$$

Z_i= Standart normal değer

X_i= ilgili değişkene ait değerler

μ = İlgili değişkenin ortalaması

σ = İlgili değişkenin standart sapması

Bu dönüşüm öncesi yukarıdaki değişkenlerin birimleri birbirinden farklı iken, dönüşüm sonrasında tüm değişkenlerin birimleri eşitlenmiştir. Dolayısıyla, tüm değişkenleri kullanarak tek bir yaşam kalitesi skorunun elde edilmesi mümkün hale gelmiştir. **Bölgelerin yaşam kalitesi skoru, bölgenin standardize edilmiş tüm değişkenlerinin aritmetik ortalaması şeklinde hesaplanmıştır.** Üç değişken (Ortalama Kükürtdioksit (SO₂) değeri, ceza infaz kurumuna giren hükümlülerin nüfusa oranı ve bebek ölümlerinin nüfusa oranı değişkeni) dışında diğer tüm değişkenlerin değerindeki artış yaşam kalitesinde artışa yol açarken, bu üç değişkenin değerindeki artış yaşam kalitesi üzerinde azaltıcı bir etkiye sahiptir. Bu nedenle, bu değişkenlerin standart normal değerleri eksi (-) ile çarpılarak skor hesaplamasına dahil edilmiştir. Örneğin bu işlem öncesinde yüksek bir kükürt dioksit oranı ortalamayı (yaşam kalitesi skorunu) yükselterek bizi yanıltırken, bu işlem sonrasında ortalama (yaşam kalitesi skoru) üzerinde azaltıcı bir etki sahip olmuştur.

Bir bölgenin yukarıda anlatılan yöntem ile elde edilen yaşam kalitesi skoru, o bölgenin yaşam kalitesinin 26 bölge ortalamasının ne kadar altında veya ne kadar üzerinde olduğunu göstermektedir. Böylelikle, bölgeler yaşam kalitesi açısından derecelendirilebilmektedir. Bir başka ifadeyle bu skor kullanılarak bir bölgenin yaşam kalitesinin diğer bölgelere kıyasla daha iyi veya daha kötü durumda olduğu ifade edilebilmektedir. Tabi ki burada en yüksek yaşam kalitesine sahip olan bölgenin en ideal yaşam kalitesine sahip olduğu iddia edilmemekte sadece bölge ortalamasına kıyasla en yüksek yaşam kalitesine sahip olduğu ifade edilmektedir.

Rekabet gücü ölçümü için ise sadece kişi başı gayri safi katma değer (KGKD) değişkeni kullanılmıştır. Bu skoru belirleyen tek bir değişken olması nedeniyle bölgelerin KGKD değerleri doğrudan rekabet gücü sıralamasını vermektedir. Ancak burada da bir bölgenin rekabet gücünün 26 bölge ortalamasına göre ne durumda olduğunun belirlenmesi amacıyla yukarıda anlatılan standardizasyon işlemi yapılmıştır. Bu standardizasyon ayrıca yaşam kalitesi ve rekabet gücü skorlarının birimlerini eşitleyerek karşılaştırılabilir hale getirmiştir.

Fikri mülkiyet hakları değişkenini oluşturmak için ise beş farklı değişkenden (patent sayısı, faydalı model sayısı, marka sayısı, entelektüel tasarım sayısı, coğrafi işaret sayısı) yararlanılmıştır. Bu değişkenler de standardize edilmiştir. Bir bölgenin fikri mülkiyet değişkenini elde edebilmek

için o bölgeye ait 5 farklı standardize edilmiş değişkenin aritmetik ortalaması alınmıştır.

6. Çalışmanın bulguları

Tablo 2 yıllar itibarıyla bölgelerin yaşam kalitesi açısından sıralamalarını göstermektedir. Tüm yıllar için yaşam kalitesinin en yüksek olduğu bölge TR51 (Ankara) bölgesidir. TR10 (İstanbul) bölgesinin yaşam kalitesinde yıllar içerisinde bir iyileşme görülmektedir. İstanbul 2007 yılında altıncı iken bir sonraki yıl beşinci ve 2009 yılında da dördüncü olmuştur.

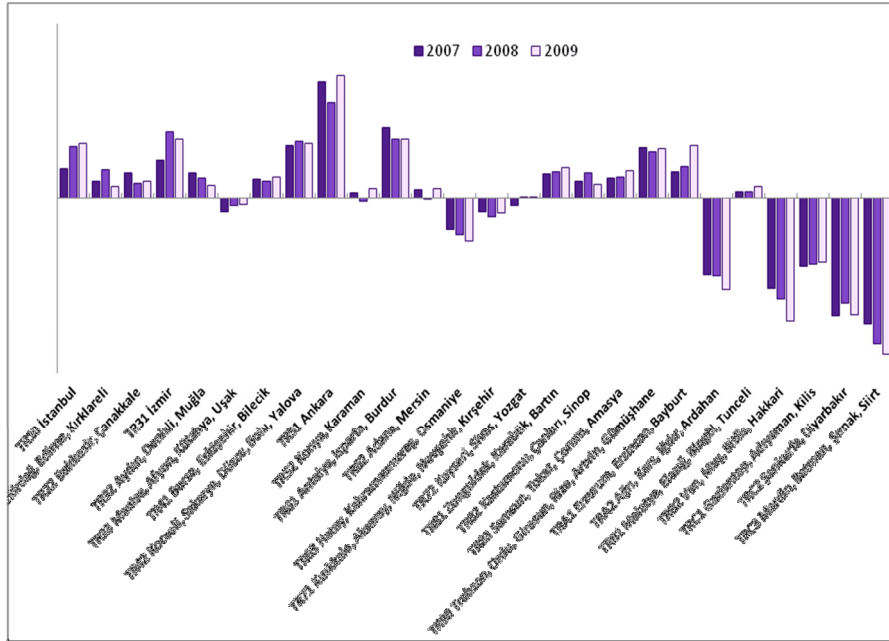
Tablo 2: Yaşam Kalitesi Sıralaması

	2007	2008	2009
TR10 İstanbul	6	5	4
TR21 Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	14	8	14
TR22 Balıkesir, Çanakkale	9	14	11
TR31 İzmir	5	2	3
TR32 Aydın, Denizli, Muğla	8	12	13
TR33 Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	20	19	19
TR41 Bursa, Eskişehir, Bilecik	12	13	10
TR42 Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	3	4	5
TR51 Ankara	1	1	1
TR52 Konya, Karaman	17	18	17
TR61 Antalya, Isparta, Burdur	2	3	2
TR62 Adana, Mersin	15	17	16
TR63 Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	21	21	21
TR71 Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	19	20	20
TR72 Kayseri, Sivas, Yozgat	18	16	18
TR81 Zonguldak, Karabük, Bartın	10	9	8
TR82 Kastamonu, Çankırı, Sinop	13	10	12
TR83 Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	11	11	9
TR90 Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	4	6	7
TRA1 Erzurum, Erzincan, Bayburt	7	7	6
TRA2 Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	23	23	23
TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	16	15	15
TRB2 Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	24	24	25
TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis	22	22	22
TRC2 Şanlıurfa, Diyarbakır	25	25	24
TRC3 Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	26	26	26

İstanbul'un yaşam kalitesindeki artışın altında üç temel unsur bulunmaktadır. Bunlar uzman hekim sayısındaki artış, hastane yatak sayısındaki artış ve sinema-tiyatro koltuk sayısındaki artıştır. İzmir 2007'de beşinci sırada iken 2008 yılında ikinci sıraya çıkmış ama bir sonraki yıl üçüncü sıraya düşmüştür. İzmir'in yaşam kalitesindeki artışında nedenleri İstanbul ile aynıdır.

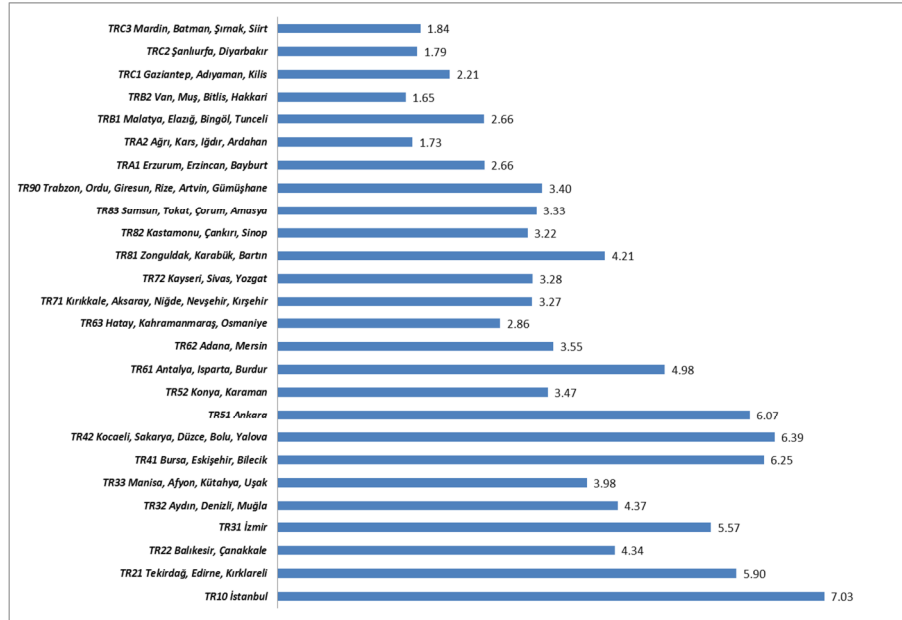
Yaşam kalitesinin yüksek olduğu bir diğer bölge ise TR61 (Antalya, Isparta, Burdur) bölgesidir. 2007 ve 2009 yıllarında Ankara'dan sonra en yüksek yaşam kalitesine sahip bölge Antalya olmuştur. TR32 (Aydın, Denizli, Muğla) ve TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) bölgelerinde her üç yılda da yaşam kalitesinin düştüğü gözlemlenmektedir. TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan), TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri), TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) ve TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) bölgeleri yaşam kalitesinin en düşük olduğu bölgelerdir.

Grafik 2: Yaşam Kalitesinin Yıllar İtibariyle Değişimi

Grafik 2’de her bölgenin yaşam kalitesinin yıllar içerisindeki değişimi diğer bölgelerle karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Grafiğin X ekseninin üst kısmı ortalamanın (26 bölgenin ortalamasının) üzerindeki bir yaşam kalitesini temsil ederken, X ekseninin alt kısmının da ortalamanın altındaki bir yaşam kalitesini göstermektedir. Ankara bölgesinde yaşam kalitesi tüm yıllar için diğer tüm bölgelerden oldukça yüksek seyretilmektedir.

Grafik 3: Gayri Safi Kişi Başı Katma Değere ait Bölgesel Paylar (%), 2008

En düşük yaşam kalitesi TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) bölgesinde görülmektedir. Doğu illerinin neredeyse tamamında (TRA2, TRC1, TRC2, TRC3) yaşam kalitesinin ortalamanın altında olduğu ve bunun giderek daha da kötüleştiği görülmektedir. Doğuda sadece TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) bölgesinde yaşam kalitesi ortalamanın biraz üzerinde ve yıllar itibarıyla da iyileştiği görülmektedir. TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye), TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir) ve TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak) bölgeleri de yaşam kalitesinin sürekli olarak ortalamanın altında seyrettiği diğer bölgelerdir. TR32 (Aydın, Denizli, Muğla) bölgesinde yaşam kalitesi ortalamanın üstünde olmakla beraber yıllar itibarıyla kötüleşmektedir.

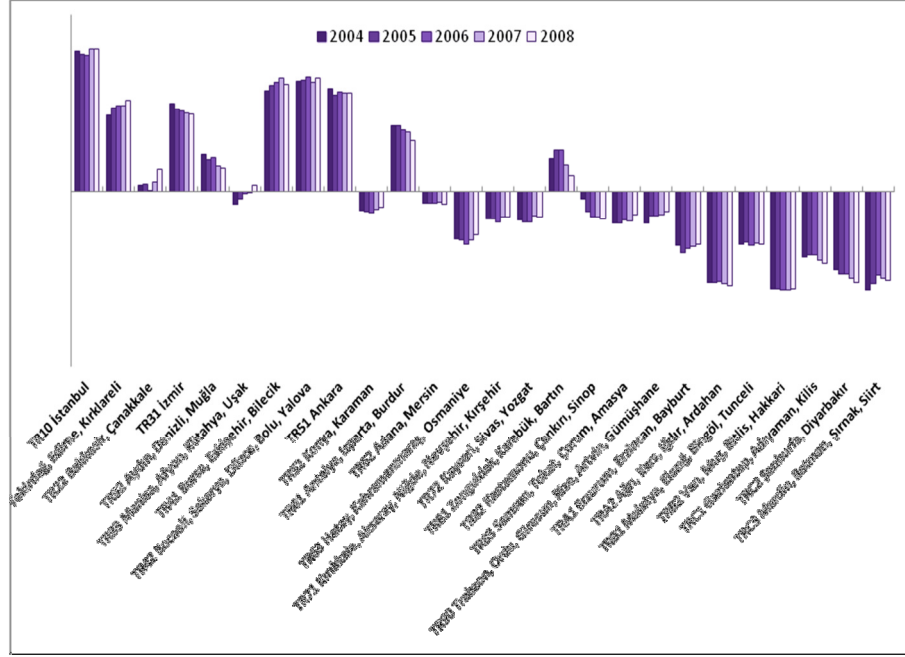
Aşağıdaki grafikte ülke genelinde üretilen (kişi başı) katma değer ne kadarının hangi bölgeden elde edildiği gösterilmektedir. Toplam (kişi başı) katma değer % 7,3'ünü TR 10 (İstanbul) üretirken, onu en yakın takip eden bölgeler % 6,39 pay ile TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova), % 6,25 pay ile TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik) ve % 6,07 pay ile TR 51 (Ankara) olmuştur. En düşük katma değer payı ise % 1,65 ile TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) bölgesine aittir.

Tablo 3: Rekabet Gücü Sıralaması

Bölge	2004	2005	2006	2007	2008
TR10 İstanbul	1	1	1	1	1
TR21 Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	6	5	5	5	5
TR22 Balıkesir, Çanakkale	10	10	10	10	9
TR31 İzmir	5	6	6	6	6
TR32 Aydın, Denizli, Muğla	8	9	9	9	8
TR33 Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	13	11	11	11	11
TR41 Bursa, Eskişehir, Bilecik	4	3	3	2	3
TR42 Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	2	2	2	3	2
TR51 Ankara	3	4	4	4	4
TR52 Konya, Karaman	14	13	13	13	13
TR61 Antalya, Isparta, Burdur	7	7	7	7	7
TR62 Adana, Mersin	12	12	12	12	12
TR63 Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	19	19	19	19	19
TR71 Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	15	16	17	17	17
TR72 Kayseri, Sivas, Yozgat	16	17	18	15	16
TR81 Zonguldak, Karabük, Bartın	9	8	8	8	10
TR82 Kastamonu, Çankırı, Sinop	11	14	15	16	18
TR83 Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	17	18	16	18	15
TR90 Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	18	15	14	14	14
TRA1 Erzurum, Erzincan, Bayburt	21	21	21	21	20
TRA2 Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	24	24	25	25	25
TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	20	20	20	20	21
TRB2 Van, Muş, Bitlis, Hakkari	25	26	26	26	26
TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis	22	22	22	22	22
TRC2 Şanlıurfa, Diyarbakır	23	23	23	23	24
TRC3 Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	26	25	24	24	23

Düzey 2 bölgelerinin rekabet gücü sıralamaları Tablo 3’de verilmiştir. En yüksek rekabet gücüne sahip bölge TR10 (İstanbul) iken, en düşük bölge TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) olarak karşımıza çıkmaktadır. Rekabet gücü açısından ikincilik ve üçüncülük TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik) ve TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova) bölgeleri arasında değişim göstermektedir. T51 (Ankara) dördüncü sırada yer alırken TR31 (İzmir) de altıncı sırada yer almaktadır. Bölgelerin çoğunluğunun rekabet gücü sıralaması yıllar boyunca aynı kalmaktadır. Türkiye’nin doğusunda yer alan bölgeler yaşam kalitesinde olduğu gibi rekabet gücü sıralamasında da en alt sıralarda yer almaktadırlar.

Grafik 4: Rekabet Gücünün Yıllar İtibariyle Değişimi

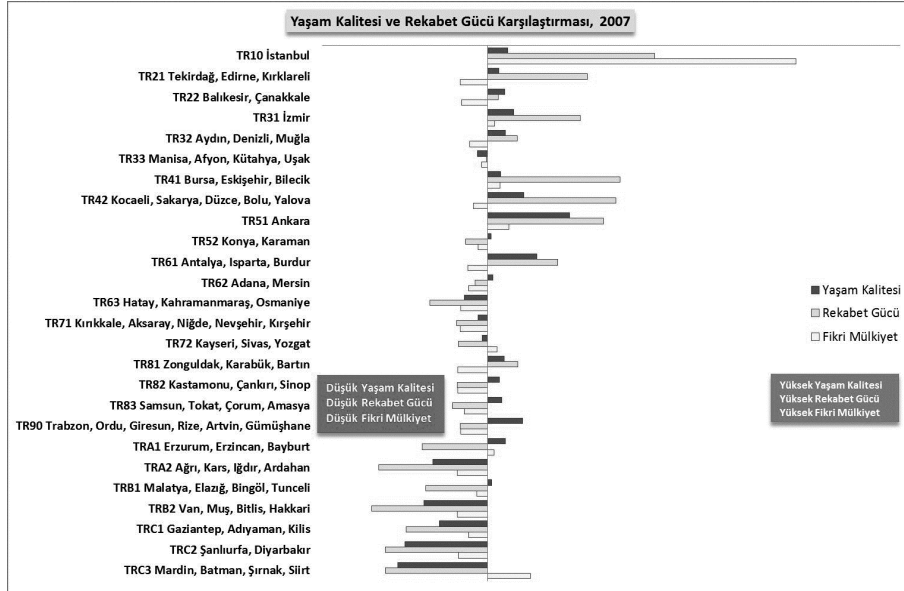
Grafik 4, yıllar itibariyle bölgelerin rekabet gücünün seyrini göstermektedir. Grafikteki X ekseninin üst kısmı ortalamanın (26 bölgenin ortalamasının) üzerindeki bir rekabet gücünü temsil ederken, X ekseninin alt kısmı da ortalamanın altındaki bir rekabet gücünü göstermektedir. Doğu’da ve Karadeniz’de yer alan (TR82 Kastamonu, Çankırı, Sinop hariç) tüm bölgelerde rekabet gücü ortalamanın altında seyretmektedir. Özellikle Doğu’da yer alan bölgelerin mevcut rekabet güçleri de giderek kötüleşmektedir.

Rekabet gücü en düşük olan bölge ise TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari) bölgesidir. Tüm bölgeler dikkate alındığında yıllar itibariyle rekabet gücünde dramatik değişiklikler gösteren herhangi bir bölge bulunmamaktadır. Sadece TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak) bölgesinin rekabet gücü ortalamanın biraz altında iken 2008 yılında ortalamanın biraz üzerine çıkmıştır.

Grafik 5 ve Grafik 6 da 2007 ve 2008 yılları için bölgelerin yaşam kalitesi, rekabet gücü ve fikri mülkiyet hakları birlikte değerlendirilmiştir. Grafiklerin sol tarafı ortalamanın altındaki bir yaşam kalitesi ile ortalamanın altındaki bir rekabet gücünü temsil ederken, sağ taraf ortalamanın üstündeki bir yaşam kalitesi ile ortalamanın üstündeki bir rekabet gücünü temsil etmektedir.

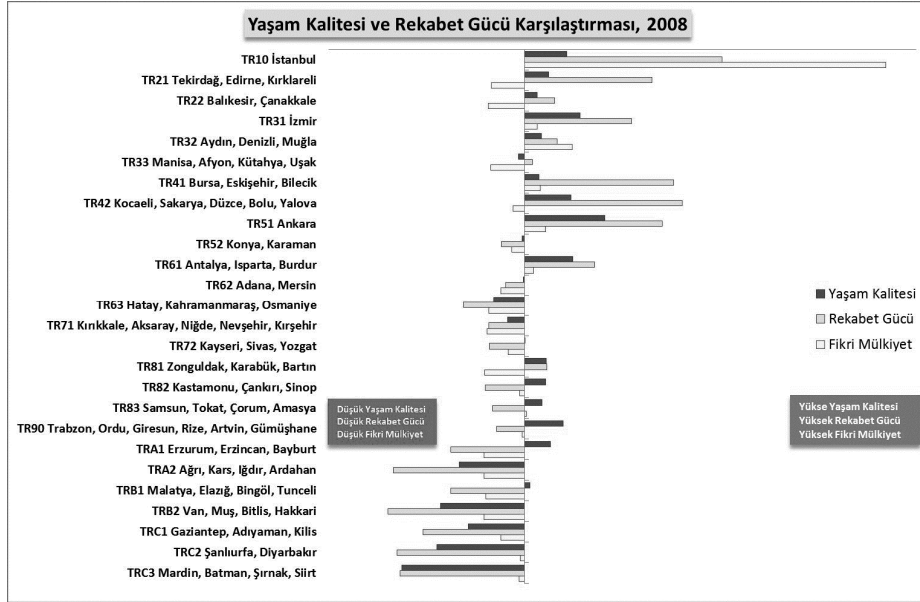
Her iki yıl için de bölgelerin büyük bir kısmında yaşam kalitesi ile rekabet gücünün aynı yönlü hareket ettiği görülmektedir. Yani ortalamanın üzerindeki bir yaşam kalitesine ortalamanın üzerinde bir rekabet gücü eşlik ederken, ortalamanın altındaki bir yaşam kalitesine yine ortalamanın altındaki bir rekabet gücü eşlik etmektedir. Bu durum özellikle Karadeniz’de yer alan bölgelerde geçerliliğini koruyamamaktadır. Bu bölgelerde yaşam kalitesi ortalamanın üzerinde iken rekabet gücü ortalamanın altında kalmaktadır.

Grafik 5: Yaşam Kalitesi, Rekabet Gücü ve Fikri Mülkiyet Hakları Karşılaştırması, 2007

Grafik 5 ve grafik 6 dikkatlice incelendiğinde fikri mülkiyet hakları ile rekabet gücü arasında da güçlü ve aynı yönlü bir ilişkinin varlığı göze çarpmaktadır. Fikri mülkiyet hakları yükseldikçe rekabet gücünün de arttığı görülmektedir. Bölgelerin genelinde yüksek bir fikri mülkiyet hakkına yüksek bir rekabet gücü ve yüksek bir yaşam kalitesi eşlik etmektedir. Bu durumun tersi de doğrudur.

Grafik 6: Yaşam Kalitesi, Rekabet Gücü ve Fikri Mülkiyet Hakları Karşılaştırması, 2008

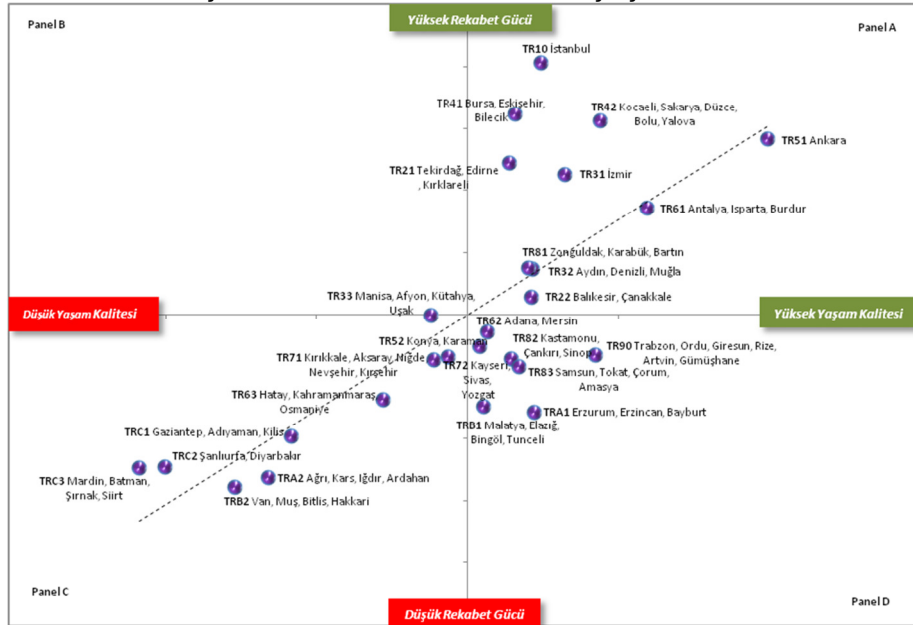

Yaşam kalitesi ve rekabet gücü arasındaki ilişki aşağıdaki iki grafikte (Grafik 7 ve Grafik 8) daha açık bir şekilde görülmektedir. Koordinat düzlemi şeklindeki grafiklerin X-ekseninde yaşam kalitesi, Y-ekseninde ise rekabet gücü yer almaktadır. Koordinat düzleminin orijini (0, 0 noktası) rekabet gücünün ve yaşam kalitesinin ortalama değerini göstermektedir. Yani, hem yaşam kalitesi skorunun hem de rekabet gücü skorunun ortalaması sıfırdır. Bu durumda X ekseninde orijinin soluna doğru gidildikçe yaşam kalitesi ortalamanın altına düşmekte, sağına doğru gidildikçe de yaşam kalitesi ortalamanın üzerine çıkmaktadır. Aynı şekilde Y ekseninde orijinden yukarı doğru gidildikçe rekabet gücü ortalamanın üstüne çıkmakta, aşağıya doğru inildikçe de yaşam kalitesi ortalamanın altına düşmektedir. Yukarıdaki

açıklamalar ışığında koordinat düzlemi üzerindeki 4 farklı alana düşen bölgeler için şu açıklamaları yapabiliriz:

- Panel A (*Yüksek yaşam kalitesi ve Yüksek Rekabet Gücü Paneli*): Bu panelde yer alan bölgeler hem yaşam kalitesi hem de rekabet gücü açısından ortalamanın üzerinde değerlere sahiptirler.
- Panel B (*Düşük yaşam kalitesi ve Yüksek Rekabet Gücü Paneli*): Bu panelde yer alan bölgeler yaşam kalitesi açısından ortalamanın altında değerlere sahipken rekabet gücü açısından ortalamanın üzerinde değerlere sahiptirler.
- Panel C (*Düşük yaşam kalitesi ve Düşük Rekabet Gücü Paneli*): Bu panelde yer alan bölgeler hem yaşam kalitesi hem de rekabet gücü açısından ortalamanın altında değerlere sahiptirler.
- Panel D (*Yüksek yaşam kalitesi ve Düşük Rekabet Gücü Paneli*): Bu panelde yer alan bölgeler yaşam kalitesi açısından ortalamanın üzerinde değerlere sahipken rekabet gücü açısından ise ortalamanın altında değerlere sahiptirler.

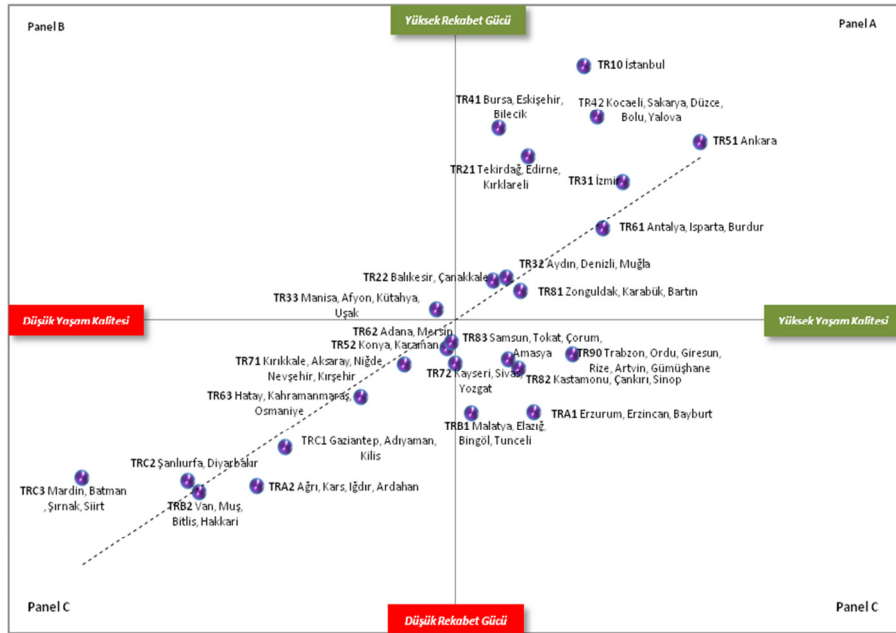
Grafik 7: Yaşam Kalitesi ve Rekabet Gücü Eşleştirmesi, 2007

Hem Grafik 7 hem de Grafik 8’de yer alan eksenler arasında bölgelerin dağılımı yaşam kalitesi ve rekabet gücü arasında pozitif yönlü ilişkinin varlığına işaret edecek şekilde gerçekleşmiştir. Dağılım noktaları arasından geçen pozitif eğimli doğru da bu dağılım eğiliminin pozitif olduğunu göstermektedir.

Kısacası, genel olarak yüksek bir yaşam kalitesine sahip bölgelerin yüksek bir rekabet gücüne sahip olduğu görülürken, düşük yaşam kalitesine sahip bölgelerin de düşük bir rekabet gücüne sahip olduğu görülmektedir. Örneğin bu durumu destekleyecek şekilde TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) bölgesi hem yaşam kalitesi hem de rekabet gücü açısından neredeyse en alt değerlere sahip olan bölge iken, TR51 (Ankara) bölgesi her iki değişken için de pozitif değerlere sahiptir.

Grafik 8: Yaşam Kalitesi ve Rekabet Gücü Eşleştirmesi, 2008

TR10 (İstanbul) bölgesinde hem rekabet gücü hem de yaşama kalitesi ortalamanın üzerinde değerlere sahiptir. Ancak rekabet gücü bu bölgede ortalamanın çok üzerinde iken yaşam kalitesinin bu derece yüksek olmadığına dikkat edilmelidir. TR31 (İzmir) bölgesi için elde edilen değerler

de yüksek yaşam kalitesi ile yüksek rekabet gücünün birbirini desteklediğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Özellikle Karadeniz’de yer alan TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop), TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya), TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) bölgelerinde pozitif yönlü bu ilişkiye rastlanamamaktadır. Bu bölgelerde yüksek bir yaşam kalitesine düşük bir rekabet gücü eşlik etmektedir. Diğer bölgelerle kıyaslandığında bu bölgelerde yaşam kalitesinin yüksekliğinin altında yatan en temel unsur istihdam oranının diğer bölgelere oranla daha yüksek olmasıdır. Bu yaşam kalitesinin yüksekliğini destekleyen diğer unsurlar ise düşük kükürt dioksit oranı ve belediyelerce temin edilen su miktarının yüksek olmasıdır. TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt) ve TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) bölgelerinde de Karadeniz de yer alan bölgelerdekine benzer bir durum söz konusudur.

TR62 (Adana, Mersin) ve TR52 (Konya, Karaman) bölgelerinde 2007 yılında ortalamanın biraz üzerinde bir yaşam kalitesi söz konusu iken, ortalamanın altında bir rekabet gücüne sahip olmuş ve pozitif yönlü ilişki bozulmuştur. Ancak 2008 yılında söz konusu bölgelerde yaşam kalitesi de ortalamanın altına düşerek iki değişken arasındaki pozitif yönlü ilişki bu bölgelerde de kendini tekrar göstermiştir.

7. Sonuç

Küreselleşme süreci, teknolojik gelişmeler ve üretim süreçlerindeki paradigmatik değişimler, bölgesel kalkınma politikalarını sürekli olarak yeniden şekillendirmektedir. Bu süreçte bölgelerin küresel düzeyde önemi artmakta, ulusal kalkınmanın motor gücü haline gelmektedir. Bölgesel politikanın uygulanma amaçları da bu değişimden etkilenmiştir. Geçmişte çoğunlukla bölgeler arası gelişmişlik düzeylerini gidermek üzerine kurulan standart reçetelere dayalı olan bölgesel politikaların odak noktası, miktarın (büyüme) nasıl artırılacağı konusundan, kalitenin (yaşam) nasıl artırılacağı konusuna doğru kaymıştır.

Günümüzde bölgesel politikalar bölgelerin yaşanabilirlik düzeyini sürdürülebilir bir şekilde arttırmak üzerine şekillendirilmektedir. Başlangıçta ekonomik kalkınmanın doğal çevreye etkisi ve bunun kalkınmanın önüne çıkaracağı engeller tartışılırken daha sonra konu çok genel olarak **yaşam kalitesi** sorununu da kapsayacak şekilde genişlemiştir. Bu değişim ekonomik

boyuta odaklanan ve esas olarak istihdam ve geliri artırmaya yönelik yerel ve bölgesel kalkınma politikalarından, daha kapsamlı ve yaşam kalitesini artırmaya yönelik politikalara geçilmesine yol açmıştır (Pike, Rodriguez ve Tomaney, 2006).

Bu çalışmada, İİBS Düzey 2 Bölgelerinin, kişi başı gayri safi katma değer, yaşam kalitesi ve fikri mülkiyet haklarına ilişkin verileri karşılaştırılmıştır. Kişi başı gayri safi katma değer bölgesel rekabet gücünün bir göstergesi olarak, yaşam kalitesi verileri ise bölgesel rekabet gücü politikalarının hedeflenen çıktısı veya amacı olarak kabul edilmiştir. Söz konusu iki ayrı grup veriler karşılaştırılarak, ne ölçüde benzer veya farklı yönde ettiğini ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu şekilde bölgedeki miktarsal büyüklüğün (ekonomik büyümenin), kaliteye (yaşam) yansıyor yansımadığı konusunda bir fikir edinebileceği düşünülmüştür.

Söz konusu iki göstergenin yanı sıra analize üçüncü bir gösterge olarak bölge düzeyinde fikri mülkiyet haklarına ilişkin verilerde eklenerek, bölgesel düzeyde rekabet gücü, yaşam kalitesi ile yaratıcılık kapasitesi karşılaştırılmak istenmiştir. Burada özellikle insanın yeni bilgi üretme ve bunun yeni mal ve hizmetlerin geliştirilmesine, üretimine ve dağıtımına ilişkin ekonomik faaliyetlere dönüştürebilme kapasitesine ilişkin göstergeler ile ve bu kapasitenin oluşumunda önemli role sahip fiziki, sosyal ve kültürel vs. çevresine ilişkin göstergeler (yaşam kalitesi) karşılaştırılmak istenmiştir.

Rekabet ile ilgili çalışmalarda, yaşam kalitesine ilişkin göstergeler çoğunlukla bölgesel rekabet edilebilirlik göstergeleri içinde yer almaktadır. Bu tür bir sınıflandırma bölgesel rekabet edilebilirlik kavramının şirket yönetme ve kar maksimizasyonu mantığına odaklanması ve bölgelere piyasalardan çekilebilen firmalar gözüyle bakılması riskini taşımaktadır. Bu durum bölgesel politikaların temel çıktısının istihdam, yaşam kalitesi ve herkes için refah olduğunun unutulmasına yol açabilmektedir (Bristow, 2009).

Bu nedenle bu çalışmada rekabet gücünün ölçümü ve hedefine ilişkin göstergeler tek bir kavram altında sınıflandırılmak yerine ayrı kavramlar altında incelenmiştir. Bu şekilde bölgesel politikaların **yaşam kalitesini artırma** hedefine yönelik olduğu ve yüksek yaşam kalitesinin, insanların yaratıcılığını artıran, tercihlerini, yapabilirliklerini ekonomik, politik ve sosyal alanlarda hayata geçirebilecekleri bir ortam anlamına geldiği vurgulanmak istenmiştir.

Kaynakça

- Anar,İ.O (1995) Puslu Kıtalar Atlası, İletişim yayınları, 1.Basım.
- Asheim, B., Coenen, L. and Vang, J. (2005) "The Creative Class and Regional Growth: Towards a Knowledge Based Approach", Centre for Innovation, Research and Competence in the Learning Economy (CIRCLE), WP 2005/15: Lund University.
- Brakman, S. and Garretsen, H. (2003) "Rethinking the 'New'Geographical Economics", Regional Studies, 37(6/7): 637-649.
- Bristow, G. (2005) "Everyone's a 'Winner': Problematising the Discourse of Regional competitiveness", Journal of Economic Geography, 5 , pp. 285–304.
- Bristow, G. (2009) "Limits to Regional Competitiveness", John Tomaney (ed.) The Future of Regional Policy, Regional Studies Association, The Smith Institute.
- Cambridge Econometrics (2003), "Study of the Factors Determining Regional Competitiveness in the EU", A draft final report for The European Commission Directorate-General Regional Policy, European Commission, Brussels.
- Changeux, J. P. (2005) "Creation, Arts and the Brain", J.P. Changeux, A.R.Damasio, W.Singer, Y.Christen (ed.) Neurobiology of Human Values içinde, Springer, New York.
- Changeux, J. P. and Ricour, P. (2002) What Makes Us Think. Princeton University Press.
- European Commission (2000) European Competitiveness Report, 2000-2002.
- European Commission (1999) Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation of Regions in the EU.
- Gardiner,B., Martin, R., Tyler, P. (2004) "Competitiveness, Productivity and Economic Growth Across the European Regions", Regional Studies, 38(9):1045-1069
- Howkins, J. (2001) The Creative Economy, London: Penguin Press.

<http://www.mercer.com/qualityofliving>

<http://www.tuik.gov.tr/>

<http://www.turkpatent.gov.tr>

Human Development Reports, UNDP: Several Reports .

Kitson, M., Martin, R. and Tyler, P. (2004) 'Regional Competitiveness: An Elusive yet Key Concept?' *Regional Studies*, 38(9): 991-999.

Kumral, N. (2007) 'Bölgesel Rekabet Gücünü Artırmaya Yönelik Politikalar', TEPAV, 1. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, Çok düzeyli yönetim. 7 – 8 Eylül 2006, ODTÜ, Ankara.

Kumral, N. (2010) Kalkınma Ajansları ve Yaratıcılık: İzmir, B. Akgül, Nispet Uzun (ed.) *Türkiye'de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları*, Ekin Yayınevi, Bursa.

Organisation for Economic Cooperation and Development (1992) Programme on Technology and the Economy.

Ottaviano, G.I.P. (2003) "Regional Policy in the Global Economy: Insights from New Economic Geography", *Regional Studies*, 37(6/7): 665-675.

Pike, A., Rodriguez, P. A. and Tomaney, J. (2006) *Local and Regional Development*, Routledge.

Pike, A., Rodriguez, P. A. and Tomaney, J. (2011) *Handbook of Local and Regional Development*, Routledge.

Sen, A. (1999) *Development as Freedom*, Oxford University Press.

UNCTAD (2008) *Creative Economy Report*, United Nations.

Uzay Ögüt, M. ve Barbaros, R. F. (2003), 'Regional Development Inequalities in Turkey: An Assessment on the Distribution of Investment Incentives', ERC/METU International Conference in Economics VII, September, 6-9, Ankara, Turkey.

Uzay Ögüt, M. (1998), *Kalkınma Teorilerinde Paradigma Arayışları*, Doktora Tezi, DEU Sosyal Bilimler Ens.)

Wu, W. (2005) 'Dynamic Cities and Creative Clusters', World Bank Policy Research Working Paper 3509.

1. Oturum

Bölgesel Rekabet Edebilirliği Yeniden Düşünmek

Tartışma Bölümü

Ayda Eraydın: Evet, bu değerli çalışmayı sunan arkadaşlarımıza teşekkür ederiz. Türkiye'deki rekabet gücüyle yaşam kalitesi arasında bir ilişkinin olduğunu verilerini sunarak gösterdiler. Tabii böyle bir sunuştan sonra tartışmaya şöyle bir nokta ortaya çıkıyor: Bu kadar birbiriyle ilişkili iseler acaba yaşam kalitesinin yüksek olmadığı yerlerde nasıl rekabet gücü sağlayabiliriz? Yani burada bu karşılıklı etkileşim tavuk yumurta meselesi gibi özetleyebileceğimiz bir ilişki içerisinde. O zaman bizim yaşam kalitesini sağlayamadığımız rekabet gücü düşük olan yerlerde nasıl politikalar geliştirilmesi lazım? Belki Türkiye'nin bunu dikkatli olarak tartışması gerekiyor. Ben bu sunuşla ilgili sorular varsa onları almak isterim. Evet, buyurun Ayşe Nur Hanım:

Ayşe Nur Albayrak: Belki göçü de bunların içinde değerlendirmek lazım, çünkü iller bazında kişi başı değerlerle analiz yapıldığı zaman genellikle göç değerleri yanıltıcı sonuçlara sebep olabiliyor. Ben Trabzonlu olduğum için özellikle Trabzon'un yüksek çıkmasına çok şaşırdım. Yani algılandığı kadar yaşam kalitesi yüksek bir kent değil. Çok göç veren bir bölge olduğu için ister istemez kişi başı değerler çok yükselebiliyor. Özellikle Artvin o anlamda çok sonuç veren bir ildir. Antalya keza düşük çıkıyor diğer illere göre. Antalya da çok göç alan bir kent, yaşam kalitesi çok yüksek olmasına rağmen değerleri o nedenle olduğundan daha düşük çıkıyor olabilir. Yaşam kalitesi deyince psikolojik algı da bunun içindeki faktörlerden biri olmalı. Yani yaşam kalitesi sadece istatistik değerlerle ölçülebilir bir şey değil. İnsanların algısı bu anlamda çok önemli. Yani bir kent, örneğin Londra'yla ya da New York'la karşılaştırdığınızda bambaşka değerlere sahip olabilir ama insanlar içinde mutlu olabilir. Kendilerine has bir dünya yaratmış olabilirler ve bu da onların yaratıcılığını besliyor olabilir ve ekonomik anlamda da sonuç verebilir. O yüzden sadece göstergelerle bunu ölçmek çok doğru olmayabilir gibi geldi bana. Belki alan çalışmalarıyla da en azından çelişkili sonuç veren bölgeleri desteklemekte yarar var. İşte Balıkesir gibi Trabzon gibi Antalya gibi aykırı sonuç veren ve çelişen bölgeleri desteklemekte yarar olabilir diye düşünüyorum.

Ron Boschma: Thank you! Listening to the previous discussion and I think what Miss. Albayrak mentioned about perception of quality of life is very interesting, very important remark and then I will come to your questions. But I just want to say one thing on that perception question. I think you are absolutely right when you say that quality of life issue is very subjective. Some region can have a perception of quality of life which might

be very different from those long lists of variables. But I think you refer to a crucial issue here which need to be defined much more carefully in that respect.

About competitiveness policy, yes, of course there is an inclination from researchers to say "competitive policy is good for strong regions and bad for poor regions" because it is just about exploiting the strengths of those regions that already have the highest potential for productivity gains and of course if you can enhance that further and policy will make a difference and effects will be bigger than doing that in more backward regions. But still I think, there is an issue to be made here, also for more poor and backward regions. I think, coming back to my own presentation, I think a good regional benching process also works in more peripheral regions. Of course, in more diversified and richer regions, you have much more opportunities to make connections between industries, because the variety and the related variety of industries are much higher. But, of course you can also implement this policy in more backward, more peripheral regions. The industrial structure is of course narrower and that does not provide that much opportunity but of course again you will start from the existing industrial structure in the region. So, that is the basic starting point. And of course the member of those industries might not be that high and still you could think about making connections and also making connections to potential linkages to industries outside the region. So, I think, when you talk about customized policy making also at a more regional level and try to increase regional competitiveness in particular those regions, I think you could elaborate on this kind of policy.

What I think also should be taken into account is the institutional responsiveness at the regional level. This is also an issue, of course and institutional responsiveness might not be that high in the more peripheral regions, so I think this is also something we should really think about. If it is about making connections, it is also about what are the prerequisites for making those connections? Just supporting sectors is not enough. My advice would be not to involve those that already big players, but make connections to those that are still young and relatively new, and make sure that they become part of those local networks. Establishing those collaboration networks, for example, means that there should be open networks and new players can be part of that and be given access to the resources. If that is not happening and it is a closed network, and network is

only dominated by small number of players, then it will not work. And that, of course, it is easier to do with in some regions than others, and I think, then, it has to deal with the notion of institutional responsiveness and policy makers really try to tackle this kind of issues.

İlhan Tekeli: Ortaya konulan sorular öyle kolay kolay yanıtlanacak sorular değil. Yıllardır herkes bunun üstünde konuşup duruyor. Rekabet odaklı kalkınmanın kısıtları nelerdir? Bölgesel eşitsizliği arttırır mı? Arttırmaz mı? Sen bir merkezi fon kurup o fonları yeniden dağıtmazsan; arttırır. Bunu bilmek zor değil. Ama o merkezi fonları kurmayı istememek için nedenler var. O da daha çok rejimle ilgili ideolojik pozisyonlardan kaynaklanıyor. Şimdi bu çözümsüzlük bizim analizimizin yetersizliğinden mi kaynaklanıyor yoksa siyasi önyargılardan mı kaynaklanıyor? Onu baştan gayet açık olarak ortaya korskak iş karışmaz diye düşünüyorum.

Şimdi bu rekabetçilik meselesi karşımıza bir soru daha çıkarıyor. Düşünün ki bir sistem var; her ögesine "hızla koş" diyoruz. "En hızla koş" ve bu en hızla büyüyen şeylerin ortaya çıkaracağı oluşum hakkında ön beklentimiz yok. Biz kendimizi böylece bir risk ile karşı karşıya bırakmış oluyoruz. Şimdi, "ben her bölgenin yarışabilirliğini hızla arttırsam, sonunda tümü için iyi bir şey olur mu bu?" Bu sorunun yanıtı yok. Bu soruyu kimse çalışmıyor. Yani bölgeler arası denge analizi gibi değil bu. Her biri dinamik olan bu ögelerin her birini kışkırtarak yan yana getirdiğinde ne ortaya çıkar? Bunu tartışmıyoruz ve bizim analizlerimiz de buna yetersiz.

Bakin burada bir başka konu var. Biz bölgeler arası eşitsizlik problemine nasıl çözüm bulmaya çalışıyoruz? Tek tek bölgelerin kalkınması ile çözüm bulmaya çalışıyoruz. Tek tek bölgelerin kalkınmasının ilkesini tanımladığımızda bölgeler arası eşitsizliğin kalkacağını sanıyoruz. O zaman bu problemle biz gerçekten yüzleşmiyoruz. Biz bu problemin varlığını biliyoruz ve bu probleme çözüm olarak şunu öngörüyoruz: "Her bölge kendisi en hızlı kalkınmaya çalışsın, bu çözüm olur." Yarışmayla bölgenin gelişmesi problemi tek bölgenin problemidir. Bölgeler arası bir problem değildir. Bölgeler arası bir problemi tek bölgeyle çözmeye çalışırsan, çözemesin. Bu gayet açık.

Şimdi biraz da yaşam kalitesi meselesine gelmek istiyorum. Yaşam kalitesi çalışmalarına karşı mı çıkmalı? Hayır, çıkılmamalı. Yani yaratıcı olmaları için değil, insan oldukları için insanlar iyi yerlerde iyi kalite ile yaşamalı. Yani

bunu mutlaka yaratıcılıkla desteklemeye gerek yok. İnsan hakları bakımından herkes bu niteliklere sahip olmalı, böyle yaşamalı. Yalnız şöyle bir soru var: "Acaba yaşam kalitesi çalışmalarımız işe yarar çalışmalar mı? Bunun arkasındaki felsefe tutarlı mı? Şimdi, bu göstergeler ile yapılan yaşam kalitesi çalışmalarına baktığımızda, bunlar bireyin (ister kamu malı olsun, ister özel mal olsun) tüketimin maksimum olmasına dayalı analizler. Şimdi dünyanın sürdürülebilirlik diye bir derdi var. Acaba tüketim esaslı bir yaşam kalitesi kavramıyla sürdürülebilirlik hedefi ne kadar tutarlı olabilir. Şimdi buradaki tutarsızlık aynen "bölgesel ve bölgeler arası meselesinde" de karşı karşıya geliyor. O zaman acaba bizim yaşam kalitesi tanımımızı değiştirmemiz gerekir mi? Yani benim icat etmeme lüzum yok ama Amartya Sen'in ortaya koyduğu bir yaşam kalitesi kavramı var. Yaşam kalitesi orada Aristo'dan beri gelen, tüketim bazlı bir yaşam kalitesi değil; insanların kapasitelerini performanslarında kullanmalarının sağladığı doyum üstünden geliştirilen bir yaşam kalitesi tanımıdır. Şimdi eğer biz böyle bir yaşam kalitesi tanımına geçsek, o zaman sürdürülebilirlik problemini çözebiliriz. Bugünkü yaşam kalitesi çalışmaları Amartya Sen'in önerdiği çizgide, farklı bir ele alışa ihtiyaç duyuyor diye düşünüyorum.

Şimdi burada bir konu daha karşımıza çıkıyor. Acaba yaşam kalitesi problemini bu yeni şekilde tanımlarsak, ki bu yeni şekilde tanımlarsak dediğim öyle kolay bir hikaye değil; teorik olarak tanımlarsın da pratikte nasıl bölgeler arası probleme direk olarak ulaşamıyorsam, yaşam kalitesi problemine de aynı nedenlerle ulaşamıyorum. Çünkü krizde yaşıyoruz. Krizden nasıl çıkacağız? Tüketimi arttırarak çıkacağız. Amartya Sen'in yaşam kalitesi yaklaşımı krizden çıkmaya yaramaz. Tüketim esaslı yaşam kalitesi krizden çıkmaya yarayabilir. Ama biz burada teorik olarak tartışıyoruz. Bugün dünyanın başka bir şeye ihtiyacı olabilir. Ama biz daha derin bir problemi çözmek istiyorsak farklı yaşam kalitesi kavramlarından yola çıkmamız gerekir diye düşünüyorum.

Murat Kara: Ben bu çok faydalı ve yararlı sunumlardan dolayı öncelikle hocalarımıza teşekkür etmek istiyorum. Biz bakanlık olarak rekabet edilebilirlik konusuna baktığımız pencereyi kısaca açıklamaya çalışayım. Öncelikle biz, rekabet yani competition manasında bir yarış ortamı oluşturma, insanları yarıştırmaya yahut bölgeleri yarıştırmaya mantığı üzerinden kesinlikle hareket etmiyoruz. Bizim, yapmaya çalıştığımız şu: Bölgesel daha önceki bölgesel politikamız, geri kalmış yörelerin bu geri kalmalarına neden olan sebepleri bir nevi sübvans etmek üzere çeşitli eşitlikçi politikalar uygulama

üstüne kuruluydu. Yani “sübvansiyonlar verelim, sosyal politikalar uygulayalım ve durumu idare edelim” biraz daha dönüktü. Biz bunu yani bu bölgelerin ülke ortalamasına yakınsamasını, bu politikayı bırakmış değiliz. Yani bu politika halen ana politikamızın bir ayağını oluşturuyor. Yani eşitliği, hakçılığı sağlamayı bırakmış değiliz ama yeni bir ayak daha eklendi şu an; bölgelerin rekabet gücünü artırmak.

Bölgelerin rekabet gücünü artırmanın iki noktası var bizim açımızdan. Öncelikle biz artık bütün bölgeleri ulusal ekonomiye katkı veren birer dinamlar, yapı taşları olarak görüyoruz. Biz bu bölgelerin sadece bir kısmına bakıp, onlarla uğraşırken dünyada büyük gelişmeler oluyor ve ülkemizin bütün potansiyelini kullanamıyoruz. Ekonomik kalkınmanın, teknolojinin ve yeniliğin temellerinin artık bölge düzeyinden şekillendiği birçok çalışma da ortaya konmuş durumda. O yüzden biz rekabet edebilir düzeydeki ve yahut büyüme odağı dinamosu olan kentlerimize de bölgelerimize de uygulayacağımız çeşitli politikalarla bunların düzeyini daha iyi ortama taşımamız. Bir de rekabet edilebilirlikten ne anlıyoruz? Bu da önemli bir konu. Rekabet edilebilirliğe biz genelde bir sonuç göstergesi olarak bakmıyoruz. Yani şu anki baktığımız yaklaşımda bunun bileşenleri nelerdir diye bakıyoruz. İşte en temel bileşenlerini yenilik, iktisadi yapının nasıl olduğu, altyapı, erişebilirlik, beşeri sermaye ve sosyal sermaye olarak görüyoruz. O yüzden sadece işletmelerin rekabetine dayanan bir rekabetçilik anlayışımız yok. Biz bir bölgenin bütün bu söylediğim beş ana eksenindeki potansiyellerini harekete geçirerek rekabet gücünü artırabileceğimizi düşünüyoruz. O yüzden burada ilk soruya bakacak olursak hani kısıtları nelerdir rekabet edebilirlik odaklı kalkınma yaklaşımının? Eğer tek başınaysa ciddi kısıtları var. Ama biz bunu dediğim gibi yakınsama ve yahut da hakçılık politikalarıyla birlikte yürütmeye çalışıyoruz. Bunu mümkün olduğunca önlemeye çalışıyoruz. Bu otuz yıllık bir deneyim söz konusu ama Avrupa’da bile açıkçası uygulama alanına baktığınızda işte Lizbon stratejisi ile biraz daha alevlenen, son dönemde biraz daha artan aslında bizim açımızdan da Türkiye açısından da gündeme yeni gelmiş bir politika. Yani bizim bölgesel rekabetçilikten bahsedişimizin geçmişi belki bir on sene olmadı, hani politika uygulaması açısından diye bakıyoruz. Biz bugün yirmi altı bölgemizdeki yirmi altı ajansımızla o bölgelerin kalkınmalarını tetiklemeye çalışıyoruz ve bunun en temel odağı insan, kurumlar, sosyal sermaye ve işletmeler. Ve yaptığımız çalışmalarda, bu mevzuatımızda da var, ajanslar arası işbirliği bizim için en temel nokta. Bugün mesela bir örnek vermek istiyorum. Ankara Kalkınma Ajansı ile Nevşehir ve çevresinde bulunan illeri kapsayan Ahiler Kalkınma

Ajansı'nın bir işbirliği çalışması var. Bugün Ankara'daki Siteler'de bir mobilya sektörü var. Çeşitli nedenlerle bir gerileme dönemine girmiş, çeşitli problemler yaşıyor. Ahiler bölgemizde ise Kapadokya bölgesinde çok güzel bir turizm gelişimi var. Ancak onlar da yeni filizlenen bir oluşum. Biz oradaki ihtiyacı yani butik otellerin çeşitli mobilya ihtiyaçları ile ilgili taleplerini Ankara'daki Siteler esnafıyla buluşturan bir proje yürüterek, işbirliğini sağlayarak yani birbirleriyle Ankara'yla rekabet etsin diye değil, bir işbirliği sağlayarak çeşitli sektörler yararlansın mantığıyla bakıyoruz. O yüzden ajansları hem kendi içlerinde hem de bizim ulusal düzeydeki koordinasyon yetkimizle bir işbirliğine dayalı çalışma yönünde yönlendiriyoruz. Birbirleriyle kırııcı rekabeti kesinlikle benimsemiyoruz.

En son şunu söyleyerek bitirmek istiyorum: Rekabeti ele alışımda bir düşük eksenli rekabet var, "low-route" diye tanımlanan, yani iş gücü ücretleri, bedelsiz arsa temini, sübvansiyonlar ve çok aşırı tanıtıma dayalı bir rekabet stratejisi olarak açıklayabileceğimiz bu strateji bizim benimsediğimiz bir rekabet yaklaşımı değil. Bunun bazı faktörlerini uyguluyoruz ama tamamen buna yönelik değil bir yaklaşımı benimsemiyoruz. Bir de "high-route" dediğimiz daha yüksek eksenli bir rekabet var. Bu da bölgenin sosyal sermayesini, beşeri sermayesini geliştirmek ve pozitif dışsallıklarını geliştirmek üzerine kurulu bir rekabet anlayışı. Biz mümkün olduğunca bu sıfır toplamı oyundan kaçıp gerçekten tüm bölgelerin rekabet güçlerini artırdıklarında birbirlerine zarar vermedikleri bir ortamı yaratmaya çalışıyoruz. O yüzden bu ikisinin bir kombinasyonu söz konusu. Ben şimdilik teşekkür ederim.

Andy Pike: Okay, thanks very much. I will just try to make three points clear in response to the excellent talks and questions. I think one of the first things to say is really, what is the problem that you are trying to address and what is the aim of policy that you are trying to develop to respond to it? Clearly there are tensions between an approach that tries to reduce spatial disparities, economic and social conditions across a national territory either through some form of redistributive type spatial or social policy, which tries to perhaps encourage closing of the gap and national equality in economic and social conditions. There is also a very large amount of academic work that emerged recently in new economic geography and also in policy work by the World Bank and World Development Report of 2009 which has a very different view of how these kinds of questions should be addressed. They focus on the need to maximize national growth through focusing all the

growth and development on those globally competitive co- regions and hoping, there are lots of critiques about this of course, but hoping there would be some kind of spillover effect upon the weaker regions. So there are competing models out there and I think you really need to think on Turkish context about what you trying to do in terms of the aim of territorial development? Therefore, you need to think very carefully and profoundly about to types of policy intervention might want to put in place. I think that is the first point.

I think secondly, it is fascinating, the work on competitiveness and its relationship with quality of life. I think, we know far too little about that relationship. I think what you have shown and revealed in your research there is a very interesting set of relationships, but I would agree with Mr. Dedeoğlu's point that it is the causal relationships between those two: What causes the other? Do you need competitiveness first before you can worry about quality of life or can you focus on quality of life and hope that competitiveness follows? I think we know much too little about nature and direction of those relationships currently. Certainly, there is a big amount of work internationally which look beyond GDP, Gross Domestic Product per capita, as a measure of development which I think is very important. The work of Amartya Sen and Stiglitz for the French Government which have been raising questions about well being and how come we have a rounded measure to connect these issues of economic growth and social equity. I think it is very important to connect with that work and also to try to reflect a little bit on Turkey's stage of development. I mean, historically, going back to the work of economists like Albert Hirschman who were looking at developing countries in the 50s and 60s and suggest that you need to get the economic growth first and then worry about the distribution and social equity after it. But I am just wondering if in the context our experiences about sustainability debate, wellbeing and so on, Turkey might be in a very interesting position where you can actually try and find a path that brings together competitiveness and quality of life and not to put one in front of the other. I am wondering whether from this moment to next five-ten years where Turkey is really growing and developing along a particular path whether you might have that opportunity to do that and I think it might be very interesting to reflect on.

In the last point, I think we need to discuss how can you manage development and branching when the assets you have within your region are

weak and your competitiveness and your related technology is all based on low value added, low productivity type activities. How do you, then, try to upgrade, to move to this high road growth and development? I think, that is a real challenge particularly when you try to modernize and upgrade the existing industrial structure. When you are trying to upgrade and find strategies, you do not necessarily do wholly new activities but try to get an upgrading momentum amongst the activities that are there.

Nuri Yavan: Teşekkür ederim. Sabahki sunumlara da çok teşekkürler. Bölgesel eşitsizlik problemini azaltmak meselesini gündeme getirdiğimiz zaman bölgesel rekabet edebilirlik problemini ele almakta zorlandığımı düşünüyorum. Profesör Pike'ın biraz önce işaret ettiği gibi yeni ekonomik coğrafya tartışmalarında şöyle bir şey var: Bölgesel rekabet edebilirliğimizi artırmanın yolu ancak ülkede rekabetçiliğin çok yüksek olduğu bölgeleri, kümelenmenin, yığılma ekonomilerinin olduğu bölgeleri ön plana çıkarmanızdır. Bu yolla beraber küresel anlamda rekabetçi olmanız mümkün. Fakat diğer taraftan bu beraberinde ciddi eşitsizlik meselesini de getiriyor. O yüzden sanıyorum bu dönemdeki politikalar bu bölgesel eşitsizlik meselesini dikkate almaktan çok zaten rekabetçi olan bölgelerin ulusal rekabetçiliği sağlamak adına daha rekabetçi olmaları çerçevesinde düşünülüyor.

Bölgesel rekabet edebilirlik konusunda aslında uluslar arası literatürde net bir tanım yok. Yani herkesin kabul ettiği ortak bir teorik çerçeve yok. İhracata dayalı kalkınma modeli, içsel büyüme teorisi, evrimci teori, kurumsalcı yaklaşım gibi çok farkı teorilerden çekilen farkı teorik çerçeveler var. Dolayısıyla daha bu kavramı hem tam olarak ölçemiyoruz hem de içeriğinin neyi ifade ettiğini bilmiyoruz. Bölgesel rekabet edilebilirliğe ilişkin çok önemli eleştiriler var. Bu eleştirilerin temelinde bir defa bunun kümelenme yaklaşımı gibi hegemonik bir söylemi kabul etmek olduğu ifade ediliyor. Yani nasıl Porter'ın kümelenme yaklaşımını politika yapıcılar kabul ettiler ve bugün uyguluyorlarsa, aslında bölgesel rekabet edebilirlik de aynı bağlamda kamu politikası içersinde çok ciddi bir yer tutuyor.

Rekabet edebilirlik konusunun aslında farklı bağlamları var. Bunun biri firma düzeyinde diğeri de bölgeler ve kentler düzeyinde. Firma düzeyinde olanın tanımı net. Fakat bölge ve kent düzeyinde rekabet edilebilirliğin ölçütleri nedir? Bu konuda literatürde çok ciddi problemler var ve bir uzlaşma söz konusu değil. Krugman'ın ciddi eleştirileri var mesela bu anlamada. Yani rekabet edilebilirliğin verimlilik bağlamında, faktör verimliliği bağlamında

ancak firma düzeyinde tanımlanabileceğini ifade ediyor. Dolayısıyla politika yapıcılarının rekabet edebilirlik kavramını eleştirileri göz ardı ederek tamamen yeni bir söylem olarak ele almaları konusunda benim ciddi şüphelerim var. Bu kavramın altının çok ciddi anlamda doldurulması gerektiğini düşünüyorum.

Özellikle kalkınma ajanslarının kurulduğu ve bölge planlarının şu anda tamamlanıp yapıldığı bir dönemde bölgenin varlıklarını, endüstriyel yapısını çok iyi tahlil etmek gerekiyor. Bu bağlamda da teknolojik ilişkiselliğin olduğu sektörleri iyi tespit etmek gerekiyor. Yeni bir sektör geliştireceksek, tıpkı kümelenme yaklaşımında olduğu gibi, bu teknolojik ilişkiselliğin olduğu sektörleri yaratmamız gerektiğini düşünüyorum. Fakat bu ilişkiselliği nasıl ölçeceğiz? Yani farklı sektörler arasındaki teknolojik ilişkiselliği nasıl ölçeceğiz? Elimizde kesin bir ölçüt var mı?

Son olarak yaşam kalitesi meselesine değinmek istiyorum. Ben yaptığım bir çalışmadan bahsediyorum. Türkiye'ye gelen yabancı yatırımların yer seçimi üzerinde yaptığım analizde yaşam kalitesi değişkeni çok istediğimiz sonucu vermedi. Bu bağlamda yaşam kalitesini nasıl ölçtüğümüz çok önemli bir mevzu. Mesela literatürde çok kullanılan değişkenlerden bir tanesi suç değişkeni. Suç değişkeni çok önemli bir belirleyici olarak kullanılıyor. Bölgelerin iklimi yaşam kalitesiyle doğrudan ilgili. Ölçme ile ilgili sorunları aşabilirsek daha iyi sonuç alabiliriz.

Son bir şey daha ifade etmek istiyorum. Analitik çalışmalar şunu gösteriyor ki yaşam kalitesi, tıpkı teşvikler gibi, hem bölgesel rekabet edilebilirlikte hem de yabancı firmaların çekiminde ana temel belirleyici faktör değil. İkinci, üçüncü, dördüncü sırada gelen bir faktör. Literatür en azından bunu söylüyor. Çok teşekkür ederim sabrınız için.

Ayda Eraydın: Teşekkür ederim. Araştırma yapma konusunda tartışılacak çok şeyler var. Ama araştırmacıların en büyük sorunlarından biri Türkiye'de giderek azalan bilgi ve verilmeyen bilgiler. Yani gönül ister ki bunları geliştirebilelim ama eldeki bilgi bazının giderek aşındığını tartışabiliriz ama ne yazık ki bu konudaki eleştirilerimiz çok da pratiğe yansımıyor.

Tunga Köroğlu: Benim öncelikle bu sempozyumun başlığına yapacağım bir vurgu var. Bölgesel rekabet edebilirlik ve yönetim, aslında bunlar biraz ironik kaçıyor. Çünkü bölgesel rekabet edilebilirlik yönetimle çok da uyuşmayan bir kavram. Fakat bizim burada yapmak istediğimiz aslında ulusal

ölçekte en azından yönetim tabanlı olarak bir arada çalışıp, bölgeler arası eşitsizlikleri de azaltabilecek politikaların üretilmesi fakat ulusal ölçekte de diğer küresel pazarda rekabet edilebilirliğin artırılmasını sağlamak. Sabah ki konuşmalarda özellikle Ron Boschma'nın geliştirdiği bölge içinde ki endüstriyel ilişkiler ağı konusu dikkatimi çekti. Çünkü bizde TEPAV'da buna ilişkin bir çalışma yapıyoruz ve öğleden sonraki sunumumda da buna benzer bir konuya Ricardo Hausmann'ın modelini kullanarak geliştirdiğimiz yaklaşımı sunacağım. Bölge içinde endüstriyel ilişkiler nasıl geliştirilebilir ve bunun kalkınmadaki rolü ne olabilir? Bunu öğleden sonra tartışmak isteriz.

Savaş Zafer Şahin: Evet, İlhan Hocamızın değindiği üzere hala bölgeler arasındaki eşitsizlikleri gidermek için merkezi devlet eliyle kaynak aktarmaya ihtiyacımız var; ki Murat Bey de hala bunu yapmaya çalıştığımızı bize hatırlattı. Ama hala sanıyorum şöyle de bir problem var: Parayı merkezden gönderdiğimiz halde, Neşe Hocamızın sunumundan şunu anladık ki aynı parayı verdiğimiz yerler bizi farklı sonuçlara götürebiliyor. Demek ki yine hala rekabeti tartışmaya ihtiyaç var. Ama farklı bir perspektiften tartışmaya ihtiyaç var. Şöyle bir, iki soru sormak istiyorum. Birincisi bu rekabet dediğimiz şey doğal bir süreç midir? Tetiklenebilir ya da üretilebilir bir şey midir? İkincisi, bizim bölgeler içinde tetiklemeye çalıştığımız, eğer yapabileceğimizi varsayarsak, rekabet ne menem bir şey? Şimdi eğer biz doğal haliyle rekabete bakarsak, rekabet egonun uzantısı bir şey. Yani iyilikte rekabet pek rastlanılan bir şey değildir. Daha doğrusu istikrarlı bir şey değildir. Çoğunlukla egonun ihtiyacını karşılamak için diğerini çok düşünmeden yaptığımız bir plandır. Dolayısıyla kolektivitreyi dikkate alan bizim eskilerin değişti ile "diğerkam" bir rekabet mümkün mü? Dolayısıyla "biz bunu tetikleyebilir miyiz?" diye bir soru sormak istiyorum. Diğer arkadaşları da düşünerek sadece birkaç başlık vererek bitirmek istiyorum. Yani demek ki bizim bölge dediğimiz şeyi tarif ederken, diğerkam bir rekabetin o tarfin içinde olup olmadığını sorgulamamız lazım. Bunun için de i) rekabetin kapsamı? ii) acaba bölgesel yeniden yapılanmanın esnekliğinde buna yer var mı? iii) rekabetin yönetim geleneği diye bir şey var mı? iv) rekabetin yönetimi ve başlatılması yukardan aşağıya mı aşağıdan yukarı mı? v) Sonra ölçeği ne bu rekabetin? il mi yoksa üç, dört ilden oluşan bölge mi? vi) rekabeti nasıl ölçeceğiz? vii) Acaba rekabeti yaratacak yenilikçiliğe sahip miyiz? viii) politika yapıcı bir kapasite var mı? ix) Rekabetin algıladığımız aktörleri kimler ve rekabetin meşru olduğu zeminler neler? Son olarak bizim acaba rekabete yüklediğimiz anlamlar neler? Siyasal mı? İdeolojik mi? Kültürel mi? Kimi zaman yüklediğimiz

anlamın ta kendisi o diğerkam rekabeti önleyen bir unsur haline gelebilir diyerek nokta koyuyorum. Teşekkür ederim.

Ayşe Nur Albayrak: Rekabet konusunu bölge bazında ele aldığımızda pek çok gösterge kullanabiliyoruz. Sizde belirttiğiniz gibi bunların bir kısmı yaşam kalitesi ile de çakışıyor. O anlamda belki bir ayırma gitmek gerçekten yararlı olabilir. Ama ele aldığımız pek çok göstergeyle ister istemez firmalara ilişkin oluyor. Firmaları baz alarak bir çalışma yaptığımızda da aslında şunu gözlemliyoruz: Firmaların ya da ekonomik sektörlerin bölgelerin gelişmişliğiyle de çok fazla ilgileri olmuyor ya da böyle kaygıları olmuyor. Yani onlar daha çok kendi devamlılıklarını sağlayacak koşulları sağlamayı yeterli buluyorlar ve bölgeyle ilgili çok da endişe duymuyorlar. Ama bölgesel düzeye geldiğimizde pek çok aktör işin içine dahil oluyor ve bir aslında eskiden kalkınma dediğimiz şeyi şimdi biraz daha rekabet gücü gibi adlandırıyoruz. Ama burada da şöyle bir problem var: Bölgenin rekabet gücünü artırmak başlı başına bir hedef olduğu zaman her bölge için aynı anlamı taşıyor. Bazı bölgelerin vizyonları daha farklı; onların hangi konuda rekabet ettiklerine dahil bir fikirleri var (doğrudur, yanlıştır) ama bazı bölgelerin gerçekten herhangi bir rekabet konuları yok. Biz o bölgeleri bir şey için rekabet edin diye zorluyoruz. Yani onları böyle yapay bir takım rekabet konuları bulmaya itiyoruz. Bunun akabinde bir şey için rekabet ediyorlar ama kiminle rekabet ettiklerini tam bilmeden rekabet ediyorlar. Bazı bölgeler için çok net; otomotiv üretiyorsa otomotiv üreten başka bölgeler buluyor yurt dışında. Diyor ki “ben bunlarla rekabet ediyorum”. Üretimini karşılaştırıyor; gelirini karşılaştırıyor. Bir yere kadar analizini yapmak kolay oluyor ama bazı bölgeler için herhangi bir konu yok. Nereye varmak istediğini bilmediği bir rekabet hedefiyle boğuşuyor. Aslında belki yaşam kalitesini yükseltmek ya da sosyal açıdan kalkınmak gibi bir takım hedefler belirtmek gerekirken böyle daha muğlak bir hedef kümesi tanımlamış oluyoruz.

26 bölge için kalkınma planları hazırlandı. Her birinin vizyonları, bir takım hedefleri var. Onlardaki hedefleri okuduğunuz zaman çok net görüyorsunuz. Hepsinde bir bölgesel rekabet gücünü artırma hedefi var. Ama bunu hangi araçlarla yapacak? Bölgenin hangi kaynaklarını kullanıp nereye varacak ve bu hedefe ulaşp ulaşmadığını nasıl nasıl ölçecek? Bunları net göremiyoruz. Ben bunu aslında o “olmayan bir hedefin zorlanıp bölgelere bir anlamda kabul ettirilmesinin” bir sonucu diye görüyorum. Yani o bölgeleri zorluyoruz bir şey için. Ellerininde aslında bir konu olmayabilir. O durumda o bölgeler nasıl

rekabet edecek? Rekabet edebilen bölgelerle karşılaştırıldığımızda bunun ben bir problem olduğunu düşünüyorum. Beni en çok endişelendiren konu bu. Çünkü bunun sonunda bölgeler arasındaki uçurum gerçekten büyüyecek. Yani batıdaki birkaç bölgeyi ayırırsak diğer bölgelerin çok somut rekabet konuları ve bir rakip tanımları aslında yok.

Mustafa Fazlıoğlu: İlk başta TEPAV'a teşekkür etmek istiyorum altıncısını gerçekleştirdiğiniz sempozyum için. Çünkü birbirini takip eden bu tür aktiviteleri yapmak, görmek Türkiye'de hakikaten çok zor. Konuşmacılara da çok teşekkür ederim. Gerçekten çok enteresan sunumları oldu. Ben çok kısa tutmaya çalışacağım katkımı. Avrupa Birliği'nin Türkiye'deki katılım öncesi mali yardımının başlıklarından bir tanesi de "bölgesel rekabet edilebilirlik" bildiğiniz üzere. Bunun üst başlığı da "bölgesel kalkınma". 2007-2013 yılları arasında yapılan mali yardımların bir kısmı da buraya ayrılmış durumda. Şu anda onun değerlendirmesi yapılıyor. Bu değerlendirme sırasındaki tartışmalarda çok enteresan bulgular çıkmaya da başladı. Henüz ham bu bulgular ama uzmanların yakaladığı noktalardan bir tanesi hakikaten politikalarındaki sıkıntı olduğu. Çünkü büyük resmi görmediğinizde sizin uyguladığınız kamu projelerinin nereye oturduğunu görmüyorsunuz. Ciddi bir problem var o anlamda. Türkiye'nin ayrı bir rekabet politikasının, ayrı bölgesel kalkınma politikasının, bunun birlikte kesiştiği noktaların nasıl olduğunu görmek gerekiyor. Örneğin Marmara bölgesini nereye oturtturacaksınız? Ülke bazında mı alacaksınız yoksa Avrupa Birliği'ndeki yapısal fonlar gibi bütün Avrupa'yı bölgele olarak alıp orda bir yere oturtmaya mı çalışacaksınız? Bölgeler arasındaki ilişkiyi kurup orda ki rekabet gücünü birbirini destekletmeye çalışmak da bir alternatif ve bunların hepsi çözülmesi gereken sorunlar. Şu ana kadar gerçekleştirilen Avrupa Birliği projelerinde de benzer sıkıntılar oldu. "Hangi konularda rekabet gücünüzü daha yüksek görüyorsunuz?" sorusunun cevabını alamadığımız ve bölge platformlarında bu konuları tartışmaya başladığınızda enteresan sonuçlar çıkmaya başlamıştı. Bu anlamda ben önümüzdeki dönemde Kalkınma Bakanlığı şemsiyesinin altındaki kalkınma ajanslarının rolünün çok önemli olduğunu düşünüyorum. En azından benim kişisel beklentim çok fazla çünkü bölgelerde bir şeyler yapılmaya başlandı. Bu başlangıç aşaması, herkes öğrenecek. En azından aşağıdan yukarıya doğru bir ivme kazanılacağına inanıyorum. Bu çerçevede Avrupa Birliği ile ekonomik entegrasyon açısından da bu bölgelerdeki hareketliliğin önemli olduğunu düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Sedef Akgüngör: İki nokta üzerinde durulması gerektiğini düşünüyorum. Bizim burada tartıştığımız birinci konu rekabetçilik ama bu rekabetçilikte unuttuğumuz bir konu var ki o da bunun sürdürülebilir olmasının gerektiği. Yani sürdürülebilir rekabeti düşünmemiz lazım. Rekabetin uzun dönemli olması gerektiğini yani taklit edilemeyecek bir konumda bir rekabetçi ortama girilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu nasıl olmalı? Bu da beni ikinci konuya getiriyor. Burada anahtar bir kelime var aslında: "bölge için özel" olanın ne olduğu. Her bölgenin aslında bunu tanımlayabilmesi lazım ve bu özelliğinde bölgenin farklılaştırıldığını ortaya koyabilecek tarzda dışa yansıtılması lazım. Aynı pazarlama gibi aslında, bir ürünü pazarlarken nasıl farklı olduğunu ortaya koyarsanız daha çok satarsınız. Bu şekilde belki bölgelerin yenilikçilik kapasitelerinin artırılmasını ortaya koyabilecek tarzda dışa yansıtılması lazım. Bölgelerin yenilikçilik kapasitelerinin artırılması yönündeki politikalar var. Bir bölgedeki bilgi tabanı nedir? İlişkili çeşitlilik potansiyeli nedir? Yenilik sistemlerinin çok iyi tanımlanması lazım, bölgelerin bununla da ilişkili olarak kurumsal tabanı var. Hepsinin çok iyi ortaya konması gerekiyor. Teşekkür ederim.

Neşe Kumral: Ben çok kısa bir ekleme yapacağım. Şunu unutmamamız gerekir ki bölgesel politikalar ulusal makro politikaların bir parçası, bir araçtır. Ulusal olarak ne istiyoruz biz? Topyekun olarak bölgemizi, ülkemizi kalkındırmak. Temel amacımız adil bir şekilde insanların mutlu ve mesut yaşaması. Ulusal politikamızın bu temel üzerinde oturduğunu varsayıyorum. Buradaki soru şu: Her bölgeyi coğrafi farklılıklarını göz önünde tutarak nasıl değerlendirebiliriz? Ekonomik coğrafya lafını kullanıyoruz. Bu coğrafyanın ekonomisi nedir? Bu ulusal ana hedefimize ulaşmak için bölgesel politikaları bir araç olarak düşünüyoruz. Her coğrafyanın özelliğine bağlı olarak bir politika üretmek istiyoruz. A bölgesi küresel ölçekte rekabet eder; B bölgesi komşusuyla ulusal ölçekte rekabet eder; diğeri düzey iki bölgesindeki diğeri illerle rekabet eder. Örneğin İstanbul ve Mardin'in ulusal rekabet politikamız altında birbirinden çok farklı rolleri olmalıdır.

Ayda Eraydın: Burada dinlediğimiz görüşler ve sunuşlar bize rekabet edilebilirlik kavramının tanımının daha tam olarak yerleşmediğini; herkesin aslında farklı algılamalar içerisinde olduğunu gösterdi. Bu çok normal çünkü bunun kuramsal temelleri de çok farklı. Yani biz rekabet edilebilirliğin seksenlerde, doksanlarda uzmanlaşma ile esnek uzmanlaşma ile açıklıyorduk. Bazı gruplar, rekabet gücünü çeşitlilik üzerinden açıklamak gerektiğini vurguluyorlardı. Yani rekabet gücünü nasıl sağlanabileceği konusunda da

tam bir görüş birliği yok. Ama bence o soyut kavramı somuta doğru indirdiğimiz zaman aslında problemlerimiz başlıyor. Çünkü bir tarafta soyut olarak rekabetçiliği tanımlıyorsunuz. Sonra somuta indiğiniz zaman, ellerinde başka bilgi olmadığı için arkadaşlarımızın yaptığı gibi, kişi başına milli geliri, bir yerde bir gelişmişlik göstergesini kullanabiliyoruz. Yani kavramlarla o kavramların somuta indirgeneceği veriler arası hala boş.

İkinci söylemek istediğim nokta ise rekabetçiliğin aslında statik avantajlara dayanmadığı, değişen dünyada bölgesel rekabet gücünün gerektirdiği koşulların da sürekli olarak değiştiğidir. Bunun için de bölgelerin evrim çizgileri ve doğrultularının çok önemlidir. Çünkü bugün için yaptığımız araştırmada rekabet gücü çok yüksek olan bir alan iki sene sonra araştırmayı tekrarladığımızda çok öne çıkmayabilir. Nitekim Türkiye'deki benim kaygılı olduğum konulardan biri çok fazla statik avantajlara dayalı tanımların yapıldığı, bu nedenle de pek çok bizim avantajlı gördüğümüz ve rekabet gücü olduğunu düşündüğümüz alanların şu anda büyük sıkıntılar yaşadığıdır. Nitekim bu dünyada yapılan çalışmalarda da öne çıkıyor. O zaman rekabetçiliği tanımlarken aslında belirsizliklere karşı da bir potansiyel, bir kapasite oluşturmak gerekiyor. Yani sadece kendi yapınızı belirli bir doğrultuda geliştirmek değil, aynı zamanda dünyadaki, gelecekteki belirsizliklere de hazırlıklı olmak da rekabetçiliğin bir parçası. Belki rekabetçiliği düşünürken yeni bir boyut olarak tartışmamız gereken konulardan bir tanesidir.

2. Oturum
Bölgesel Rekabet Edebilirliğin Yönetişimi
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Neşe Kumral

Prof. Andy Pike
Newcastle Üniversitesi

Serkan Valandova
Kalkınma Bakanlığı

Dr. N.Tunga Köroğlu
TEPAV

Tartışma Bölümü

İngiltere’de Ekonomik Kalkınmanın Yönetişimi

Prof. Andy Pike
Newcastle Üniversitesi

Kalıcı devrim

İngiltere’de ekonomik kalkınmanın yönetişimi, kalıcı bir devrimin nesnesi halindedir. Koalisyon hükümeti, göreve gelişini müteakip birkaç ay içinde, bir yanda temel politika çerçevesi olarak “ademi merkezileşme” ve “yerelcilik” ilkeleri ile İngiltere’nin ekonomik coğrafyasını yeni bir dengeye kavuşturma taahhüdünü dile getirirken, diğeryanda halihazırda var olan bölgesel politika yapılanmasını ortadan kaldırdı. Bu kısımda, bu gelişmeleri, İngiltere’deki çetin bölgesel eşitsizlikler ve bunlarla mücadele etmek için alınan politika inisiyatiflerinin uzun tarihsel bağlamına yerleştirip, son politika değişikliklerinin olası etkilerinin ilk belirtilerine de göz atacağız¹.

İngiltere’de uluslararası standartlarda büyük, kalıcı mekansal eşitsizliklerin varlığı göze çarpmaktadır. Bu eşitsizliklerin kaynağında, kuzeyin sanayiye dayalı ekonomilerinde iki savaş arası dönemde yaşanan kriz ile Londra ve güneydoğuy İngiltere merkezli finansal hizmetler ağırlıklı ekonomideki büyüme yer almaktadır. Bu gelişmeler neticesinde, İngiltere’nin uzun bir yerel ve bölgesel kalkınma politikaları geçmişi bulunmaktadır.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana, İngiltere’de son derece merkezileşmiş bir yönetim sistemi de göze çarpmaktadır. Merkezi hükümet yerel ve bölgesel kalkınma politikalarının ana aktörü olagelmiştir. Yerel yönetimlerin yetkileri merkezi düzenlemeye giderek daha sık maruz kalmış, kaynaklarının önemli bir kısmı merkezden transferler yoluyla sağlanmıştır. İngiltere’de benzer büyüklükteki ölkelerde umumiyetle karşımıza çıkan bölgesel yönetim katmanının eksikliğı de göze çarpmaktadır.

İngiliz hükümeti 1960’lar ve 1970’ler boyunca, öncelikle ekonominin modernizasyonuna katkıda bulunmayı ve Londra’yla güneydeki büyüme kaynaklı baskıları hafifletmeyi amaçlayan, kaynakların hızlı gelişen bölgelerden yavaş gelişen bölgelere aktarılmasını temel alan bir tür “mekansal Keynesçilik” olarak, daha çok yatırım teşvikleri biçiminde tezahür eden geniş kapsamlı bir bölgesel politika uyguladı. Daha sonra ise bölgesel politikalar, büyük oranda zayıflatılmakla birlikte, kuzey ve iç bölgelerde giderek şiddetlenen sanayisizleşmeye çare olma hedefine odaklandı.

¹ Bu bölümde, A Pike, J Tomaney, M Coombes and A McCarthy, “Governing uneven development: the politics of local and regional development in England” *Regional Development Agencies: The Next Generation?* İçinde, derl. N Bellini, M Danson and H Halkier (Routledge, 2012) temel alınmıştır.

Thatcher ve Major hükümetleri dönemlerinde toplumsal ve ekonomik sorunlar için piyasa odaklı çözümler öne çıkarılsa da, bölgesel politikalar tümünden yok olmadı. Daha çok, Yatırım Bölgeleri türü politika örneklerinde olduğu gibi, iş kaybı yaşanan bölgelerde telafi mekanizmalarının bulunması ya da kaynakların yeniden dağıtılması yerine, büyüme için yeni kaynakları harekete geçirmeye odaklandı.

Yeni İşçi Partisi'nin "Yeni Bölgesel Politikası"

Yeni İşçi Partisi'nin bölgesel politikası bölgesel eşitsizliklerin sürdüğünü görmekle birlikte teşviklere ve yeniden dağıtıma dayanan "eski bölgesel politikanın" bu sorunların üstesinden gelmekte yetersiz kaldığını öne sürdü. Buna alternatif olarak, makroekonomik istikrar, piyasa aksaklıklarının düzeltilmesi ve verimlilik artışı merkezli "yeni bölgesel politika" ortaya kondu. Aynı dönemde belirlenen "Kamu Hizmeti Sözleşmesi" hedefi, hükümete bölgeler arası ekonomik büyüme oranları arasındaki farkları azaltma sorumluluğu yükledi. Bu politikayı gerçekleştirecek olan araçlar ise dokuz Bölgesel Kalkınma Ajansı'ydı (BKA). BKA'lar kendilerini mali olarak destekleyen merkezi hükümet dairesine karşı sorumlu ve merkezi hükümet tarafından belirlenen performans hedeflerine tabiydi. Buna ek olarak ajansların özel sektör liderliğindeki yönetim kurulları bakanlık tarafından atanıyordu. BKA'lara bütün bölgelerin ekonomik performansını bölgesel ekonomik stratejiler hazırlamak ve giderek artan sayıda sorumluluk üstlenmek yoluyla artırma görevi verilmişti. Yeni İşçi Partisi'nin yaklaşımı, BKA'lara ve bölgesel stratejilere yaptığı vurguyla önceki yaklaşımlardan ayrılrsa da, merkezi hükümetin yönlendirme yetkisi altında, yeniden dağıtım odaklı politikadan büyüme odaklı bir bölgesel politika formuna evrilmeye devam etti.

Yeni İşçi Partisi'nin bölgeselleşme stratejisi, 2004'te kuzeydoğu İngiltere'de seçilmiş bir bölgesel meclis oluşturulmasına yönelik olarak yapılan referandumun olumsuz sonuçlanmasıyla darbe aldı. Bu ortamda, - kuzeydeki bölgeleri birleştirmeyi amaçlayan "Kuzey Yolu" hareketi, Büyük Manchester gibi kent bölgeleri ve çok sayıda yerelci talep sahibi de dâhil olmak üzere - bir dizi "mekansal kurgu" siyasetin dikkatini çekmek için rekabete girdi. 2007'de ulus-altı ekonomik kalkınma ve yenilenmeye ilişkin bir inceleme, bölge içi ve kent bölgelerinin oluşturacağı ortaklıkların, ekonomik ve mekansal planlamanın birbirine eklemlenmesinin, bir Avam

Kamarası komitesi ile bölge bakanlıklarının oluşturulmasının ve var olan gönüllü bölgesel meclislerin lağvedilmesinin önemini vurgulamıştır.

2010 Genel Seçimleri öncesinde, bu politikanın sicili tartışma konularından biriydi. Hükümetin talebiyle PwC tarafından 2009’da gerçekleştirilen bir analiz, BKA’ların faydalarının maliyetlerini aştığı yönünde dikkate değer kanıtlar ortaya koydu². Ne var ki, dönemin Muhafazakar muhalefeti, “bölgesel merkezîyetçilik” ve bürokrasiyi temsil ettiğine inandıkları BKA’lara alternatif olarak “ademi merkezileşme” ve “yerelciliği” öneriyordu. Liberal Demokratlar BKA’ların halen geniş destek gördükleri bölgelerde temel ilgi alanlarını ekonomik kalkınmayla sınırlandırmalarını istedi. Bu önerilerin arka planında ise kaynağını *Policy Exchange* gibi sağ kanat düşünce kuruluşlarından alan, bölgesel politikaya ne derece ihtiyaç ya da istek duyulduğunu sorgulayan görüşler gizliydi³. Yığılma ekonomilerini verimlilik artışının kaynağı olarak gören bu bakış açısı, planlamadan kaynaklanan kısıtların kaldırılması ve böylece Londra ile güneydoğu İngiltere’nin daha hızlı büyümesinin önünün açılması gerektiğini savunmaktadır. Bölgesel politika, bu bakış açısına göre kaynakların boşa harcanması anlamına gelmesinin yanında ters de tepmektedir. Ayrıca, BKA’ların etkinliğini ya da etkisizliğini ortaya koyan “dikkate değer hiçbir kanıt” bulunmamaktadır⁴.

Tekrar dengeleme, ademi merkezileşme ve yerelcilik: Maocu bir yaklaşım

“BKA’ları gözden çıkarmak ve yerel ekonomik ortaklıkları devreye sokmak belki bir nebze Maocu ve kaotik olmuş olabilir. Ancak genele bakıldığında, konseylere ve yerel otoritelere belli bir şehre ait olmanın gururunu yeniden diriltmek için ihtiyaç duyacakları teşvikleri ve yetkileri geri veriyoruz.” — Vince Cable, *Financial Times*, 12.11.10

² PwC. *Impact of RDA Spending: National Report*. (Londra, 2009)

³ Policy Exchange. *Cities Unlimited*. (Londra, 2008); Henry Overman *Urban Renewal and Regional Growth: Muddled Objectives and Mixed Progress*. Centre for Economic Performance Election Analysis No 14 (LSE, 2010)

⁴ Bu görüşler, toplumda henüz destek bulmaya başlamış olmasına rağmen yeni değiller. 2011’de kamuya açılan 1981 yılına ait gizli Kabine belgeleri, o dönemin Thatcher hükümetinin kıdemli üyelerinin, kuzeydeki şehirlerin ekonomik yenilenmeden çok “kontrollü gerilemeye” tabi tutulmaları gerektiğini düşündüklerini ortaya koydu. (*Financial Times*, 30.12.11).

Genel seçimler benzeri görülmemiş bir küresel ekonomik kriz ortamında gerçekleşti. Seçim sonuçlarının belli bir partiye ezici üstünlük tanımaması, bakış açısının odağında açıkları azaltma düşüncesi olan bir koalisyon hükümetini doğurdu⁵. Gerçi bu bakış açısına, Londra ve güneydoğudaki finansal hizmetlerin yoğunluğunun azaltılmasını; üretim ve istihdamın kamudan özel sektöre kaydırılmasını ve tüketimden üretim ve ihracata geçişi kapsayan, ekonomiyi "tekrar dengeye oturtma" yönünde bir söylem eşlik ediyor. Bu bağlamda, BKA'lar İşçi Partisi'nin savurganlığının sembolleri ("arpalığa çevrilmiş bölgesel yarı-hükümet dışı örgütler") olarak resmedildi ve devletin bölgeler için oluşturulmuş daireleri gibi, BKA'lar da başarılı ve büyük desteği haiz oldukları bölgelerde dahi, süratle lağvedilecekler listesine alındı. Ne de olsa kemer sıkma politikaları kamu harcamalarının azaltılmasıyla kalmaz; devletin gelecekteki karakterine dair, şehir ve bölgeler için eşitsiz açılımlar barındıran son derece siyasi tercihleri de içerir.

Yeni politika rejimi ekonomik kalkınma sözlüğünden "bölgesel" kavramını dışladı. Yeni İşçi Partisi'nin bölgesel politikası, sektörel ve bölgesel olarak dengesiz, devletçi, işlevsel bir ekonominin işleyişinden bihaber, gerekli hesap verebilirlik kıstaslarından yoksun, karmaşık ve gereksiz tekrarlarla dolu bir yapıya sahip bir büyüme modelinde rol üstlendiği gerekçesiyle eleştirilere uğradı. Koalisyonun ise buna cevaben, "tekrar dengeleme", "ademi merkezileşme", "yerelcilik" ve "Etkili Toplum"^{*} taraftarlığı kavramlarını temele alan bir yaklaşım izleyeceği söylendi.

Tekrar dengeleme, geçmişte olduğu gibi 21 yeni Girişim Bölgesi ile girişimciliğin teşvik edilmesi amacıyla rekabetçi bir biçimde paylaştırılan yeni bir Bölgesel Büyüme Fonu'nun kurulması aracılığıyla yürürlüğe sokuldu. Ademi merkezileşme, söylemsel düzeyde, devletin alanının dışındaki birey ve gruplara güç aktarımını öngörür. Uygulamada ise, ademi merkezileşme ve yerelcilik, özel sektör öncülüğündeki grupların yerel kaynakları harekete geçirmesi ve politikaları yerel koşullara uyarlamasının teşvik edilmesi amaçlarını güder. Daha önce israfa sebep olduğu düşünülen bölgesel

⁵ Bu hedeflerin tartışmalı niteliklerine ilişkin daha geniş bir tartışma için bkz.: S Pringle, G White, R Pates, V Seth, R Beavan, J Tomaney, P Marques and A Green. *Rebalancing the economy sectorally and spatially: an evidence review*. İngiltere İstihdam ve Yetiler Komisyonu Raporu. (Londra, 2011)

^{*} "Etkili Toplum", Muhafazakar Parti'nin 2010 genel seçim manifestosunda yer alan temel siyasi fikirlerden biri olup yerel birey ve grupların güçlendirilmesi ve siyasi gücün siyasetçilerden halka aktarılması için gerekli adımların atılmasını içermektedir. (ç.n.)

rekabet, artık büyümeyi harekete geçirici bir faktör olarak desteklenmeye başlamıştır. Hükümet, yerel büyüme koşullarını geliştirmesi amacıyla, işlevsel ekonomik coğrafyaları daha iyi yansıtmaları hedeflenen Yerel Girişim Ortaklıkları (YGO) kurulmasını teşvik etti. Londra dışında en büyük 12 kentte belediye başkanlarının doğrudan seçilmesi önerildi.

Bununla birlikte, ademi merkezileşme ve yerelcilik, bariz bir merkezileşme ile bertaraf edildi. Yenilikçilik, içe dönük yatırım ve ticaretin teşviki, yetişkinlerin yetilendirilmesi, ekonomik krizlere acil müdahale, AB fonlarının yönetimi gibi BKA’lar tarafından geliştirilen çok sayıda faaliyet, merkezi yönetimin elinde toplandı. Bakanlar Kurulu, bu ayan beyan çelişkiyi tanımlamak için “güdümlü yerelleşme” kavramını icat etti; ancak Avam Kamarası Topluluklar ve Yerel Yönetim Komitesi*, “güdümlü yerelleşme” kavramını, “ne yerel otoritere faydası ne de hükümetin memnuniyetle vaaz ettiği derece radikal olan, olsa olsa talihsiz bir ödün,” diye tanımladı⁶.

Bu icraatlar yerel büyüme için bir strateji ortaya koymakta mıdır, yoksa bu tür bir stratejinin eksikliğini örtmek için alelacele hazırlanmış bir kılıf anlamına mı gelmektedir? Burada en azından bir dizi çelişki ve yanıtlanmamış soru tespit etmek mümkündür. Yanıtlanmayı bekleyen sorular arasında (yerel) devlete bölgesel kalkınma idaresinde biçilen rolün ardında yatan mantık; yerel ölçeğin, kümelenmeyi ve ekonomik bütünü anlamak ve ekonomi politikasını şekillendirmek için tek ya da en uygun ölçek olup olmadığı; “tekrar dengelenmiş” yerel ekonomiler ile büyüme arasında nedensel ilişkilerin var olup olmadığı soruları yer almaktadır. Üstelik mevcut resmi belgeler, muhtemelen bu görüşlerin arka planında yer alan sağ kanat düşünce kuruluşlarının ve akademinin etkisinin bir göstergesi olarak, mekânsal eşitsizliklerin yönetilmesine gerek olup olmadığı konusunda da son derece iyimserler.

İlk değerlendirmeler, hükümet politikasının tutarlılığı ve tekrar dengelemeye katkıda bulunma kapasitesi konusunda kuşkucuydu. Yerelcilik, ademi merkezileşme, “etkili toplum” ve tekrar dengelemenin nasıl bağdaşacağı net değil. Yerel yönetimin faaliyetleri, özellikle de arazi kullanımı

* Orijinal metinde, *House of Commons Communities and Local Government Select Committee. Topluluklar ve Yerel Yönetim Dairesi ve bağlı kuruluşların harcama, idare ve politikalarının kontrolü için Avam Kamarası tarafından atanan komite. (ç.n.)*

⁶ Avam Kamarası Topluluklar ve Yerel Yönetim Komitesi. *Localism. 2010–12 Dönemi Üçüncü Raporu. HC 547 (Londra, 2011), p28.*

planlaması alanında, halen merkezin veto yetkisi karşı karşıya. Hükümetin planları ise hiçbir belirgin, ölçülebilir hedefe tabi değil. BKA'ların tasfiyesiyle ellerinde tuttıkları hacimli arazilerin kaderi belirsiz. BKA'ların kapatılmasının maliyetinin 1,5 milyar Sterlin tutacağı tahmin edilmektedir ki bu rakam Bölgesel Büyüme Fonu'nun değerinden daha yüksektir. Üstelik, hükümetin Bölgesel Büyüme Fonu Başkanı Lord Heseltine, "bölgesel kalkınma ajanslarının feshi, merkezi devlete yerellerin gidişatıyla ilgili bilgi veren bölgesel takımları da ortadan kaldırdı. Bunların yerine merkezi yönetimin tüm daireleri de bölgelerde yeniden ayrı ayrı imparatorluklar yarattılar," ifadeleriyle bu durumdan yakınırken (*The Times*, 23.8.11), Avam Kamarası Topluluklar ve Yerel Yönetim Komitesi ise, "bölgelerin yenilenişine yardımcı olmakla görevli kamu kuruluşlarının mütemadiyen maruz kaldığı yeniden yapılanma, büyük olasılıkla mevcut ve yeni yapıların, zaman içinde edinilmiş bilgi ve tecrübeyi koruyabilme yeteneklerini köreltecektir"⁷ ifadeleriyle benzer bir görüş sundu.

YGO'ların hiçbir yasal yetkisi yok. Bu kurumlara eleştirel yaklaşan çevreler, ekonomik krizin derinliği de hesaba katıldığında, yeni düzenlemelerin kapsam ve kapasitesinin bu görev için yeterli olup olmadığını sorguluyorlar: PwC'nin analizi, Bölgesel Büyüme Fonu'nun öngörülen hacminin (üç yıl için 1,4 milyar) BKA'ların 2009/10 döneminde yıllık çıktısının yüzde 25'ine denk geldiğinin altını çiziyor. Analiz ayrıca YGO'ların kendi işletme giderlerini finanse etmeleri, özel sektörden fon temin etmeleri ve özel olarak kendisine ayrılmış hemen hiçbir kaynakları olmadığından, Bölgesel Büyüme Fonu kaynaklarından yararlanmak için kendi aralarında yarışa girmeleri gerektiğini vurguluyor. Muhafazakar Parti'den Londra Belediye Başkan Yardımcısı olan merhum Sir Simon Milton'ın ifadesiyle "Hükümet YGO'ların hangi soruna çözüm olduklarını halen açıklığa kavuşturabilmiş değil." (*Financial Times*, 14.11.10)

Hükümet politikaları bugüne dek dokuz BKA'nın (ve merkezin bölgesel dairelerinin) yerine 37 YGO getirilmesiyle sonuçlandı. YGO haritası son derece farklılaşmış, parçalı ve yerelleşmiş bir coğrafya ortaya koyuyor. Koalisyon hükümetinin yönetim alanlarının işlevsel ekonomik alanlarla örtüşmesi gerektiği savına karşın, var olan YGO'ların önemli bir kısmının, İngiltere'de herhangi bir makul işlevsel yerel ekonomi anlayışıyla uyumlu kuşkuludur.

⁷Avam Kamarası Topluluklar ve Yerel Yönetim Komitesi. *Regeneration*. 2010–12 Dönemi Altıncı Raporu. HC 1014 (Londra, 2011).

(bkz. Tablo 1). YGO haritası ayrıca hiçbir YGO alanınca kapsanmayan “beyaz alanlar” içermektedir. Bu kapsamda kalan bölgelerde yerel ekonomik kalkınmanın akıbeti belirsizliğe mahkumken, bazı yerel yönetimler ise birden fazla YGO alanında görünmektedir. Bu da, koalisyonun da daha önceden eleştirdiği ikilemelerle ilgili sorunu daha da içinden çıkılmaz bir hale getirmektedir.

Tablo 1: Yerel Girişim Ortaklıkları (YGO) ve İşlevsel Ekonomik Alanlar (İEA)			
YGO tanınırlık safhası: <i>çıktı</i> [sıralama %]	Alanları işe seyahat (Travel-to-Work) alanlarıyla neredeyse birebir örtüşen YGO’lar	Alanları açıkça kent bölgelerinde olan YGO’lar	Alanlarının İşlevsel Ekonomik Alanlar olarak geçerliliği şüpheli YGO’lar
Başlangıç aşaması: Onaylandı	1 [4,2%]	10 [41,7%]	13 [54,2%]
Başlangıç Aşaması: Reddedildi	2 [6,5%]	3 [9,7%]	26 [83,9%]
İleri Aşamalar: Onaylandı	1 [7,7%]	4 [30,8%]	8 [61,5%]

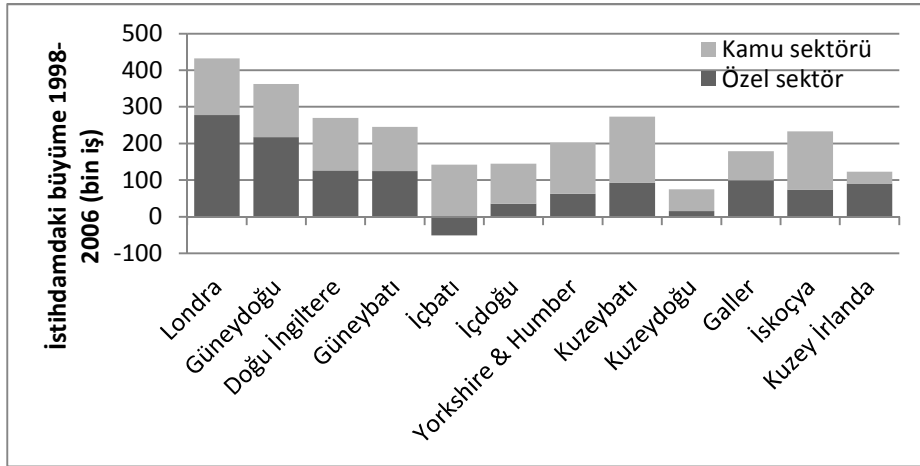
Kaynak: Yazarların araştırması

Bu yeni rejimin olası etkisi, eşitsiz yayılım gösteren şiddetli bir krizin hüküm sürdüğü, devletin küçülme ve kemer sıkma yoluna gittiği bir ortamda masaya yatırılıyor. 2000’ler boyunca istihdam artışının niteliği son derece eşitsizdi (Şekil 1). İstihdam artışı, güneyde özel sektörün, kuzeyde ise kamu sektörünün genişlemesine bağlı olarak gelişim gösteriyor, Londra ve güneyde finansal hizmetlerin büyümesiyle koşut giderken kuzeydeki bölgeleri kamu harcamalarındaki kısıntıların sonuçlarıyla haddinden fazla yüz yüze bırakıyordu. Londra ile İngiltere’nin güneydoğu ve doğusunun 1971’den sonra ülkenin brüt katma değerinden aldığı pay artarken kuzey bölgelerin payı düştü (Şekil 2) ve aynı dönem boyunca sadece Londra ile güneydoğuda kişi başına düşen brüt katma değer ülke ortalamasının üzerinde seyretti (Tablo 3). Güçlü uzun dönemli ekonomik eğilimler coğrafi ve sektörel tekrar dengeleme hedeflerinin önünde engel oluşturuyor. Bölgesel Büyüme Fonu,

YGO'lar ve "yerelcilik" bu eğilimler karşısında oldukça yetersiz gözüküyor⁸. Dahası, şiddetli tasarruf önlemleri ertesinde ekonomik büyümenin sağlanmasının beklenenden güç olacağı netlik kazandıkça, anlaşılan, koalisyon içinden bölgesel politikanın gündemden düşürülmesi çağrıları geliyor:

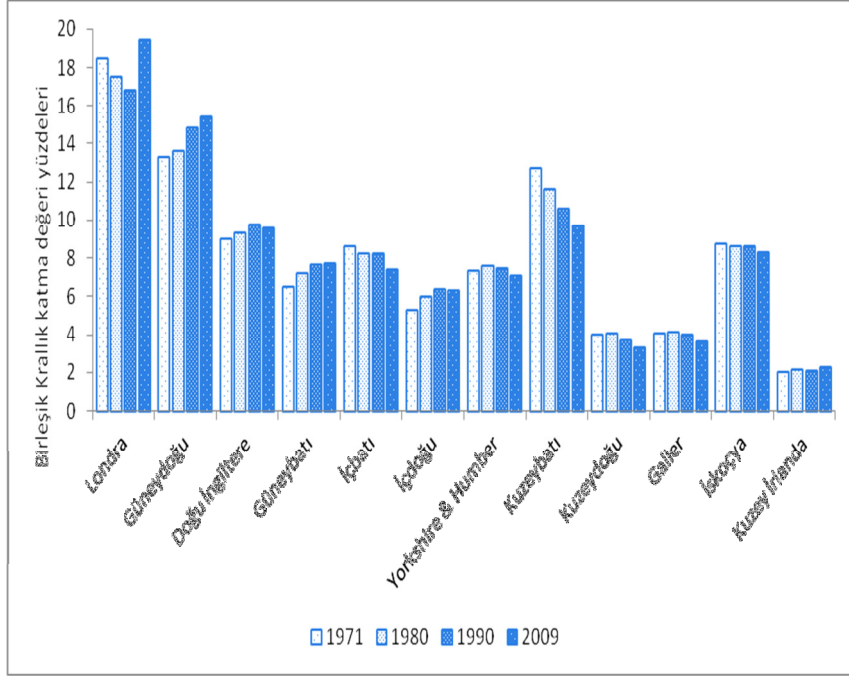
"Dostları, muhafazakar milletvekilleri ve benzer görüşteki düşünce kuruluşları [Başbakana], ekonomik büyüme çabalarının bütün diğer mülahazaların üzerinde tutulması tavsiyesinde bulunuyor... Ekonominin kalbini, finans odaklı Londra ve güneydoğu İngiltere'den uzaklaştıracak biçimde "tekrar dengeleme" düşlerini erteleme çağrıları yapılıyor: Gün, önce güçlünün yardımına koşma günü." ("Bagehot", *The Economist*, 26.11.11).

Figür 1: Bölgelere göre kamu sektörü ve özel sektör istihdam artış oranları, 1998-2006

Kaynak: Cambridge Econometrics and ONS, S Pringle, G White, R Pates, V Seth, R Beavan, J Tomaney, P Marques ve A Green. *Rebalancing the economy sectorally and spatially: an evidence review* içinde. İngiltere İstihdam ve Yetiler Komisyonu Raporu (Londra, 2011).

⁸ Bu konuda daha geniş bir tartışma için bkz.: S Pringle, G White, R Pates, V Seth, R Beavan, J Tomaney, P Marques ve A Green. *Rebalancing the economy sectorally and spatially: an evidence review*. İngiltere İstihdam ve Yetiler Komisyonu Raporu. (Londra, 2011)

Figür 2: Brüt katma değerden bölgelerin aldığı paylar

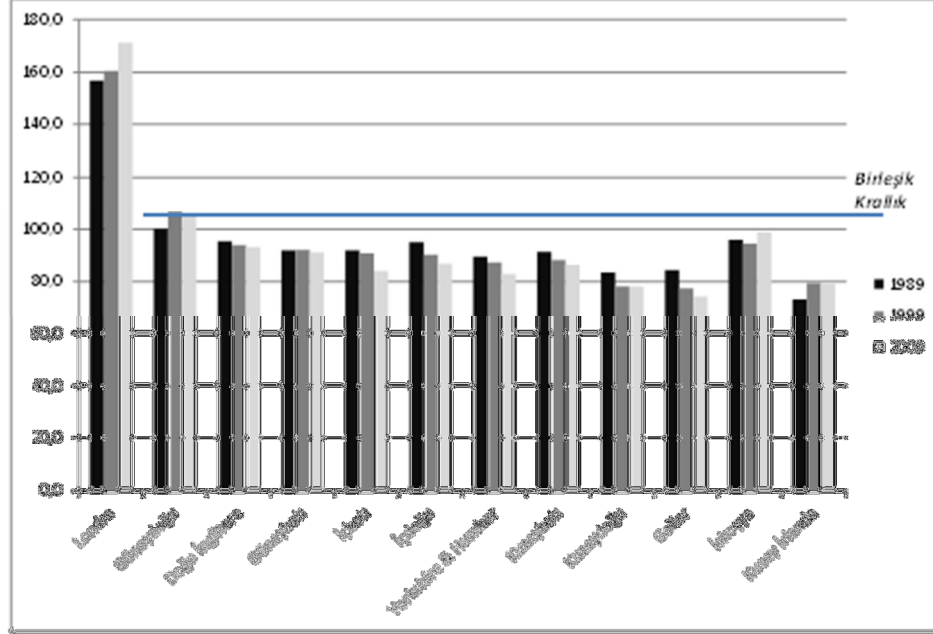
Kaynak: Cambridge Econometrics and ONS, S Pringle, G White, R Pates, V Seth, R Beavan, J Tomaney, P Marques ve A Green. *Rebalancing the economy sectorally and spatially: an evidence review* içinde. İngiltere İstihdam ve Yetiler Komisyonu Raporu (Londra, 2011).

Diğer seçenek

2010 genel seçiminde bölgesel politikanın geleceği ve yönetimi sorunu belirsizliğini koruyordu. Muhafazakarlar BKA'lara karşı olduklarının işaretini verirken, özellikle kuzeyde parti içinden bazı sesler BKA'ların feshedilmesine karşı uyarılarda bulundu. Liberal Demokratlar gereken bölgelerde BKA modelinin geliştirilmesi taraftarıydı. Sonuç olarak, İngiltere’de devletin nitel yeniden yapılanması daha becerikli, küçük ve esnek BKA'lar yaratmak şöyle dursun, epey farklı bir netice verdi: özel sektörün başını çektiği, merkezi hükümetten hiçbir kaynak aktarılmayan, parçalı, gönüllü, yerel ortaklıklar ve kaynakları gözle görülür biçimde azaltılmış, birbiriyle rekabet halindeki çok sayıda ulusal proje. Yine de, “ademi merkezileşme” ve “yerelcilik” söylemine karşın, merkezi hükümetin yinelenen rolü, sınırlılıkları ve öncelikleri yerel

gelişmeleri şekillendiren ve ulusal kaynak akışlarına erişimi belirleyen kritik faktörlerden biri olmaya devam ediyor. Giderek güçlenen küresel ekonomik kriz karşısında, bu düzenlemelerin İngiltere ekonomisinin mekansal olarak dengelenmesine katkıda bulunabileceğini düşünmek için haddinden fazla cesur bir hayal gücü gerekiyor

Figür 3: Bölgelere göre kişi başı brüt katma değer

Kaynak: Cambridge Econometrics and ONS, S Pringle, G White, R Pates, V Seth, R Beavan, J Tomaney, P Marques ve A Green. *Rebalancing the economy sectorally and spatially: an evidence review* içinde. İngiltere İstihdam ve Yetiler Komisyonu Raporu (Londra, 2011).

The Governance of Economic Development in England

Prof. Andy Pike

Newcastle University

Permanent revolution

The governance of economic development in England is subject to permanent revolution. The Coalition government dismantled the previously existing structure of regional policy within months of entering office, while simultaneously proclaiming its commitment to “rebalancing” the economic geography of the UK and “decentralisation” and “localism” as its guiding policy framework. In this chapter, we set these developments in the context of the apparently intractable regional inequalities in the UK and the long history of policy initiatives to tackle them. We look at the early evidence on the likely impact of the latest policy changes¹.

The UK is marked by persistent spatial inequalities that are exceptionally wide by international standards. These inequalities have their origins in the crisis of the northern industrial economies in the inter-war period and the growth of a financial services dominated economy centred on London and the south-east of England. As a consequence of these developments, England has been subject to a long history of local and regional development policy.

At the same time, England has been characterised by an exceptionally centralised governance system, especially since the Second World War. Central government has been the main actor in local and regional economic development policy. The powers of local government have become increasingly subject to central regulation and the bulk of its resources come from financial transfers from the centre. England, of course, lacks the regional tier of government typical of similar sized countries.

The UK government operated an extensive regional policy in the 1960s and 1970s, mainly in the form of investment subsidies, aimed first at contributing to the modernisation of the economy, mitigating growth pressures in London and the South; and, as a form of “spatial Keynesianism” through which resources were redistributed from faster to slower growing regions. Later, regional policy, albeit substantially reduced, aimed to respond to intensifying deindustrialisation in the north and midlands. Under the

¹ This chapter draws on A Pike, J Tomaney, M Coombes and A McCarthy, “Governing uneven development: the politics of local and regional development in England” in N Bellini, M Danson and H Halkier (Eds.) *Regional Development Agencies: The Next Generation?* (Routledge, 2012).

Thatcher and Major governments, market solutions to social and economic problems were emphasised, but regional policy did not disappear; instead it was focused on stimulating new sources of growth rather than redistributing resources or compensating regions for job losses, and was exemplified by policies such as Enterprise Zones.

New Labour's "New Regional Policy"

New Labour's regional policy recognised the persistence of regional inequalities but argued that the "old regional policy" of subsidy and redistribution had failed to ameliorate such problems. A "new regional policy" founded on macroeconomic stability, correcting market failures and increasing productivity was offered as an alternative and a new Public Service Agreement target committed the Government to reducing the gaps in economic growth rates between regions. The instrument of this policy in England was nine Regional Development Agencies (RDAs). RDAs though were accountable to their sponsor central government department and subject to performance targets determined in Whitehall, while their private sector led boards were appointed by the Secretary of State. RDAs were given the task of improving economic performance of all regions through the preparation of regional economic strategies and the acquisition of a widening range of responsibilities. While the New Labour approach with its emphasis on RDAs and regional strategies marked a change from the preceding approaches, but continued the shift from a redistributive to more growth-oriented form of regional policy under the guiding authority of central government.

New Labour's regionalisation strategy was curtailed by the defeat of referendum to establish an elected regional assembly in North East England in 2004. In this context an array of "spatial imaginaries" — including the pan-regional "Northern Way", city regions such as Greater Manchester and multiple localist claims — competed for political attention. A review of sub-national economic development and regeneration in 2007 emphasised the importance of sub-regional and city-regional partnerships, the integration of economic and spatial planning, the creation of Regional Ministers, a House of Commons Committee and the disbandment of existing voluntary Regional Assemblies.

Prior to the General Election of 2010, the record of this policy was the subject of contention. A government commissioned analysis from PwC in 2009 found “credible evidence” that RDAs generated benefits that exceeded their costs². For the then Conservative opposition, though, RDAs represented “regional centralism” and bureaucracy and proposed “decentralisation” and “localism” as alternatives. The Liberal Democrats wanted RDAs, in those regions where they retained wide support, to narrow their focus onto economic development. Lurking in the background were ideas emanating from right-wing think tanks such as the Policy Exchange which questioned the necessity and desirability of regional policy³. This view sees agglomeration economies (or “economic mass”) as the source of productivity gains and concludes that London and the South East of England should be allowed to grow at faster rate by removing planning restrictions. Regional policy, in this perspective, is wasteful and counter-productive and there is “no compelling evidence” on the effectiveness or otherwise of RDAs⁴.

Rebalancing, decentralisation and localism: a Maoist approach

“Getting rid of the RDAs and bringing in LEPs has perhaps been a little Maoist and chaotic, but overall we’re giving back to councils and local authorities the powers and incentives they need to see a resurgence in civic pride” — Vince Cable, quoted in *Financial Times*, 12.11.10

The context for the General Election was an unprecedented global economic crisis. The inconclusive result produced the Coalition Government which remains focused on deficit reduction, albeit alongside a rhetoric of “rebalancing” the economy – meaning in various usages a shift away from a concentration on financial services in London and the south-east; a shift of output and employment from the public to the private sector; and, a shift from consumption to production and exports⁵. In this context, RDAs were

² PwC. *Impact of RDA Spending: National Report*. (London, 2009)

³ Policy Exchange. *Cities Unlimited*. (London, 2008); Henry Overman *Urban Renewal and Regional Growth: Muddled Objectives and Mixed Progress*. Centre for Economic Performance Election Analysis No 14 (LSE, 2010)

⁴ These ideas, while gaining in prominence, are not new. Previously secret Cabinet papers from 1981, made public in 2011, showed that senior members of the then Thatcher government argued that northern cities should be subject to “managed decline” rather than economic regeneration (*Financial Times*, 30.12.11).

⁵ For a fuller discussion of the contradictory nature of these objectives see: S Pringle, G White, R Pates, V Seth, R Beavan, J Tomaney, P Marques and A Green. *Rebalancing the*

presented as emblematic of Labour's profligacy ("bloated regional quangos") and were swiftly slated for abolition, along with Government Offices for the Regions, even in regions where they were regarded as successful and commanded wide support. The distribution of austerity involves not simply reductions in public expenditure, but profoundly political choices about the future character of the state with uneven implications for cities and regions.

The new policy regime has banished the term "region" from the lexicon of economic development. New Labour's regional policy is criticised for its role in a growth model that was sectorally and regionally "unbalanced", statist, insufficiently cognisant of functional economies, lacking in proper accountability and characterised by complexity and duplication. In response, the Coalition approach is said to be marked by a commitment to "rebalancing", "decentralisation" and localism" and the advocacy of "Big Society".

Rebalancing is enacted through a new Regional Growth Fund competitively allocated with the aim of stimulating enterprise and, in an echo of the past, the creation of 21 new Enterprise Zones. In rhetorical terms, decentralisation concerns the shift of power to communities and individuals beyond the state. In practical terms, decentralisation and localism are aimed at promoting private sector-led groups to mobilise local resources and tailor policies to local circumstance. Territorial competition, once considered wasteful, now is encouraged as a stimulus to growth. The Government has encouraged the formation of Local Enterprise Partnerships – intended better to reflect functional economic geographies – with the task of fostering the conditions for local growth. The prospect of directly elected Mayors is offered in the twelve largest cities outside London.

At the same time, decentralisation and localism have been offset by marked *centralisation*. Several activities developed by RDAs, such as innovation, inward investment and trade promotion, adult skills provision, rapid response to economic crises and the management of EU funds have been centralised in Whitehall. Ministers' have coined the term "guided localism" to explain this apparent contradiction, but the House of Commons Communities and Local Government Select Committee has argued the, "The concept of 'guided localism' in an unhappy compromise which is neither

economy sectorally and spatially: an evidence review. Report for UK Commission for Employment and Skills. (London, 2011)

helpful to local authorities nor as radical as the Government seem content to believe"⁶.

Do these actions amount to a strategy for local growth or a hastily assembled cover for the absence of one? At the very least, it is possible to identify a set of contradictions and unanswered questions. The outstanding questions concern the rationale for the (local) state's role in the management of regional development; whether the local scale is the only or most appropriate for understanding agglomeration and economic mass and shaping economic policy; and, whether or not causal relationships exist between "rebalanced" local economies and growth. Moreover, probably reflecting the influence of right-wing think tanks and the academic ideas they draw upon, current official documents are sanguine about the need to manage spatial inequalities at all.

Early commentary has been sceptical about the coherence of Government policy and its capacity to contribute to rebalancing. It is not clear how localism, decentralisation, the "Big Society" and rebalancing intersect. Local government's actions, especially in the land-use planning field, remain subject to central veto. The Government's plans are not subject to any specific, measurable targets. Uncertainty surrounds the wind-up of RDAs and the fate of their significant land holdings. The cost of closing the RDAs has been estimated at £1.5bn – more than the value of the Regional Growth Fund. Moreover, Lord Heseltine, the chairman of the Government's Regional Growth Fund has lamented that "the disbanding of regional development agencies broke up the regional teams that gave Whitehall an overview of a locality. Instead each Whitehall department has recreated its individual empire in the regions" (*The Times*, 23.8.11). The House of Commons Communities and Local Government Select Committee concurred, "Continual reorganisation of the public bodies charged with helping to spark regeneration across the regions is likely to limit the ability of the retained and new organisations to keep that stored knowledge and experience over time"⁷.

⁶ House of Commons Communities and Local Government Committee. *Localism*. Third Report of Session 2010–12. HC 547 (London, 2011), p28.

⁷ House of Commons Communities and Local Government Committee. *Regeneration*. Sixth Report of Session 2010–12. HC 1014 (London, 2011).

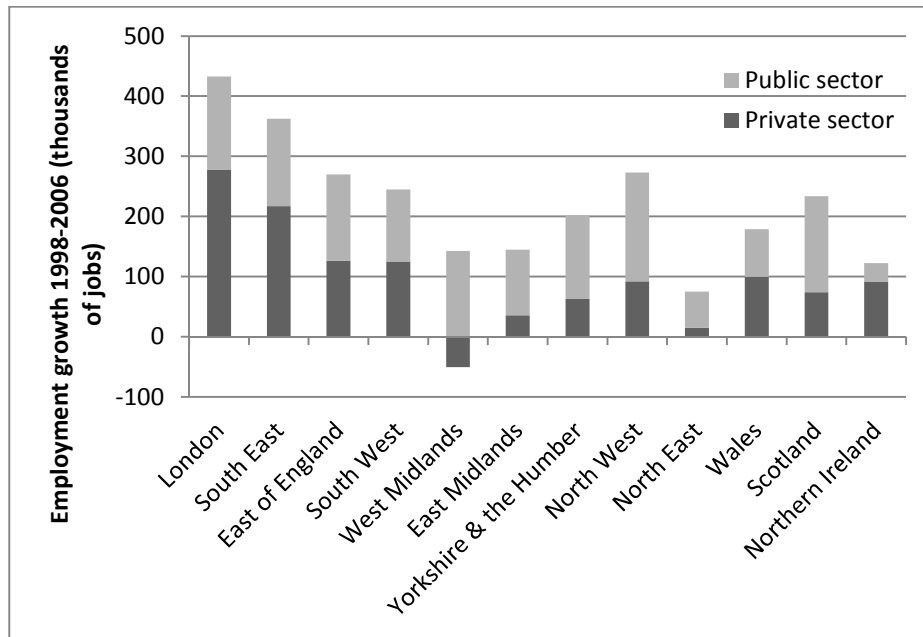
LEPs lack any statutory authority and sceptics question whether the scale and capacity of the new arrangements match the size of the task given the depth of the economic crisis: PwC's analysis highlights that the proposed scale of the Regional Growth Fund (1.4 billion over three years) is 25 per cent of the annual outturn of RDAs for 2009/10. They also note that LEPs must fund their running costs, secure private funding and bid for resources from the RGF with scarcely any dedicated resource. The late Sir Simon Milton, Conservative Deputy Mayor of London, concluded, "The government has still not been entirely clear what problem LEPs are the solution to" (quoted in *Financial Times*, 14.11.10).

Table 1: Local Enterprise Partnerships (LEPs) and Functional Economic Areas (FEAs)			
Phase of LEP recognition: <i>outcome [row %]</i>	LEPs whose areas come close to being '1 for 1' with TTWAs	LEPs whose areas are recognisably City Regions	LEPs whose areas are of questionable validity as FEAs
Initial Phase: approved	1 [4.2%]	10 [41.7%]	13 [54.2%]
Initial Phase: rejected	2 [6.5%]	3 [9.7%]	26 [83.9%]
Later Phases: approved	1 [7.7%]	4 [30.8%]	8 [61.5%]

Source: Authors' research

The Government's policies have resulted in the replacement of nine RDAs (and Government Office for the Regions) with 37 LEPs to date. The map of LEPs reveals a highly differentiated, fragmented and localized geography. Despite the Coalition Government's claim that governance areas should match functional economic areas, a high proportion of existing LEPs provide questionable matches to any reasonable understanding of functional local economies in England (see Table 1). The map of LEPs also includes "white spaces" which are not covered by any of the LEP areas and the fate of local economic development in these spaces remains unclear, while some local authorities are in multiple LEPs – a new twist on the problem of duplication, which the Coalition had previously criticised.

Figure 1 Public versus private sector jobs growth 1998-2006 by region

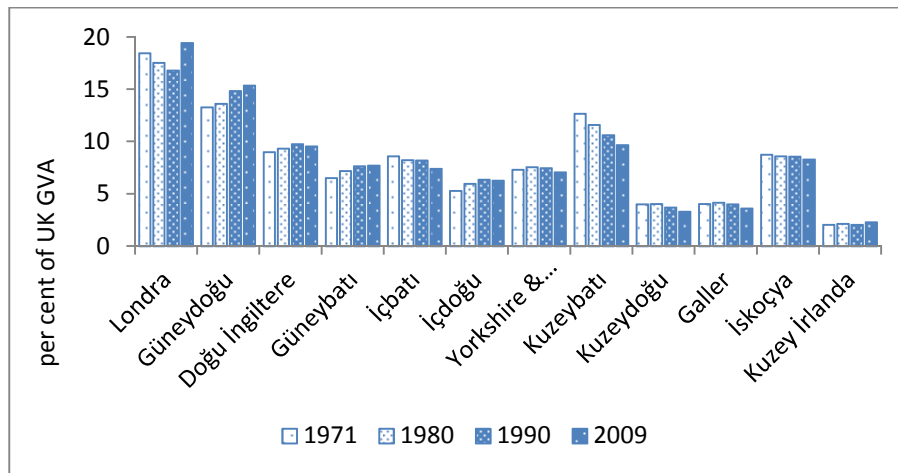

Source: Cambridge Econometrics and ONS in S Pringle, G White, R Pates, V Seth, R Beavan, J Tomaney, P Marques and A Green. *Rebalancing the economy sectorally and spatially: an evidence review*. Report for UK Commission for Employment and Skills. (London, 2011).

The context for judging the likely impact of this new regime is the uneven geography of a severe crisis, state retrenchment and austerity. During the 2000s the nature of jobs growth was highly uneven, being driven by the expansion of the private sector in South and the public sector in the North (Figure 1), reflecting the growth of financial services in London and the South and making the northern regions disproportionately at risk from the consequences of public expenditure cuts. London, the South East and East of England increased their share of UK GVA after 1971, while the share of the northern regions declined (Figure 2), and only London and the South East have had a GVA per head above the national average over the same period (Table 3). Powerful long run economic trends are working against the goal of geographical and sectoral rebalancing and, measured against these, the

Regional Growth Fund, LEPs and “localism” look inadequate⁸. Moreover, as economic growth proves elusive in the aftermath of drastic austerity measures, voices within the coalition reputedly are calling for a downgrading of regional policy:

Figure 2: Regional shares of UK GVA

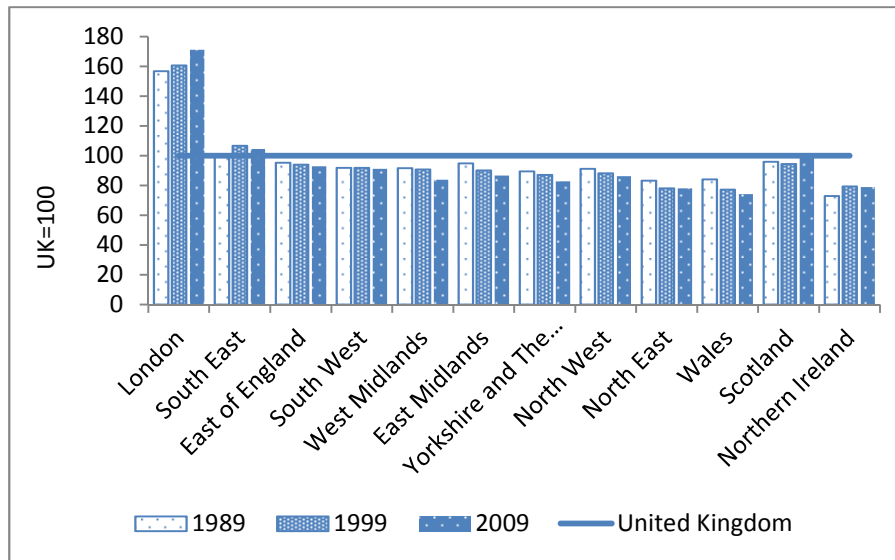

Source: Cambridge Econometrics and ONS in S Pringle, G White, R Pates, V Seth, R Beavan, J Tomaney, P Marques and A Green. *Rebalancing the economy sectorally and spatially: an evidence review*. Report for UK Commission for Employment and Skills. (London, 2011)

“Close allies, Conservative MPs and sympathetic think-tanks advise [the Prime Minister] that the quest for economic growth must trump all other considerations ... There are calls to postpone dreams of “rebalancing” the economy away from the finance-oriented City of London and the south-east of England: this is a moment for helping the strongest first”(“Bagehot”, *The Economist*, 26.11.11).

⁸ For further discussion of this point see S Pringle, G White, R Pates, V Seth, R Beavan, J Tomaney, P Marques and A Green. *Rebalancing the economy sectorally and spatially: an evidence review*. Report for UK Commission for Employment and Skills. (London, 2011)

Figure 3: Regional GVA per head

Source: Cambridge Econometrics and ONS in S Pringle, G White, R Pates, V Seth, R Beavan, J Tomaney, P Marques and A Green. *Rebalancing the economy sectorally and spatially: an evidence review*. Report for UK Commission for Employment and Skills. (London, 2011)

The Road Not Taken

At the General Election of 2010 the future of regional policy and its governance was an open question. While the Conservatives had signalled their opposition to RDAs, some voices in the party, especially in the North, cautioned against their abolition. The Liberal Democrats were committed to developing the RDA model where it was wanted. In the event, the qualitative reorganization of the state in England has created not smarter, smaller or more flexible RDAs but something rather different: locally fragmented voluntary partnerships led by the private sector with virtually no funding from central government, alongside several competitive national schemes with substantially reduced funding. Yet despite the rhetoric of “decentralisation” and “localism”, the recurrent role of the central government and its structures and priorities remain critical in shaping local developments and deciding access to national funding streams. In the face of an intensifying global economic crisis, it requires a large leap of imagination to envisage these arrangements contributing the spatial rebalancing of the UK economy.

Rekabet Edebilirliğin Yönetişimi
(Konuşma metni)

Serkan Valandova
Kalkınma Bakanlığı

Öncelikle TEPAV'a bize bu öğrenme ve tecrübelerimizi paylaşma ortamını tekrar sağladığı için teşekkür ederek sözlerime başlamak istiyorum. Konuşmamı geçen sene olduğu gibi üç başlık altında ele alacağım. Birincisi bölgesel gelişmenin daha çok yönetim boyutu üzerinde çalışmalarımızın odaklandığı bu süreçte katılımcılık nasıl etkiliyor bizim politikalarımızı? İkinci olarak kalkınma ajanslarımızın analiz kapasitelerini artırmaya yönelik bazı girişimlerimizden bahsedeceğim. En sonunda da bu kadar kurumsal kapasite geliştirme, bu kadar kaynak aktarmayı tercih ettiğimiz bir sistemin performansı üzerine kısa yorumlarda bulunacağım.

Öncelikle kurmuş olduğumuz bir sistem var; sizler de çok yakından takip ediyorsunuz. Geçtiğimiz süre içerisinde 26 ajansımız operasyonel duruma geldi. Yaklaşık 800 uzmanımız istihdam edilmiş durumda. Ajansların hazırlayacakları ikinci bölge planlarının ilk planlardan daha iyi nitelikte hazırlanabilmesi için kurumsal kapasite geliştirme ve bölgesel analiz çalışmaları devam ediyor. Biz bu arada Bölgesel Gelişme Komitesi ve Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu olarak iki farklı yapıyı kurma fırsatı bulduk. Bunların ikincil mevzuatı da hazırlık aşamasında. Amacımız da bölgesel gelişme politikalarında iletişimi daha fazla artırmak, yerelin tespitlerini, bölgesel tespitleri merkezi politikalarla uyumlaştırmak için bir sistem geliştirmekti. Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu, Sayın Başbakanımızın başkanlığında ve ilgili bakanlarla toplanacak olan bir kurum ve öncelikle Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi'ni onaylayacak. Daha sonra bölge planlarını burada tartıştırmayı öngörüyoruz. Daha da önemlisi belirlenen ulusal politika dokümanları var; ulusal stratejiler var. Bunların bölgeler bazında alt kırılımlarının yapılması, tartışılması ve bölgelere bazı misyonlar atfedilmesine yönelik çalışmalarımız olacak. Ajans sistemimiz içerisinde malumlarımız, yönetim kurullarımız, kalkınma kurullarımız var. Bunların daha etkin çalışabilmesi için mevzuat düzenlemelerini de kapsayacak şekilde hazırlıklarımız devam ediyor. Ama bunların hepsinin altında yatan şöyle bir durum var: Biz bu kurullarda nitelikli bir tartışma ortamı yaratabiliyor muyuz? Gerek bölgesel rekabet edilebilirlikle ilişkili tespitlerimiz, gerek sektör analizlerimiz istediğimiz analitik kapasitede mi? Bölgelerin tespitleri birbirleri ile standart arz edebiliyor mu? Hepsini topladığımızda ulusal bir bütünlüğe ulaşabiliyor muyuz ve bazı hedefler koyup bölgelerimize bu hedeflere ulaşmada pay biçebiliyor muyuz? Burada dikkat etmemiz gereken bir husus var. Profesör Pike'ın konuşmasında da kalkınma ajanslarımızın halihazırda farklı işler yapmasının bazı avantajları olduğu söylemişti. Yani bütün ajanslar aynı işleri yapmıyor; merkezi kurumun yereldeki teşkilatları gibi verilmiş bir rota üzerinde hareket etmiyor. Bu bir

avantaj. Biz bölge planlama çalışmaları kapsamında hazırladığımız bölge planlama kılavuzunu da özellikle kılavuz aşamasında tutup bölgesel farkları, bölgesel birikimleri farklı şekilde yansıtabilecek şekilde ajanslarımıza bu imkanı tanıdık. Aynı anlayışı devam ettirmekle beraber bugün şöyle bir durumla karşı karşıyayız: Bizim ortaya koyacağımız her tür çerçeve doküman, her tür somut hedef ajanslarımızın gündemini etkileyecektir. Biz merkezde bölgelerin kapasitelerini, farklarını, önceliklerini, gündemlerini daha iyi analiz eder, bu süreçte bölge ile daha iyi iletişim ve koordinasyon sağlayabilir ve bunu bir sistem dahilinde gerçekleştirebilirsek kalkınma ajanslarını politika alıcısı değil politika geliştirme sürecinin bir parçası haline getirebiliriz. Böylelikle makro politikaların uygulama süreçleri de daha gerçekçi daha sağlıklı ve yerel tarafından daha sahiplenilmiş bir şekilde gerçekleşebilir.

Burada ikinci husus: kalkınma ajanslarında bu gündemi ortaya koyacak kapasiteyi geliştirip geliştiremediğimiz? Sanırım şimdiye kadar hiçbir kurum üzerinde bu kadar kolektif bir kurumsal gelişim çalışması yapılmamıştır. Hepimiz ajanslarımıza birikimlerimizi aktarmak için gittik. Kalkınma Bankası'yla daha stratejik bir ortaklık oluşturduk. Yaklaşık üç yıla yayılmış bir eğitim programı öngörüyoruz. Bizim de bir eğitim programımız var kalkınma ajansı personeli için. Bunların hepsi, sektörel analiz başta olmak üzere, rekabet edilebilirlik politikalarına baz oluşturacak bazı durum tespitlerini nitelikli bir şekilde yapabilmeyi amaçlıyor. Çünkü bu tespitler üzerine destek programlarını uyguluyoruz; daha sonra bu destek programlarını etki analizlerini yapıyoruz. Etki analizleri konusuna konuşmamın sonunda önemle tekrar değinmek istiyorum. Bu süreçte ne yaptık? Bütün personelimiz bölge planlama üzerinde bir eğitim aldı. Sektör analizleri, rekabet gücü analizi üzerine bir eğitim aldı. Kümelenme konusunda standardize olmasa da bir eğitim alınmış durumda. Merkezi hükümetin uygulamaları üzerinde ajans katkısını sağlayabilmek ve kendi politikalarımızı geliştirmek üzere sürece mümkün olduğunca kalkınma ajanslarımızı dahil etmeye çalıştık. Bunlardan bir tanesi teşvik çalışmalarıydı. Belirli aralıklarla yatırımlarda devlet yardımları hakkındaki kararname güncellenir. Bunu hepimiz takip ediyoruz ve ajanslarımıza "önümüzdeki dönemde bölgenizdeki hangi sektörlerin bu teşvik çalışması kapsamında ele alınmasını ya da hangi sektörlerin teşvik çalışması kapsamının dışına alınmasını ve destek unsurlarının ne olması gerektiğini düşünüyorsunuz" diye bir sorumuz olmuştur. İki yıl üst üste yaptık bu çalışmayı ve birinci yıl ile ikinci yıl arasında gerçekten kayda değer bir kapasite artışı var. En azında gelen yorumlarda analizlerin derinliğinde ve daha da önemlisi bölgeye Türkiye ölçeğinden bakabilme konusunda çok

ilerleme kat ettik. İlk yıl dar bir bakış açısı ile bölgelerinde mümkün olduğunca çok sektörü teşvik kapsamında aldırma eğiliminde olan ajanlarımızın ikinci yıl artan bilgi ve saha tecrübesi ışığında "durağan sektörlerimiz var, küçülen sektörlerimiz var, desteklenmemesi gereken sektörlerimiz var" şeklinde, aslında politik olarak savunması sıkıntı da yaratabilecek ama rasyonel talepleri oldu. Bunları biz de Ekonomi Bakanlığı'yla paylaştık. Önümüzdeki dönemde değişiklikler olarsa bunlar da dikkate alınacak.

Kümelenme çalışmalarından örnek vermek istiyorum. Daha önceki dönemde ; "bir yoğunlaşma var; kendine küme demeyi tercih ediyor; biz de gidelim burayı analiz edelim; destekleyelim ne yapılabiliyorsa yapalım" gibi bir yaklaşım varken bugün geldiğimiz düzeyde yatırımın doğruluğu tartışılıyor. Öncelikle "Siz doğru bir iş mi yaptınız"ı sorguluyoruz. "Yaptığınız işi çok iyi yapsanız da üç yıl sonra bu piyasada var olma şansınız yoksa biz sizin dönüşümünüzü planlayalım, sektörel geçiş planlayalım." Kaldı ki sanayi stratejimizin de dayandığı temel argümanlardan bir tanesi sanayi altyapısının dönüşümünün sağlanmasıdır. Bunu bölge düzeyinde temel sanayi stratejisi dokümanının alt kırılımında yapabilecek düzeyde analiz kapasitesi gelişmiş durumda. Bu çerçevede uygulamalar yapıldı. İsteddiğimiz gibi mi? İstedğimiz nedir önce onu belki ifade etmek lazım. Eleştiriyi biraz da kendimize yöneltmemiz lazım. Sayısal hedefler koyduk mu? Bölgesel rekabet edilebilirliği bir endeks çerçevesinde izliyor muyuz? Bu endeks içinde azalma, yükselme ve düşmeleri; ajans performansını yansıtıyor muyuz? Kısa vadeli ajans performansını yansıtmak doğru değil. Çünkü bölge planlarını hazırlamakla beraber bölge planlarının bütün hedeflerini gerçekleştirme yükü ajansların üzerinde değil. O yüzden bir ajansa "Bir bölgenin büyümesi üzerinde % 1'lik, % 2'lik bir etki yapacaksınız; şu kadar istihdam yaratacaksınız" şeklinde bir hedefi bugün içinde vermemiz çok anlamlı değil. Yalnız özellikle daha önce de bahsettiğim gibi sektörel stratejilerin ve ulusal stratejilerin kırılımında ajanslara düşebilecek bazı roller var. Geliştirilebilecek bazı gündemler var. Bölge planlarının somut hedefleri merkez tarafından da temel strateji dokümanlarında kabul edildiğinde, doğrulandığında şöyle bir durum ortaya çıkacak: Ajans kaynakları var; ajans destek araçları ile desteklenen bazı sektörler var. Şimdi bir de kamu yatırımları boyutu var. Bunun ilişkisini nasıl koyacağız? Bir bölge planı ortaya çıkmış. Bazı sektörlere öncelik veriyor. Fakat o sektöre yönelik yatırım altyapısı, o sektöre yönelik altyapı kamu tarafından o dönemde desteklenmiyor. Yolunu yapmıyoruz; alt yapısını yapmıyoruz; işletmeye para veriyoruz. Büyük yatırımlar bir taraftan

devam ederken bir taraftan da kısa vadeli, biraz işletme finansmanına yönelik desteklerimiz devam ediyor. Hedefimiz bu dönemde bunu birleştirmek. Geçtiğimiz yatırım planlaması döneminde bunun girizgahını yaptık zaten. Yatırım sürecini kalkınma ajanslarımızdan gelen önerileri de dahil ettik ve kendi verdikleri destek programları kapsamında kritik altyapı unsurları varsa bunlarında yatırım programı çerçevesinde desteklenmesi için girişimlerde bulunduk. Buna sektör uzmanı arkadaşlarımızın da çok büyük katkısı oldu.

En nihayetinde bölgesel stratejilerin etkilerine geldiğimizde analiz kapasitesinde belirli bir düzeye ulaşmadan ajanslarımızla ortak bir dil oluşturamayacağımızı fark ettik. Her ne kadar "Biz çok müdahil olmayalım; her kapasite yerinde gelişsin; bizler çok yatay eğitimler verelim" desek de özellikle rekabet edilebilirliğin ölçülmesi, programların etki analizlerin yapılması konusunda genel eğitimler vermek zorundayız. Konuyu sadece mali desteklere indirgemek istemiyorum ama az da para harcanmadı bu sistemde. 2009-2010 yılında sadece işletmelere yönelik 1085 tane proje desteklendi. Bunun için yaklaşık 270 milyon liralık kaynak aktardık ve eş finansmanla 600 milyona ulaşan bir kaynak bu. 2011 yılında 180 milyon liraya kadar ulaşan taahhütler söz konusu. Büyük bir sistem ve kaynak artımı devam eden bir sistem. Burada özellikle başvuru rehberlerinin kalitesinin artırılması gerekiyor. Bir teklif çağrısına çıkarken yönlendirici olan ve bir rasyonele dayanması gereken başvuru rehberlerimiz şu an bölge planından çekilen bazı öncelikleri ifade eden dokümanlar mahiyetinde. Özellikle 2012 yılında, ki 2012 bizim biraz düşünme yılımız olacak; mali bütçe yılı ile ajans uygulamalarını örtüştürmek için teklif çağrılarını 2013'ün başına çekmek gibi bir planımız var. Bu süreçte bunu geliştirmemiz gerekiyor. Bunun için öncelikle bir endeks çalışmasını sonuçlandıracağız. Bölgelere biraz daha net hedefler koyabilecek şekilde BGUS çıktılarını kendileri ile bu dönemde paylaşmayı düşünüyoruz. Standardizasyon oldukça zor bir çalışma. Eğitimi verdikten sonra gerekli anketleri, gerekli yol haritasını hazırlayıp arkadaşlarımıza veriyoruz ve onlar da bunu geliştirerek bölgeye uyguluyorlar. Mesela kümelenme konusunda böyle bir anket çalışmamız var. Ekonomi Bakanlığı ve Bilim Sanayi Teknoloji Bakanlığı ile beraber yürüttüğümüz bir çalışma. Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta kendi sistemimizi ve ajans sistemimizi geliştirirken bunun diğer kurumların uygulamalarına da pozitif dışsallıklar olarak yansması. Teşvik sistemini biz sorguluyoruz; yapanlar sorguluyor ama yereldekiler sorgulamıyordu. Teşvik sistemini iyileştirmek için yerelin katkısını da alıyoruz. Şimdi organize sanayi bölgeleri uygulamasında, küçük sanayi siteleri uygulamasında; sanayi altyapısının dönüşümüne yönelik uygulamalarda

yerelden katkı gelmeye devam ediyor. Bu yeterli mi? şu anki performanstan memnun muyuz? Bu kadar uygulanan eğitim programı sonuçlarının içselleştirilmesi ve uygulamaya geçirilebilmesi için biraz zamana ihtiyaç var. Kritik yıl 2012 yılı.

Tartışma başlıklarının altında bir önemli husus vardı. Bu dönemde ne gündeme gelmeli? Ajansların daha iyi analiz yapmasına yönelik ne gündeme gelmeli? Burada en önemli konu (sektör ve mali destek programları kapsamında konuyu ele aldığımızda) etki analizi. Ajansın doğal çalışma kapsamında, mevzuat ve süreç etki analizine gereken önemi verecek şekilde tasarlanmış olsa da, şöyle bir yaklaşım var: Planlama birimi programların başlıklarını ve içeriklerini tespit ediyor; programlama birimi bunu uygulamaya sokuyor; izleme değerlendirme birimi de daha sonra devreye giriyor uygulamanın öngöröldüğü şekilde ve sorunsuz hayata geçmesini temin etmeye çalışıyor ve diyor ki: "bir etki analizi lazım". Bizim bunu biraz başa alıp; özellikle program tasarımında program çıktılarını daha çok ortaya koyacak şekilde ve ajans içinde bir performans değerlendirmesi yapmamıza imkan sağlayacak şekilde ortaya koymamız lazım. O yüzden teknik kapasitemizi biraz buraya yönlendirmemiz gerekiyor. Sizlerin teknik kapasitenizi de buraya yönlendirmenizi özellikle istirham ediyoruz. Aslında ajans sisteminin eksiklikleri bizim temel eksiklerimizin de bir yansıması. Temel destek programlarımızda da etki analizini çok dikkatli bir şekilde ele alma; bunu uygulama ve uygulama sonuçlarını rasyonel bir şekilde eleştirme potansiyelimiz çok iyi değil açıkçası. Bunu itiraf etmek gerekiyor. Bu eksikliği geliştirmek için de böyle bir kapasite yaratmak; uygulamaya geçirmek istiyoruz.

Ajanslar arası işbirliği konusunda oldukça yol kat ettik. İlk başlarda "Bütün bölgeler müstakil olarak büyüyecekler; rekabetçi bir ortam yaratılacak; bu iletişimi etkiler mi etkilemez mi?" kaygıları vardı. Özellikle GAP bölgesi ajanslarında, Marmara bölgesi ajanslarında ortak çalışma bilincinin gerçekten üst düzey olduğunu görüyoruz. Bu ortaklığı teşvik edebilecek neler yapabiliriz sorusuna cevap olarak da daha önce daha alt düzeyde uygulaması çok verimli olmayacak bazı uygulamaların Düzey I ve Düzey II ölçeğinde hayata geçirilmesi, ajansların ortak çalışması sayesinde başarılabilir. Bunlar girişim sermayesi, bölgesel kredi garanti fonu, kalkınma bankasıyla çalışmakta olduğumuz bölgesel fonlar, bu fonların yönetimi. Bu konuda ajansların işbirliği ve fon sağlama ve bu tür fonların yönetiminin de bir yönetim becerisi sahibi olması; bunu hobi edinmesi önemli bir unsur

önümüzdeki dönemde. Bizim kontrol etmediğimiz; bizim inisiyatifimizde, yönlendirmemizde gelişmeyen bazı işbirlikleri de var ajanslar arasında. Mesela GAP bölgesi ajansların çalışmalarına katılan bir ajansımız daha var: İstanbul Kalkınma Ajansı, GAP bölgesi yatırımcılarının İstanbul'da da yatırımları hatırı sayılı düzeyde; bir kısmının bölgedeki yatırımları devam ediyor; sürekli ilişkileri var. Bu ilişkiyi korumak için belki İstanbul Kalkınma Ajansının ofisinde GAP irtibat bürosu gibi bir büro açılması bile gündeme geldi ve bu iletişim devam ediyor. GAP Yüksek Kurulunda da İstanbul Kalkınma Ajansı şu an mevcut ve faaliyetlerine devam ediyor.

Toparlamak gerekirse temel olarak rekabet edilebilirlik tartışmalarına baz teşkil edecek analiz kapasitelerin artırılması birinci önceliğimiz. Bu BGUS çalışmasının kırılımlarının ortaya çıkması ile beraber biraz daha anlam kazanacak. Kısa vadede ulusal düzeydeki sektör stratejilerinin ajans düzleminde tartışılmasını sağlamayı planlıyoruz. Bir analiz kapasitesi geliştikten sonra yerel katkıyı alabilmek üzere yerele daha nitelikli bir gündem sağlanabileceğini düşünüyoruz. Bu vesileyle de kalkınma kurullarımızı ve yönetim kurullarımızı daha iyi işletebilmeyi, yerel ile merkezin aynı dilden konuşabilmesini sağlamayı öngörüyoruz. 2012 yılı bizim için biraz daha olgunlaşma yılı olacak. Umarım 2012 yılında düzenlenecek olan sempozyumda uygulama sonuçlarını size daha sayısal olarak ifade edebilir bir şekilde tekrar bir araya geleceğiz.

Ajans sistemine olan ilgi ve desteğiniz için ve bize de ilerlemelere ilişkin düşüncelerimizi paylaşma şansı tanıdığınız için çok teşekkür ediyorum.

Rekabet Edebilirlik ve Bölgesel Kalkınma Rekabetten İşbirliğine

Dr. N. Tunga Köroğlu
TEPAV

1. Giriş¹

Son 10 yılda Türkiye’de sanayi politikaları sektörel olmaktan çıkıp bölgelerin özelliklerine göre farklılaşırken, Kalkınmanın mekânsal niteliği olduğu hatırlanmaya başlamıştır. Günümüzde, sanayi politikasından etkilenen yerel aktörler de bölgesel ve ulusal sanayi politikalarına, merkezi yönetimin bürokrasisi ve büyük sanayicilerle birlikte, yön verebilmeyi istemektedir. Bu eğilim, taleplerin ve görüşlerin iletilebileceği katılımlı bir süreç ile yönlendirilirse, Türkiye’de kalkınma ve bölgesel eşitsizliklerin azaltılması için etkin zemin geliştirilebilir. Yönetişim odaklı bir tartışma ve politika üretme zemini, diğer ülkelerdeki gelişmiş bölgelerin başarı öykülerinden çıkarılmış post-rasyonalizasyon ürünü teoriler yerine, Türkiye’ye özgü ve yerelden çıkan, merkezle bütünleşen, müdahale edilebilir pratik yöntemler ve mütevazı ama ulaşılabilir hedeflerin üretilmesini sağlayabilir.

2000’li yıllarda rekabet edebilirlik, büyümenin önemli bir unsuru haline gelirken, küresel ağlara dahil olma ve dışsal bilgilerin önemine vurgu giderek artmaktadır. Hiçbir firmanın veya bölgenin rekabet edebilirliği (competitiveness) ve sürdürülebilir büyümeyi sadece yerel ağlar ve içsel süreçlere dayalı olarak sağlayamayacağı göz ardı edilmemelidir.

Özellikle 2007-2009 yıllarındaki küresel finansal kriz sonrasında ülkeler arasında uzaklaşmanın (divergence) arttığı günümüzün yeni ekonomik düzeninde devletin rolü yeniden belirlenmektedir. Küresel ticaretin artması ile devletin, ‘aktivist’ bir rol izlemekte olduğu belirtilmekteyse de bu etkin rolünün klasik sanayi politikalarına dönüş olarak algılanmaması gerekir. Devletin yeni rolü üretkenlik odaklı rekabet edebilirlik ile ilişkilendirilmekte ve buna yönelik yönetim mekanizmalarına vurgu yapılmaktadır.

Rekabet edebilirlik yaklaşımının temel sıkıntılarından birisi rekabet kavramının bölgenin rekabet avantajının firmaların başarısı ile özdeşleştirilmesindedir. Bir bölgenin rekabet avantajları çok olsa da bu avantajın getirileri bölgede dengeli bir ekonomik kalkınma sağlamayabilir. Rekabet avantajı olan ancak diğer sosyo-ekonomik göstergelerine bakıldığında önemli sorunları olan bölgelerin varlığı, sadece rekabet odaklı bir ekonomik perspektifin bölgesel ekonomik kalkınma için sorun teşkil etmektedir.

¹ Bu çalışmanın çerçevesi, TEPAV’ın UNDP için yürüttüğü ‘Rekabet Odaklı Bölgesel Kalkınma Gündeminin Geliştirilmesi ve Pilot Uygulamanın Desteklenmesi Projesinin’ ön çalışmanın yönetim bölümüne dayanmaktadır.

Bu nedenlerle yaklaşımın temel omurgası oluşturulurken, rekabet avantajlarının ölçülmesinde salt ekonomik göstergeler kullanılmamış ve gündemin belirlenmesinde katılımın artırılarak getirilerinin de yaygınlaştırılması sağlanmaya çalışılmış. Oysa günümüz rekabet gündemini belirleyen bölgesel Kalkınma Teorilerinin temelde yapabildikleri, mevcutta tarihsel süreçler içinde, "nasılının" analiz edilmesi mümkün olmayan koşullarda, gelişme fırsatı bulmuş yerellerin bugününe bakarak bir takım yargılara varmaktır. Bu ise nedenleri ve nasılları açıklamaktan çok bölgenin mevcut durumunun tasvirini yapmaktır. Bu tasvire dayanarak modeli diğer bölgelere uyarlamak ise istenilen başarıyı gösterememektedir.

Bölgesel rekabet edebilirliğin temel varsayımlarından birisi üretim faktörlerinin taşınabilirliğine dayanmaktadır. Bölgeler, bu üretim faktörlerini çekmek için rekabet etmekte ve ekonomik büyümeyi bu yolla sağlamaya çalışmaktadırlar. Ancak, üretim faktörlerinin taşınabilirliği varsayımı, özellikle emek gücü, önemli sosyal bağlarla belirli yerellere bağlanabildiği ve sermayenin akışkanlığının da anlık ve başka koşullara bağımlı olduğu için her zaman geçerli değildir. Ayrıca, içsel büyüme teorisinin temel varsayımları olan bilgi, yaratıcılık, sosyal sermaye ve yeni benzeri üretim faktörlerinin varlığının sinerjik ortamların (kümeler ve yığılmanın olumlu dışsallıkları) yaratılmasına bağlı olduğu hatırlanacak olursa, salt bir iki üretim faktörünün taşınmasının söz konusu ortamların sinerjisini beraberlerinde taşıyamadığı kabul edilmektedir.

Tüm bunların yanında, rekabet odaklı bir kalkınmanın göz ardı etmemesi gereken bir diğer unsuru, rekabetin kolaylıkla sıfır toplam bir oyuna dönüşebileceğidir. Bir bölgenin gelişmesi diğer bölgelerin az gelişmesine yol açabilir. Bu nedenle, yaklaşımın diğer bir temel bileşeni rekabet edebilirliğin ölçülmesinde ve gündemlerin belirlenmesinde ilişkisel analizler kullanılarak bağımlılıkların ortaya çıkarılması ve farklı ölçeklerde katılımlı mekanizmaların oluşturulması ile rekabet gündemlerinin ülke içinde birbiri ile rekabet eden değil, birbirini destekleyen bir nitelik kazandırılmasının sağlanmasıdır. Bu ise işbirliği avantajlarını (collaborative advantages) gündeme getirmektedir. İşbirliklerinin, rekabet gündeminin bir bileşeni olması, hem rekabet gündeminin kırılganlığını azaltacak hem de oyunu sıfır toplamıdan çıkararak artı toplamı hale gelmesine katkı sağlayacaktır.

Bu süreçte sektörlerin seçimi önem taşımaya rağmen "tek ve en iyi sektör" diye bir şey yoktur; bunun yerine çok sayıda sektörün birbirleri ile

ilişkilendirilerek sürece katılması önemlidir. Böylelikle birkaç büyük firmaya ve/veya tek sektöre bağlı kalkınmanın ciddi riskleri bir ölçüde bertaraf edilirken, rekabet gündeminin belirlenmesinde küresel ağlara bağlanabilmek ve ilişkiler kurabilmek yetisi, yerelle sınırlı ve dinamik olmayan kümelerde yaşanabilen kilitlenme (Lock-in Effect) ve bunun yaratabileceği ekonomik gerileme/durgunluk sorununun aşılması için büyük önem taşımaktadır.

1.1. Bölgesel Rekabet Edebilirliğin Tanımlanması

Bölgesel Rekabet Edebilirlik, kısaca “bir bölgenin, ulusal ve/veya küresel pazar payında, diğer bölgeler ile yaptığı rekabetteki başarısı ile birlikte, yüksek ve sürdürülebilir bir gelir düzeyi sağlayabilme yeteneği” olarak tanımlanabilir. Bölgesel Rekabet Edebilirlik, Bölgesel Kalkınma ve Bölge Planlama için bir amaç olarak sunulmaktadır. Oysa yalnızca kalınmayı destekleyici bir araç özelliğine sahiptir.

Mevcutta rekabet gücü olanların bu avantajlarını korumalarına dayalı bir yaklaşımdır. Bu nedenle esas olarak rekabet edebilirlik sağlamaktan çok, mevcut kapasite ve varsa geliştirilebilir veya sürdürülebilir. Bu nedenle rekabet gücü olmayanlar için bir alternatif sunmamaktadır.

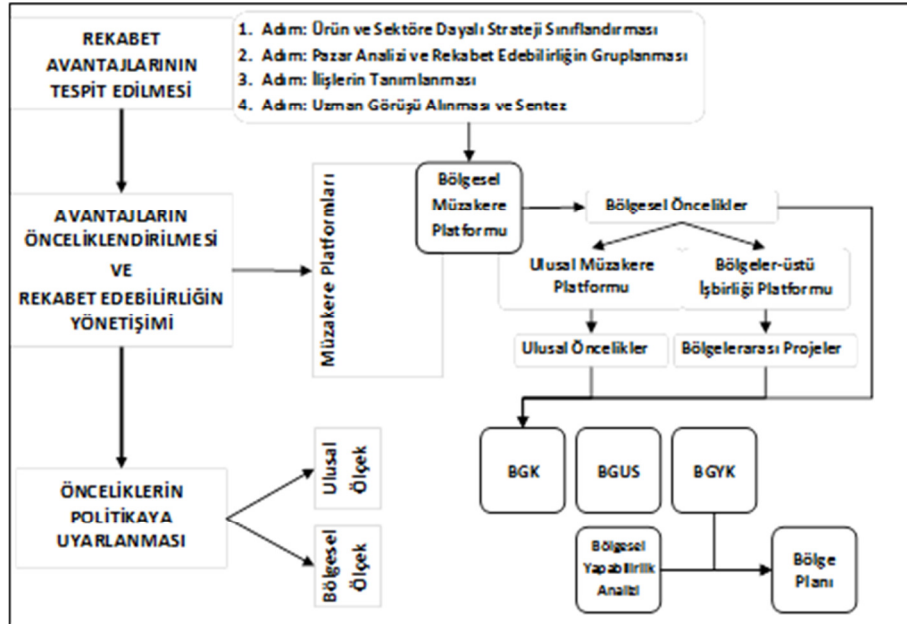
Bölgesel Rekabet Edebilirlik; Rekabet edebilirliğin geliştirilmesi/sürdürülmesi bölgenin kalkınması ile eş değildir. Bu nedenle Rekabet edebilirlik yaklaşımı, bölge içi ve bölgelerarası eşitsizlikler sorun olarak tanımlanmaz. Bu nedenlerle Ulusal Pazar için bölgelerin kendi aralarında rekabet etmesi, eşitsizliklerin azaltılması ulusal kalkınma ve öncelikler açısından sakıncalıdır. Uluslararası rekabet veya küresel Pazar için rekabet söz konusu olduğunda ise bölgelerarasındaki rekabetin değil işbirliğinin desteklenmeli ve Ulusal Rekabet Politikasının, küresel rekabet odaklı bölgesel Kalkınma Planlarına Adaptasyonu esas alınmalıdır.

2. Mevcut Rekabet Edebilirlik Metodolojisi ve Türkiye’deki Uyarlamaları: Rekabet Avantajlarının Tespit Edilmesi

Yukarıda verilen ve Bölgesel Rekabet Edebilirlik politikalarının temel sorunlarının detaylarını ilgili politikaların analiz süreçlerinde görülebilirler. Rekabet Avantajlarının Tespit Edilmesi sürecinde;

- Sadece Mevcuda bakılmaktadır
- Mevcudun sürdürülebilirliğine odaklanılmaktadır
- Faktör odaklı İndeksleme esasına dayalıdır
- Sınıflayarak standart politikalar üretilmektedir
- Aktörlerin tercihleri dikkate alınmamaktadır
- Bölgeleri homojen (izotropik) olarak tanımlanmakta, kapalı bir sistem ve bağımsız birimler olarak ele alınmaktadır

3. Alternatif Bir Yaklaşım Denemesi

Alternatif Yaklaşımın Ana Hipotezi özetlenecek olursa;

$$R + Y => İ + K$$

Bölgesel Rekabet Edebilirlik + Yönetişim => İşbirliği + Bölgesel Kalkınma + eşitsizliklerin azalması

- Yaklaşım salt bir anlık verilere değil dönemsel verilere dayalıdır
- Mevcudun geliştirilmesine ve potansiyellerin canlandırılmasına odaklıdır (sektörel genişleme ve büyüme)
- Açık bir sisteme göre çalışıyor ve Bölgeler ilişkisel ve homojen olmayan (non-izotropik) birimlerdir

3.1. Adım: Rekabet Avantajlarının Tespit Edilmesi:

Bölgelerin rekabet gündemini oluştururken izlenecek yol öncelikle her bölgenin imalat, hizmet ve tarımda üstünlüklerinin nerelerde olduklarının tespit edilmesi olacaktır. Bölgelerin rekabet avantajları, temelde karşılaştırmalı üstünlüklerine ve bu üstünlükler ile ulusal ve küresel piyasalarda kurdukları ilişkilere dayanmaktadır. Karşılaştırmalı üstünlüklerin doğru olarak analiz edilebilmesi ve analizlerin sonuçlarına dayalı stratejik önceliklerin tanımlanması ise karşılaştırmalı üstünlüklerin avantaja dönüştürülmesinde kritik önem taşımaktadır.

REKABET AVANTAJLARININ TESPİT EDİLMESİ	1. Adım: Ürün ve Sektöre Dayalı Strateji Sınıflandırması 2. Adım: Pazar Analizi ve Rekabet Edebilirliliğin Gruplanması 3. Adım: İlişilerin Tanımlanması 4. Adım: Uzman Görüşü Alınması ve Sentez
---	---

3.1.1. Ürün ve sektörlere dayalı strateji sınıflandırması,

Rekabet avantajlarının ortaya konmasında başat olan karşılaştırmalı üstünlükler analizi her bölge için farklılaşan bir veri seti ve yöntem gerektirmeyen bir analizdir. Bölgelere göre farklı avantajlar çıkabilir, ancak kullanılacak veri her bölge için aynıdır. Bu nedenle, hem karşılaştırmalı üstünlükler analizi hem de ardılı olan Sektörel Performans ve Çekim analizleri ulusal ölçekte yapıldığı ve belirli aralıklarla tekrarı yeterli olduğu için, bir seferde, ulusal bir aktör tarafından yapılabilir. Kalkınma Ajanslarının mevcut Bölge Planlarında bu tür analizleri tekrarlamaları gerekli olmayıp emek ve kaynak israfı niteliğindedir.

3.1.2. Pazarın Analizi ve Rekabet Edebilirliliğin gruplanması:

Analiz ile Bölgesel, ulusal ve uluslararası pazarların tespit edilmesi ve gruplanması (küresel pazarın bölgesel parçalara ayrılması) Pazarların erişilebilirliğini tanımlamak, bu pazarlarda talebin nasıl şekillendiğini ve mevcut sosyal ve ekonomik ağların pazardaki rolünü anlamak amaçlanmaktadır. Bu sayede Strateji sınıflandırmasında belirlenmiş rekabet avantajlarının pazarların niteliklerine ve yakınlıklarına oranla ilişkilendirilmesi ve talep ve Arz ilişkisinin mekânsal ilişkisinin kurulması mümkün olacaktır.

3.1.3. İlişlerin Tanımlanması:

Üretim verilerine dayalı olarak üretim ilişkileri ve kümelenmelerin tespit edilmesi, yukarıdaki analizlerde görülmeyen mevcut bölgelerin içinde veya dışına taşan ekonomik ilişkilerin tanımlanmasını ve bu ilişkilere dayalı işbirliklerinin geliştirilmesini olanaklı kılar. Bunun için ayrıca Rekabet avantajları bölge içi, bölgelerarasında ve uluslararası nasıl üretim ilişkilerine dayandığının analiz edilmesi gereklidir.

3.1.4. Uzman Görüşü Alınması ve Sentez:

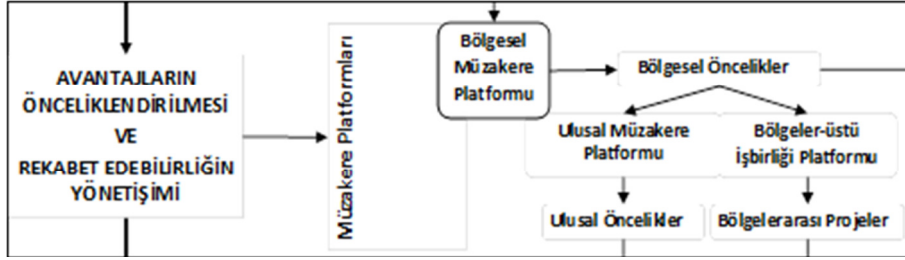
Teknik bir ekip tarafından hazırlanacak olan analizlerin çıktıları kayıtlı verilere dayalı bir bilgi seti verir. Bu ise analizin çıktılarının bazen gerçekliği yeterince yansıtılmamasına neden olabilir. Bu durumda çıktılar karar alma platformlarında karara bağlanmadan önce konularının uzmanları ile görüşülerek ne ölçüde gerçekçi sonuçlar elde edildiği tartışılmalı ve bu tartışma platformundan elde edilecek geri bildirimler ışığında veriler ve analizler revize edilmelidir. Böylece, revizyon sonrasında üretilcek stratejilerin gerçekçi ve uygulanabilir olması sağlanabilecektir. Buna ek olarak, analiz sonuçlarının konu uzmanları tarafından değerlendirilerek elemenden geçirilmesi, siyasal platformlarda sunulacak analizlere karşı gelişebilecek olumsuz tepkileri ve güvensizliği de azaltacaktır.

Bunun için ulusal analizlerin önce ulusal bir uzman platformunda tartışılması, sonrasında ise yerellere iletilerek her bölgenin kendi bölgesine yönelik çıktıları değerlendirmesi beklenmektedir. Böylelikle ulusal ölçekte doğru algılanan bazı bulguların yerelde farklı görülebiliyor olmasının getirdiği sorunlar da azaltılabilecektir. Yerele iletilecek çıktılar yerelde yapılan analizlerin çıktıları ile birlikte yerel uzman platformlarında (yerel ve ulusal uzmanların katılımı ile) tartışılarak değerlendirilecek ve gerekli geri bildirimler yapılabilir.

Saha çalışmalarına dayalı uzman görüşleri belirli hataları ve yanlış algılamaların düzeltilmesini ve kayıt dışının analiz çıktılarına eklenmesini sağlayabilecektir. Ancak uzman platformunun geri bildirimleri teknik ekip tarafından değerlendirilmesi gereken bir veridir. Gerçekte olanın yanlış algılama veya önyargı nedeni ile farklı yorumlanması analiz çıktılarını bozmamalıdır.

'Uzman platformunun Temel Çıktısı' pratik ile mümkün ölçüde karşılaştırılmış rekabet avantajları setidir.

3.2. Adım: Avantajların Önceliklendirilmesi ve Rekabet Edebilirliğin Yönetişi

3.2.1. Bölge içi müzakere ve işbirliği platformları:

Ulusal ölçekte yapılan analizler bölgeler için temel bir çıktı sunarlar. Ancak bu çıktılar bölgeler için bir strateji paketi değildir. Sadece analitik verilerin ortaya konduğu bir rekabet avantajları setidir. Bu avantajlar setinin politik ortamda katılımlı süreçlerle değerlendirilmesi ve önceliklendirilerek strateji metinlerine girmesi gerekmektedir. Bu noktada Bölge-içi müzakere platformu, uzman görüşünden geçmiş ulusal analiz çıktıları ile yerel analiz çıktılarının bölgesel karar alma mekanizmalarında tartışmaya açıldığı ve kamuoyuna duyurulduğu platform olarak öne çıkmaktadır. Bu platform, ekonomik gelişme alanında illerde ve bölgelerde söz sahibi olan kişi ve kurumların belirleneceği bir paydaş analizi sonrasında ortaya çıkarılarak oluşturulmalıdır. Hali hazırda bölge planlarının oluşturulması kapsamında katılımcı platformları hayata geçirmesi ve politika diyalogunu sürekli bir biçimde yürütmesi beklenen Kalkınma Ajansları, rekabet gündeminin bölge-içi müzakere platformunu yürütme işlevini de üstlenebilirler.

Platformda tartışılan rekabet avantajları, bölgenin paydaşları tarafından önceliklendirilerek listelenir. Bu öncelikler listesi, bölgenin üstünlüklerinin geliştirilerek yayılmasına dayalı bir strateji sunduğu için, bölgenin ekonomik gelişme ekseninin de omurgasını oluşturmalıdır. Ancak, bölge-içi müzakere platformunun öncelikler listesi, bölgenin dışı ile ilişkilerini ve ulusal stratejileri göz önünde bulunduramaz. Bu unsurların dikkate alınması için öncelikler listesi ile ilişkili olarak analiz çıktılarının gösterdiği ve ilişkide olunan bölge ve illerle de tartışılarak geliştirilmesi, buna ek olarak bölgesel önceliklerin ulusal platformda da kabul görmesi ve ulusal ölçekten bölgesel ölçeğe yönlendirici geri bildirimin ileilmesi gerekmektedir.

Analiz çıktılarının ulusal ve bölge-üstü ölçeklerde tartışmaya açılmadan önce yerelde bölge-içi müzakere platformunda tartışmaya açılmasının temel nedeni, bölgenin kendi önceliklerini bölge üstünde ve ulusal ölçekte savunabilmesi ve ulusal öncelikler belirlenirken yerel önceliklerden referans alınarak oluşturulmasının sağlanmasıdır.

Buna göre Bölge-içi müzakere platformunda listelenen öncelikler iki farklı kulvarda görüşülmeye devam ettirilir. Birisi '*ulusal müzakere platformudur*'. İkincisi ise '*bölge-üstü müzakere platformudur*'. Bölge içi müzakere ve işbirliği platformlarının Temel Çıktısı; '*Bölge aktörlerinin uzlaştığı ortak öncelikler ve rekabet avantajları setidir*'.

3.2.2. Bölge-üstü müzakere ve işbirliği platformu:

Bölge içinde belirlenmiş olan rekabet gündemlerinin etkinliğini arttırmak bölgenin kendi belirlediği rekabet avantajlarını destekleyecek dışsal faktörlerin de rekabet gündeminde yer bulması ile mümkün olabilir. Rekabet üstünlüğü olan alanlarda, hem üretim hem de hizmet sektörlerinde ağsal ilişkilerin güçlendirilmesine yönelik diğer bölge ve illerle kurulacak işbirlikleri, ortaklığa katılacak tüm bölgeler için rekabet gündemlerinin etkinliğini artırırken bölgesel kalkınmayı artı toplamalı bir oyuna çevirir. Günümüzde ağ ilişkileri bölgesel kalkınmanın, özellikle de rekabet edebilirliğin en önemli belirleyicilerindendir. Bir yerelin ağlar içinde merkezi bir konuma sahip oluşu aynı zamanda rekabet gücünün de yüksek olduğunun bir göstergesidir. Bu nedenle bölgesel rekabet gündemi bölgelerarasında ve bu bölgelerde yer alan alt birimler (iller vb) arasında geliştirilebilecek işbirliklerini dışlamamalıdır.

Bölgelerin öncelikler listesi ile karşılaştırılarak ortaklıkların kurulmasına yönelik üst ölçekli birden fazla bölge-üstü müzakere platformu oluşturulabilir. Bu, ortak noktaların ve önceliklerin bölgelerarasında uzlaşılması ile mümkündür. Bu ortaklıkların kurulması, ortak noktaların ve önceliklerin belirlenmesi 1. adımıda değinilen bir seri analize dayandırılmalıdır. Bu analizler ile bölgeler arasındaki ilişkiler, mekânsal etkileşimler ve bağımlılıklar ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Bölge-üstü müzakere platformlarının temel işlevi, haritaları çıkarılan ve işbirliği olanağı bulunan konu ve bölgelerin içinde ortak çalışılmasını sağlayacak mekanizma, yeni idari birim ve kurumların oluşturulması değil, bu bölge/projeleri kapsayan Kalkınma Ajansı ve illerin bir araya gelerek ortak çalışma zemininin

hazırlanmasını sağlamaktır. Bölge-üstü müzakere platformları, ilgili bölgelerin (iller arasında yapılacak işbirliklerinde de dahil olmak üzere) Kalkınma Ajansları ile söz konusu işbirliği alanının paydaşlarının katılımı ile oluşturulabilir.

Sürecin bundan sonraki aşaması, bölgelerarası işbirliği alanlarının belirlenerek idari sınırları aşabilen, esnek-işlevsel ilişkilerin kurulabilmesine olanak sağlayacak bir yönetim yapısının tasarlanmasıdır. Farklı temalarda ilgili bölgeler ve yerleşmeler arasında kurulacak fonksiyonel-esnek ilişki biçimleri sayesinde bölgeler için rekabetçi avantajın yanında işbirlikçi avantaj (collaborative advantages) da geliştirilebilir.

Bölge-üstü işbirlikleri, bölge-üstü stratejileri hazırlayarak ulusal müzakere platformuna sunarlar. Ulusal müzakere platformunda görüşülecek işbirliği konusu, diğer bölgelerin ve merkezi yönetimin de bilgilendirilmesiyle ve gerektiğinde revize edilmesiyle işlerlik kazanabilir. Bu sayede bölge-üstü işbirliklerinin, hem bölgelerin hem de merkezi yönetimin öncelikleri ile uyumu sağlanmış olacaktır. Ayrıca, işbirliğine katılmak isteyen bölgelerin de bu bölge-üstü işbirliklerine dahil olmasının önü açılmış olacaktır. Bölge-üstü öncelikler, temelde bölgelerdeki aktörlerin kendilerini bu önceliğin hayata geçirilmesine adanmaları (commit to) ile gerçekleştirilebilir. İşbirliğine karar verildiğinde konuya ilişkin bölge-üstü müzakere platformunun işlevi, yürütme kuruluna ve yürütücü kurumlara devredilerek son bulur. Yürütme kurulu, platform tarafından seçilen ve ilgili paydaşların oybirliği ile oluşturulacak bir teknik ektir. Bir bölge-üstü müzakere platformunun işlevini tamamlaması diğer bölge-üstü müzakere platformlarını etkilemez.

Bölgeler arasında ortak hareket edilmesini gerektirecek işbirlikleri için Kalkınma Ajanslarının bölgeler arasındaki sürecin işletilmesi ve diyalogun sürdürülmesinde belirleyici rolü üstlenmeleri, pratik gerekçelerle tercih edilmelidir. Ancak, Kalkınma Ajansları, bu işlevlerini yürütürken kendi gündemlerini olası işbirliği platformlarına dayatmamalı ve kolaylaştırıcı-arabulucu bir rol üstlenmelidir. Buna ek olarak ajanslar, bölge-üstü rekabet önceliklerinin hayata geçirilmesini izleyerek kendi bölgesinde hesap verebilmelidir.

'Bölge üstü müzakere ve işbirliği platformunun Temel Çıktısı': Farklı bölge ve/veya illerin aktörlerinin ortak yürütecekleri (kendi bölgelerinin önceliklerine de girmiş) projelerdir.

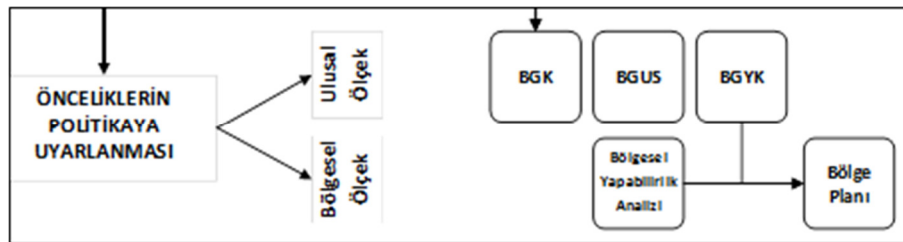
3.2.3. Ulusal Müzakere Platformu:

Bölge-içi rekabet gündeminin belirlenmesinin ardından oluşturulan bölgelerarası işbirliği ağları ve Kalkınma Ajansları, ulusal ölçekte rekabet gündemine katkı vermek ve kendi rekabet gündemleri ile ulusal rekabet gündeminin uyumunu sağlamak durumundadır. Bu uyumun sağlanmasında belirleyici aktör Kalkınma Ajanslarıdır.

Ajanslar arasında öncelikler listesinin müzakere edilmesi sürecinde, merkezi yönetimin ulusal rekabet stratejisi belirleyicidir. Buna ek olarak bölge-üstü işbirliklerinin getirdikleri öncelikler de ulusal müzakere platformunda görüşülür. Böylelikle bölgeler arasında kurulacak işbirliklerinin ulusal strateji ile ve diğer bölgelerin öncelikleri ile uyumu sağlanmış olacaktır. Vurgulanması gereken, bu revizyon sürecinin sadece önceden üst ölçekli önceliklerin bölgesel ölçekli rekabet gündemine işlenmesi değildir. Ulusal önceliklendirme de bölgesel rekabet gündemlerinin bir araya gelmesi ve müzakere edilmesi ile oluşturulmuş bir doküman olacaktır. Ulusal rekabet gündemi de yine bölgesel ve bölge-üstü rekabet gündemlerinden beslenerek revize edilebilecek, zenginleştirilebilecektir.

Ulusal müzakere platformu, taslak ulusal rekabet gündemini geliştiren kurumların temsilcileri ile Kalkınma Ajanslarının ve yapılacak paydaş analizi ile belirlenecek diğer paydaşların temsilcilerinin bir araya gelmesinden oluşacaktır. 'Ulusal Müzakere Platformunun Temel Çıktısı': bölgeler arasında dengenin ve ulusal kaynak ve hedeflerin gözetildiği öncelikler setidir.

3.3. Adım: Önceliklerin Politikaya Uyarlanması

3.3.1. Ulusal Ölçek:

Ulusal ölçekte yapılan analizler ile yerel ölçekte yapılan analizler, bölge-içi müzakere platformlarında önceliklendirilirken ulusal ölçekte Türkiye'nin ulusal Rekabet Gündemini yönlendirecek olan Taslak Ulusal Rekabet

Gündemine girdi sağlaması da beklenmektedir. Türkiye’de şu anda mekânsal boyutu olan geçerli bir ulusal rekabet gündemi bulunmamakla birlikte DPT koordinasyonunda bakanlıklardan ve ilgili kuruluşlardan temsilcilerin bir araya gelmesi ile oluşturulacak Bölgesel Gelişme Komitesi tarafından hazırlanması planlanan Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi bu eksikliği giderme yönünde önemli rol oynayabilir. Analiz sonuçları bu mekanizma kapsamında Rekabet Gündemini oluşturmada kullanılabilir. Bu taslak bölgelerin önceliklerinin ulusal ölçekte stratejiler ile uyumunun sağlanmasında esas teşkil edecek belgedir. Taslak niteliğindeki bu doküman, bölgelerin önceliklerinin sunulduğu ulusal müzakere platformunda ulusal öncelikleri tanımlamakta, farklı bölgeler arasında önceliklerin sıralanmasında, belirli rollerin bölgeler arasında pay edilmesinde ve bu sayede bölgelerin öncelikleri ulusal platformda müzakere edilirken bölgelerin yönlendirilmesinde ve ulusal stratejilerle yerel/bölgesel stratejilerin dengesinin kurulmasında önemli bir araç olarak görülmelidir.

3.3.2. Bölgesel Ölçek:

Bölgenin rekabet gündemi, bölgenin kalkınma stratejisinden ve gündeminden ayrı tutulamaz. Rekabet gündeminin kalkınma gündeminden ayrı tutulması, sadece ekonomik büyüme odaklı ve rekabetin bölgelerarası ve uluslararası göstergeleri ile ölçülebilen, bölge içindeki ekonomik ve sosyal dengeleri göz ardı eden sonuçlar doğuracaktır. Bu nedenle bölgesel rekabet gündemi, bölge planına sadece bir veri olarak girmeyecektir. Bölge içindeki kalkınma gündemini desteklediği oranda ve ekonomik hedefler kadar sosyal hedeflere de katkısı olacak şekilde plan ile uyumunun sağlanması esastır. Rekabet gündemi, bölge planının ekonomik gelişme ayağının yarısını oluşturacaktır. Diğer yarısı ise rekabet avantajlarına dayanmayan ve plan dahilinde geliştirilen vizyon ve stratejiler doğrultusunda tanımlanmış olan ekonomik hedefler kapsamında belirlenecektir. Burada rekabet gündeminin bölge planı ile ilişkisi, ekonomik gelişme stratejisinin ikiye bölünmesi ile olmaktadır.

Rekabet gündemi, karşılaştırmalı üstünlüklere ve karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmasa da analizler sonucunda ilişkili bulunan sektörlerle dayanmaktadır. Buna karşılık, bölgenin ekonomik stratejisi sadece bunlara dayalı olmayabilir. Analizlerde rekabet üstünlüğü bulunmayan ve bir sıçrama yapması zorunluluğu olan bölgelerin ekonomik kalkınma stratejileri rekabet avantajları dışında doğrudan bölge içinden ve hatta bölge dışından

Dr. N. Tunga Köroğlu

gelebilecek müdahalelere dayalı olabilir. Bu türden bir ekonomik kalkınma stratejisi tek başına oluşturulabileceği gibi rekabet avantajları ile birlikte de kurulabilir.

Bölgesel rekabet gündemleri belirlenirken yaklaşımlımız; rekabet avantajlarına dayalı gündemin bölge planının temel hedeflerine ulaşılmasını sağlayacak bir araç olduğudur. Böylelikle rekabet gündemi sadece ekonomik büyüme ve üretim faktörlerini bölgeye çekmeye yönelik bir strateji olmaktan çıkar ve bölgesel kalkınmanın ve bölge planının bir bileşeni haline gelerek bölgede tüm paydaşların desteğini alarak kabul görebilir.

Bölgesel ölçekte uygulamaya dair Temel  ıktı: *'Bölgesel Rekabet Edebilirlilik Gündemi ile uyumlu Bölge Planıdır'.*

2.Oturum
Bölgesel Rekabet Edebilirliğin Yönetişimi
Tartışma Bölümü

Ayda Eraydın: Teşekkür ederim. Aslında sorular zor sorular ve keşke kolaylıkla yanıt bulabilsek. Bu sorular rekabet edebilirliğin nasıl yönetilebileceğini tartışmayı amaçlıyor. Yönetişimle bu rekabet edebilirlik kavramını birleştirdiğimiz zaman aslında şöyle bir noktadan başlamak lazım. Biraz İngiltere deneyimini de bu çerçevede tartışmak da gerekiyor. Çünkü rekabet gücü ile ilgili tartışmalar aslında bunun sadece bir merkezi hükümetin veya yerel hükümetlerin sorumluluğu altında olmadıklarını diğer gönüllü kuruluşlardan sivil toplum kuruluşlarına ve özel sektörle bütünleşik olarak yönetilmesi gerektiğini ortaya koyuyor. Aslında "bölgenin hem gelişmesini hem de bu gelişmesini sürdürmesini nasıl sağlayabiliriz?" gibi bir noktadan ortaya çıkıyoruz. Ama burada uygulamada karşımıza çıkan sorunlar bizi biraz bu ilk kavramsal çıkış noktasından geriye itiyor.

İlk olarak, özellikle az gelişmiş bölgelerde özel sektörün bu sürece katılımında zorluklar yaşandığı gerçeği var. Çünkü gelişmiş bölgelerde belki özel sektör bu sürece katılım için daha istekli olabiliyor ama az gelişmiş bölgelerde böyle bir sanayi bazı da çok fazla olmadığı için özel sektörün bu sürece katkısı oldukça sınırlı. Öbür taraftan sivil toplum kuruluşları aslında yönetim sürecine bir yandan katılmak istiyorlar ama diğer yandan bu katılım sürecinin bir parçası haline gelemiyorlar. Onun için de her ne kadar biz rekabet gücünün yönetimi diye yola çıksak bile sonunda rekabet gücünün nasıl yönetilebileceği konusuna geliyoruz aslında. Çünkü ortada gerçekten sorumluluk yüklenecek düzeyde çok fazla ortak bulamıyoruz. Hatta katılım toplantıları da biraz "göstermelik" de olabiliyor. Gerçekten herkesin belirli bir sorumluluk yüklenebileceği bir noktaya gelmekte zorluk var. Onun için biz hala yeni bir şapkanın içine eski malzemeleri doldurmaya çalışıyoruz. Aslında yapılanların içinden rekabetçilik, rekabet gücü kazanmak söylemini çıkarın, sadece altındaki yapılanlara bakın, çok da yeni bir şey gerçekleştirilmemiş oluyor. Onun için de burada bu tür genel tanımlardan, hatta çekici kavramlardan biraz daha duyarlı olarak konuşmakta yarar var. Yani bazı kavramlar aslında gerçekten dünyada moda oluyor. Bu modanın içerisinde bir takım politikalar üretmeye başlıyoruz ama ne ölçüde bunu gerçekleştirebiliyoruz bir soru işareti olarak karşımıza çıkıyor.

Gerek Tunga'nın gerekse ilk konuşmada Ron Boschma'nın önerdiği bu bölgesel çeşitleme, bölgenin kaynaklarının analiz edilip aslında onların önceliklendirilmesi çalışmaları çok önemli. Bunlarında ben çok yeni olduğunu düşünmüyorum. Aslında bu çok geleneksel olarak kullanılan yöntemleri, teknikleri yeni bir çerçevede sunmaya çalışıyoruz. Ama bu yöntemleri

kullanırken özellikle az gelişmiş bölgelerde bunun bir yönetim ve de bir kalkınma yaklaşımına doğru evrilmesinin kaçınılmaz olduğunu ancak çok gelişmiş bölgelerde bu yeni dönemin söylemlerinin geçerli olabileceğini hatırla tutmakta fayda olabileceğini düşünüyorum.

Savaş Zafer Şahin: Ben de öncelikle her üç sunumu yapan değerli dostlarımıza teşekkür ediyorum. Ayda Hocamın bıraktığı yerden aslında biraz daha farklı bir şeye bakmamız gerektiğini düşünüyorum. Sanki şöyle bir kabulümüz var: "bölgesel rekabet edilebilirliğin ya da bölgesel kalkınmanın yönetişiminde çok değişmeyen, istikrarlı bir yönetsel yapı var. Biz de bunun içerisinde aslında yerelliklerdeki istikrarlı olmayan yapının rekabet edilebilirliğini ve kalkınmasını sağlamak için arayış içerisindeyiz". Halbuki ben burada tam tersi olduğunu düşünüyorum. Bu şekilde düşünmem bana şu soruyu sorduruyor: "Bölgesel kalkınma bugün Türkiye’de kimin işidir?

Değerli Serkan Beyin sunumunda şöyle bir algı oluştu bende: "Bölgesel kalkınma, Kalkınma Bakanlığı artı bölgesel kalkınma ajanslarının işidir" ya da en azından sizin uğraştığınız iş bu olduğu için bize bunu anlattınız. Fakat gündelik pratikler bize bunun böyle olmadığını söylüyor. Kalkınma ve rekabet edebilirlik ile ilgili her tür çabanın etrafını çevreleyen çerçeve çok daha farklı. Aslında dolaylı unsurların o çabaları şekillendirdiğini, değiştirdiğini görüyoruz. Bir küçük örnek gösterelim. Varsayalım ki bir kalkınma ajansımız bir hibe verdi. Dedi ki: "Bir firmaya il sınırları içerisinde bir yerde makine parkı yapmak için para vereceğim ve o firmada rekabet edebilir hale gelecek". Ama o ilde çevre düzeni planı yok. Firma makine parkı yapma izini almak için valiliğe gittiğinde izin alamıyor ve hibe, tabiri caizse, elde kalıyor. Kullanılamıyor. Bunun gibi belki onlarca, yüzlerce örneğin yürümekte olduğunu biliyorum.

Bir diğer konu ise kalkınma ajanslarının kurulması. Çok iyi niyetli bir şekilde bölgesel kalkınma ajanslarını kurduk. Hatta belki dünya ölçeğinde, çapında kalkınma kavramlarını tartışıyoruz. "Kapasiteyi nasıl geliştiririz?" diye düşünüyoruz. Ama en azından kısa ve orta vadede kalkınma ajansları geçmişte kapasiteleri yeterli olmayan valiliklerin bir nevi asistanlığı ve sekreteryalığı görevini de üstlenmek durumundalar. Yani kapasitelerinin böyle bir paylaşımı da söz konusu.

Şimdi buradan aslında "kalkınma çabaları kimin işi şu an?" sorusunu mercek altına almak gerektiğini hissediyorum. Burada da devlet yapısında

son on yılda nereden nereye geldiğimize bakmak lazım. Aslında bütün bu kalkınma literatürün önemlice bir kısmı son yıllarda yeniden ölçekleme ve yeniden yapılanma üzerine durmakta. Yani biz bunda yalnız değiliz. İngiltere örneğinde de gördük ama bizde biraz daha hızlı ve yoğun bir şekilde yaşıyor. Devlet yeniden ölçekleniyor. Şimdi bu yeniden ölçeklenen devlet acaba bizim alışageldiğimiz yönetim pratiklerimizi nasıl değiştirecek? Biz buradan yola çıkarak kalkınmada rekabet edebilirliği sağlamak için yeni ne tür önlemler geliştirmek zorundayız?

Şöyle bir geriye bakalım. 2004 yılında iki önemli yasa çıktı. Bir tanesi Büyükşehir Belediyeleri Yasası. "Pergel yasası" dediğimiz yasayla büyükşehir belediyelerin sınırları inanılmaz genişletildi. Ankara'da örneğin 50km genişletildi fakat bu genişletilme öyle bilinçsizdi ki Ankara'yı bilenler bilir sağ alt köşede elma yeniği gibi bir boşluk kaldı çünkü orada Kırıkkale var! Hani o pergeli yazan, o 50 km'yi çizen Kırıkkale'nin orada olduğunu çok öngörememiş.

Bunu yanı sıra İl Özel İdareleri Yasası çıktı. Özel idarelerin yetkilerini genişlettik. Şimdi ben buna, bu aslında literatürde kullanılan bir kavram, "merkezileşmiş ademi-merkezileşme" diyorum. Çünkü yereldeki birimin sınırlarını genişlettiniz ama içindeki mekanizmalar-temsiliyet mekanizması, katılım mekanizmaları, yetkiler vb. pek değişmeden kaldı. Ama "constituency" denilen "hizmet verilen nüfus", "hizmet verilen alan" inanılmaz genişledi. Dolayısıyla siz kalkınma çabalarınızda tabiri caiz ise çok daha geniş bir alana hükmeden belediye başkanları ve valilerle birlikte çalışmaya mecbur hale geldiniz. Hemen arkasından, 2009 yılında bu büyüyen alanın içindeki küçük parçaları büyüttük. Ne demek bu? Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre belde belediyelerini kapattık ve ilçe belediyelerini birleştirdik. Dolayısıyla merkezileşmiş bir ademi-merkezileşmenin ikinci adımını attık.

Şimdi gelelim 2011 seçimlerine. Hemen seçimin öncesinde partilerin seçim propagandalarına bakın, hepsi kentleşmeye vurgu yaptı; ama kalkınma söylemi çok azdı. Neredeyse her kent özelinde büyük kentsel projeler konuşuldu. Ama kalkınmayı nasıl yürüteceğiz konusuna değinen bile pek yoktu ve zaten asıl gelmemiz gereken nokta 2011 sonrası. Şimdi DPT, bakanlık seviyesine indi; yeni bakanlıklar kuruldu. Yetki çakışmaları var; kimin ne yapacağı belli değil. İşte burada da ben buna, yine literatürden bir kavram, ademi-merkezileşmiş bir merkezileşme adını vermek istiyorum. Yani bizim alışageldik anlamda merkezi hükümetin taşra teşkilatı sisteminden çıkıyoruz.

Her yerde hazır ve nazır bakanlıklar sistemine geçiyoruz. Şimdi bütün bunları yan yana koyduğumda ben açıkçası kalkınma çabalarında Kalkınma Bakanlığı'nın işi çok zor diye düşünüyorum. Naçizane lütfen yorumumdan alınmayın; böyle toplantılarda geçmişte DPT zemini elindeyken başka bir bakanlık çıkıp "Biz de burada bir şeyler yapıyoruz" diye söylemekten çekinirdi. Şimdi ama artık eşit düzeydeyiz ve oradan arkadaşımız -gayet haklı olarak- "Efendim biz de burada bir şeyler yapıyoruz" diyor. Diğerleri de diyorlar.

Şimdi, yönetişimi tarif ederken sanıyorum yeni bir şeye ihtiyacımız var. O da şu: bizim işbirliklerine ve işbirliklerinde yenilikçiliğe ihtiyacımız var. Aslında firmanın yenilikçilik yapmasına belki de ihtiyaç yok! Biz bu yapının içindeki unsurların kendi aralarında işbirliği yapabilecekleri yeni yöntemler bulursak ki bu yeni yöntemlerde çok da Roma'yı yeniden keşfetmeye gerek yok! Çok basit gerçekler var. "Üniversite-sanayi işbirliği" diyoruz yok. "Üniversite-yerel yönetimler işbirliği" diyoruz yok. "Belediye-belediye işbirliği" diyoruz yok. Yani en azından belki bir otoritenin ciddi bir şekilde işbirliği yapılması yönünde kapasite oluşturmaya çaba harcaması lazım şeklinde düşünüyorum.

Çok teşekkür ediyorum.

Ayşe Nur Albayrak: Bütün konuşmalar, yorumlar çok yararlı oluyor ve ne söyleyeceğiniz anında değişiyor. Yani gündem birden bire başka yöne kayıyor. Ama bugün bazı olumlu şeyler de söylenmedi değil. Bazı ajansların en azından kendi aralarında bir takım işbirliği projelerine girmeye başladığını duyduk. Bunlar olumlu gelişmeler. Bir yandan "yapılanmalar devam ediyor" dediniz. Bunlar olumlu ama diğer yandan bize endişe veren pek çok şey var.

Şimdi merkezi düzeyde baktığınızda başka daha kent bazına indiğimizde başka şeyler çıkıyor karşımıza. Mesela sabah da söylemiştim; ajanslar bölge planlarını tamamladılar. Şimdi bunların yereldeki yansımaları olacak. Yerel düzeye ajanslarla birlikte o kentin geleceğini belirlemeye çalışan birçok kurum var. Türkiye'de bildiğiniz gibi bütün kurumlar kendi yetkilerine çok sahip olma ve bunu paylaşmama eğilimi içindeler. O yapı içerisinde bu vizyonların nasıl uyumlaştırılacağı, kurumların bir arada çalışır hale nasıl getirileceği bence tartışmalı bir konu. Çünkü yakın zamana kadar pek çok belediye o kentle ilgili kendi kararını verirken bir anda bir bölge planı karşısına geldi ve o bölge planı aslında hiçbir mekansal tespit de içermemekle birlikte bir takım yatırım alanları tarif ediliyor. O yatırım alanlarının mekansal karşılıklarına sivil toplumun bir takım tepkileri oluyor

ve o tepkileri yine eski bildiğimiz kurumlar karşılamak durumda. Yani yerelde diyelim ki Ulaştırma Bakanlığı'nın bir kararı gündeme geldiğinde bunun ajansın bölge planı ya da merkezden gelen bir karar olduğunu yerel çok fazla hissetmiyor. Yine belediyeye tepki geliyor ve ister istemez o kurumlar arasında çatışma, kıskançlık, "o benim yetkimdi, o benim planımdı" gibi şeyler gündeme gelecektir. Özellikle planlama sisteminde ajansların yaptığı çalışmaların tam nerede olduğu ve ne kadar belirleyici olduğu, alt düzeydeki planları ne kadar etkilediği net değil. Anladığım kadarıyla o anlamda bir problem var.

Bir de etki analizi yapılacak; böyle bir ihtiyaç var. Bu çok doğru ama ben başından beri politika belirleyen kurumların o politika uygulayan kurumların verileri toplayıp sonra da kendi faaliyetlerini değerlendirmelerini çok doğru bulmuyorum. Yani etki analizi yapılacaksa veriler oluşturulmalı. Ajansların kurulduğu tarih belli; bir önceki dönemin bölgesel verilerine ulaşırsak, sonraki döneme de ulaşırsak belli teorik tabanlar üzerinden bunları değerlendirebiliriz diye düşünüyorum. Onun için yeniden bir etki analizi bürokrasisi oluşturmaya belki de gerek yoktur. Belki ajanslara bir gözlem ünitesi oluşturmak gibi bir misyon verilirse ajansların kendi bölgeleri için oluşturacakları veriler sayesinde en azından bundan sonrası için karşılaştırma yapma, bu etkileri izleme şansımız belki olabilir şeklinde düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

Serkan Valandova: Aslında oturma düzenimiz bize avantaj sağlıyor. Eski planlamacılar araya serpiştirilmiş durumda; biriktikçe konuşabileceğiz.

Öncelikle Savaş Bey'in tespitleri hakkında birkaç yorumda bulunmak istiyorum. Evet, yeniden ölçekleniyor her şey ve biz daha önce "yerelleşmeyi destekliyoruz, her şey yerelde aktarılacak" derken eskiden olmadığı kadar yerelin sorunlarıyla iç içe bir durumdayız. "Bölgesel kalkınma kimin işi?" diye sorduğunuzda biz bu işin savunucusuyuz. Yani genel müdürlüğümüz zaten bu işle sorumlu. Kalkınma ajanslarını diğer kurumlarla olan çalışmalarda gerek bizim gerek diğer kurumların çalışmaları daha üst düzey taşımayı sağlayacak bir araç olarak görme yaklaşımımız da var. Bu yüzden, konuşmamın satır aralarında belirtmiştim, Ekonomi Bakanlığı'yla yaptığımız çalışmalar, teşvik çalışmasına ajansların dahil edilmesi, sanayi bölgeleri çalışmasına ajansların dahil edilmesi, kümelenme çalışmasına hem Sanayi Bakanlığı'nın hem de Ekonomi Bakanlığı'nın yereldeki doğrulayıcısı olarak

dahil edilmesi gibi çalışmadan bahsedildi. İl dışı ticaret potansiyeli çalışması geliştirilmiş olarak şimdi önümüzde ve umuyoruz hizmet sektörü ve tarımı da içine alacak şekilde sonuçlar üretecek. Bu tür beklentimiz var. Bu çalışmanın da masa başı bilgisinin sahada tespitinde ajanslarımızı kullandık. Bazı yerlerde gittiler firma ziyareti yaptılar. Bizim istatistik altyapımızın eksikliklerini de ajansların doğurduğu talep gündeme çıkardı aslında. Daha önce böyle bir talep yoktu. Siz yeni bir kurum oluşturduğunuzda, bölgeye gönderdiğinizde ve bölge planı yapın dediğinizde şimdiye kadar bizim sormadığımız “Veri nerede?” sorusunu sorar hale geldiler ve bu TÜİK üzerinde bir baskı oluşturdu. Zamanla gelişen bir artış değil de ani ve yoğun bir veri talebi oldu ve bunu karşılamak cidden zor.

İşbirlikleri konusu da önemli. Şu anda kurumsal bir kaos ortada yok; yani bizim yaptığımız işler geçmişte yaptığımız iş birlikleri, müsteşarlardan bakanlığa dönüşmüş olsak da devam ediyor. Ajanslardan aldığımız bilgiler umarım, konuşmamda da bahsettim, yatırım planlanması sürecinde bizim uygulamalarımızı geliştirecek.

Kalkınma ajansları planlama sürecine girerken zaten ortada hazırlanmış ve imzalanmış birçok doküman vardı. Mekansal kararları alan çevre düzeni planları vardı mesela. Bütün bölge planlarımızda yapabildiğimiz düzeyde bir mekansal stratejik açılım yansıtmaya çalıştık ve normalde bir çevre düzeni planına girdi temin edecek, onu yönlendirecek olan bölge planları bir öncelik sonralık sıkıntısı yaşadı.

Bölgesel rekabet edilebilirlik konusunu konuşuyoruz; kavramlar biraz karmaşık hale geliyor. Ama eski Devlet Planlama Teşkilatı’nda işe başladığımızdan beri bizim uzmanlarımızın cevaplandırmaya çalıştığı bir tek soru vardı aslında: “Sektör nereye gidiyor, doğru bir sektörel analiz nasıl yapılmalı?” Burada sektörü sadece üretim anlamında değil, bütün birleşenleriyle, istihdamıyla, bu istihdamın sosyal yapısıyla birlikte ele alıyoruz. Her bölgede girişimciliğe yönelik aynı politikayı uygulayamazsınız. Bütün bunları dikkate alan, aslında sektörel politikayı bölgesel politikadan çok ayrı görmeyen ve bütün farklılıkları dikkate alan bir yaklaşımımız var. Aslında belki de sorun bunların çok ayrıştırılmasından ortaya çıktı. Ama şu an bölgesel politikaları tartışırken biz yine “Sektör nereye gidiyor?” sorusunu hep kafamızın arkasında tutmak durumunda kalıyoruz. İşte bu soruya hala çok net cevap veremiyoruz. Yani analiz kapasitemizin en zayıf olduğu yer bence “Sektör nereye gidiyor?” sorusuna farklı ölçeklerde doğru cevap

veremememizdir. Bu doğal olarak teşvik sistemimizi de ajansların desteklerini de etkiliyor. Burada ortak bir argüman geliştirmemiz şart. Bunu önümüzdeki döneme kadar yakalamayı düşünüyoruz ama temel sorun bence bu kadar basit. Çok indirgedim belki bu sorunu ama hareket ederken önümüze sürekli gelen sıkıntı bu. Herhangi bir üretim sektörünü ülkede ve dünyada konumlandırma ve karşılaştırma yapmamıza yardım edecek bir yöntem geliştirmeyi umut ediyoruz ve zaman içerisinde mutlaka analiz kapasitemizin gelişeceğini düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

Tunga Köroğlu: Konuşmamla ilişkili olarak Savaş Beyin sözünü ettiği bir konu var. Bölgesel kalkınmayla ilişkili kurumsal yapılanma çok hızlı değişiyor ve bu değişimle ilgili olumlu veya olumsuz bir eleştiri yapabilecek durumda henüz değiliz. Ama ilgiyle ve merakla izliyoruz özellikle bölgesel planların BGUS ve Bölgesel Gelişme Komitesi gibi mekanizmalarla bütünleştirilmesi sürecini. Bunun yanı sıra Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi gibi idareler kuruldu ve bu idarelerin rolleri henüz netleşmiş değil. Savaş Beyin bahsettiği gibi katılımlı süreçlerde içselleştirdiğimiz pozisyonlarımız var. Eskiden DPT'nin bulunduğu bir toplantıda bakanlık temsilcilerinin sesleri pek yüksek çıkmazdı. Bu örneği pek çok katılımlı toplantıda görebilirsiniz. Katılım konusunda yaşanan bu sorunun nasıl aşılabileceğinin iyi düşünülmesi gerektiğini düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum.

Neşe Kumral: Oturumu kapatmadan önce ben de çok kısa bir şeyler eklemek istiyorum. İzmir Kalkınma Ajansı'nın kuruluş aşamasında uzman arkadaşlarla yakın çalışma fırsatı edindim. Başlangıçta bölgesel kalkınma kavramını dahi bilmiyorlardı. Çünkü hepsi mühendislik, iktisat, işletme vb. kökenliydi. Şu anda geldikleri aşama ve bölgedeki insanlarla etkileşimleri inanılmaz boyutta. Bu gerçekten çok heyecan verici bir durum. Sabırla, mümkün olduğunca katılımcı bir şekilde kararları yerine getirmeye çalışıyorlar. Bence bölgede proje hazırlama kapasitesinin gelişiminde çok önemli rol oynadılar. Proje kavramını hiç bilmeyen insanlar proje hazırlar hale geldiler.

Ben tekrar yaratıcılık konusuna girmek istiyorum. Bir proje hazırlamanın ne demek olduğunu hazırlayanlar bilirler. Eğitim almamış bir insanın proje

hazırlar hale gelmesini ben olağan üstü olarak görüyorum ve bunları öğretmek için saatler, günler, haftalar harcadılar. Bunlar çok önemli; bu ayrıntıları kaçırmamak lazım. İnsanların davranışları, düşünce sistemi çok yavaş gelişir. İnsanlar alışılan rutinden vazgeçmemek için elinden geleni yaparlar. Bakıyorsunuz köylü bir insan geliyor, proje yapmaya çalışıyor. Ajans uzmanları insanların ayaklarına kadar giderek tekrar tekrar konuyu anlatıyorlar. Bunları da göz ardı etmemek lazım diye düşünüyorum. İzmir'deki kalkınma ajansının (ben sadece İzmir özelinde konuşuyorum, diğerlerini görmedim) bölgenin yaratıcılık kapasitesinin gelişiminde, aktörleri bir araya getirmek konusunda önemli bir katkısı olduğunu ben kendim gözledim. Bu, zamanla, üniversitelerin da devreye girmesiyle daha da ileriye gidebilir diye düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum.

Nahit Bingöl: Ben tartışma sorularına birer cümleyle cevap vermeye çalışacağım. Biz yönetimden bölgesel gelişme bağlamında bir coğrafyanın yönetimindeki karar alma süreçlerinin ne kadar etkili olduğunu; etkili olması gerektiğini; doğru sonuçlar türetebilmesi gerektiğini anlıyoruz. Katılımı da bunun çok önemli bir parçası ve aracı olarak görüyoruz. Yani yönetimden etkili, doğru ve zamanında karar alabilmeyi anlıyoruz. Bunun iki boyutu var. Bir tanesi veri konusu; ikincisi ise sürece ilgili tarafların katılımı. İlgili tarafların katılmasının amacı da kararlarınızı daha doğru ve etkili alabilmeniz. Bunun üzerinde neden bu kadar duruyoruz? Çünkü bölgesel gelişme bizim stratejik hedeflerimizden bir tanesi ve ajans hareketlerine ilişkin yönetişimi geliştirmek çok önemli.

Çok katmanlı yönetimden bahsederken biz merkezi düzlemde neler yapıyoruz? Bölgesel düzlemde neler yapıyoruz? Bir de yerel düzlem var ve bunların hepsinin dikey ilişkilerini kurgulamak lazım. Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu'nun kurulması bu alanda bizim hayallerimizi aşan bir siyasi sahiplenmenin olduğunu gösterdi. Sayın Başbakan bunu bizzat sahiplendi. Çok güçlü bir siyasi sahiplenme ile kuruldu yapı. Bu aynı zamanda çok büyük de bir sorumluluk yüklüyor. Çünkü "bölgesel gelişme kimin sorunu?" diye sorulduğunda bu görev sadece bizim üzerimize kalırsa yine elimizden geleni yaparız. Ama böyle bir siyasi sahiplenme varsa, bu yapıya topyekün çok kaliteli bir sekreteryaya hizmeti vermek lazım. Bu ilginin hakkını vermek lazım. Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu, Başbakan başkanlığında bölgesel gelişmeyle ilgili bakanlardan oluşuyor. Kararnameye bakılırsa temelde bir karar mercii

burası. Yani bölgesel gelişme üst düzeyde siyasi bir platforma taşındı. Bu bölgesel gelişme alanında bir devrim, bir milat veya milat potansiyeli taşıyor. Kinetik hale gelebilmesi için çok şey yapmak lazım. Aynı zamanda bir de Bölgesel Gelişme Komitesi kuruldu. O komite de bu siyasi yapının izdüşümü olarak, üst yöneticilerden oluşuyor.

İngiltere'den bahsediliyor çeşitli vesilelerle; İngiltere'de aslında böyle işleyen bir yapı var. Bakanlar Kurulu düzenli toplanıyor ama üst seviyede stratejik konular görüşülüyor. Euro'ya geçelim mi geçmeyelim mi? Olimpiyatları alalım mı, almayalım mı? Daha alt düzeydeki politikalar, bakanlardan oluşan, bakanlıklar arası komiteler tarafından hazırlanıyor. On-on beş tane bakanlardan oluşan komiteler var. Bunlara teknik servis veren bürokratik teknik birimler var. Gerçekten etkili bir sistem var. Dolayısıyla İngiltere'yi taklit ettiğimizden değil ama siyasi bir yapı ve bunun izdüşümü olan teknik bir yapıyı benim bildiğim ve hatırladığım kadarıyla ilk defa bölgesel gelişme alanında kurabildik. Ne kadar işleyecek bu sistem göreceğiz.

Bölgesel düzeyde ajanslar var. Artık çok konuşulduğu için bir şey demiyorum ama biz ne yapmaya çalışıyoruz? TEPAV'ın merkezi düzeyde katılımcılık ile ilgili yaptığı projenin benzerini bölgesel düzeyde yürüteceğiz. İzmir'in de içinde bulunduğu üç bölgede pilot çalışma başlatacağız. İzmir'de güçlü bir zemin var katılımcılık açısından. Bir de katılımcılığın modern anlamda zemin bulamadığı, "görece daha az gelişmiş" bölgelerimizde de bunu yapacağız ki bakalım ne oluyor?

Yönetişim, katılım vs. diyoruz. Kalkınma Bakanlığı'nda kurmay düzeyde 10. Plan için hazırlıkları başlattık. Planlama bölgesel düzeye nasıl inecek? "Ajansları kuralım; aynı zamanda kamu mali yönetimi reformu çerçevesinde kurumsal düzeyde yeni yönetim; yönetim modelleri kuralım, stratejik planlar yapalım; ondan sonra da her zaman yaptığımız gibi bir plan ve planlama yapalım" demek olmaz. Bunları birlikte düşünmek lazım ve bu karmaşık da bir süreç aslında. Şimdi o hep ifade ettiğimiz "tabandan tavana katılım", "bölgesel düzeydeki planların, sesin yukarıya yansması", bunları artık eyleme geçirme zamanı. O zaman görülecek ki yapılmaya çalışılan şey, bölgesel düzeyin merkezi veya merkezi karar alma süreçlerini ikame etmesi değil. Böyle bir amaç başından beri yok. Sadece eksik olan halkanın tamamlanıp, birleşilen optimalin sağlıklı biçimde hasıl olması ve bizi bir yerlere götürmesini istiyoruz. Yani o etkileşimi sağlayabilmek amaçlanıyor. Bölgesel

gelişmenin yönetişimini bu sürecin içinde bizim kurgulamamız ve temel unsur haline getirmemiz lazım. Rekabetçilik de buna dahil.

İkinci unsur ajanslar. Biz ajansları stilize ederek ve işlev gördükleri coğrafya ve iklimden yalıtarak, mükemmel bir yapı olarak kurgulayamayız. Demek istediğim, bizim toplumsal ve kurumsal olarak bir vasatımız varsa, ajansları bunun üzerinde konumlandırıdık. Beklentilerimizi nasıl şekillendireceğiz onun için söylüyorum. Bu yapı ile hep beraber bu vasatı yukarı mı çekeceğiz yoksa bu vasat ajansı kendine mi çekecek? Onu göreceğiz. İnşallah ikisi de olmaz; şöyle arada bir yerde bunları buluşturabiliriz.

Neşe Hoca'mın gözlemleri için çok teşekkür ederim. Çünkü biz hep eleştiriye alışık olduğumuz için böyle müspet şeyler duyunca çok mutlu oluyorum. Hiçbir şey mutlak anlamda kötü ya da iyi değil.

Önümüzdeki yıldan itibaren ajansların mutlaka birbirinden öğrenmeleri lazım ki yaptıkları iyi şeyler katlayarak büyüsün. Biz de merkez olarak bu konudaki rolümüzü ajansların aralarındaki ağ ve işbirliklerinin artmasını destekleme yönünde konumlandırıyoruz. Onları sürekli bir araya getirmeye çalışıyoruz resmi ve gayri resmi ortamlarda. Bunun çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Ne kadar çok birbirlerinden öğrenirlerse, bilgi yayılması dediğimiz hadise ajanslarda da vuku bulacak ve çevrelerine yayılacak. Ortaklık modelleri bizim zorladığımız ve kendilerinin geliştirdikleri şekilde oluyor. Mesela turizm alanında Orta Anadolu'da bulunan ajanslar, Kapadokya'da turizmin geliştirilmesi temelinde bir araya gelebiliyor. Zaten bu coğrafya ve işlevsel bütünlük zorluyor ajansları işbirliklerine. Bizim mesela bölge planlarında yapamadığımız şeylerden birisi bölge planlarını yan yana koyabilmektir. Ona zamanımız kalmadı. Şimdi bu yeni dönemde bunu da yapacağız.

Stratejik hedeflerimizden birisi de ajanslarımızda ve bölgelerimizde analiz ve modelleme kapasitesinin geliştirilmesi. Analitik kapasitenin geliştirilmesi için çok çalışıyoruz. Her bir ajansta üç ya da beş kişiden oluşan birer kantitatif ekip kurmaya bunların arasında bir ağ oluşturmaya uğraşıyoruz. Bir takım öncelikler ve konular belirledik; onlar üzerinde çalışıyoruz. TÜİK'le işbirliği ve koordinasyon tesis ediyoruz.

Yerel aktörler rekabet gücünü artırmak adına ne kadar aktifler? Bu soru gerçekten zor bir soru. Bu işte hakikaten ne kadar sağlıklı karar veriyoruz ve bunun için kurumlarımız, kurumsal kapasitemiz ve bireylerimiz ne kadar güçlü? Fazla aktif olmak da iyi bir şey olmayabiliyor. Önemli olan kararında aktif olup, doğru kararlar alabilmek.

Bölgesel kalkınma stratejilerin etki değerlendirmesi, ajanslar bölgenin rekabet gücünü artırmada ne kadar etkili? Önce planlayacağız, sonra bütçeleyeceğiz, sonra uygulayacağız, sonra izleyeceğiz. Böyle değil. İzleme ve değerlendirme, planlama aşamasında devreye girmesi gereken bir uğraş. Bir takım etkileri, sonuçları ölçeceksek planlamayı buna yönelik olarak nasıl biçimlendiririz? Bu bakış açısıyla yaklaşıyor. Bütün ajansların dahil olacağı iki önemli çalışma gündemimizde. Bunlardan bir tanesi rekabetçiliği ölçen çalışmalar; Dünya Bankası'yla yürüteceğimiz çalışma. Dünya Bankası, ülkeler düzeyinde çalışıyor bu alanda. İlk defa "Yatırım İkliminin Değerlendirilmesi" adlı çalışmayı bölgesel bazda Türkiye'de ajanslarla beraber yapacağız. Bir ikincisi OECD ile gene bölgesel bazda önemli bir çalışma yapacağız; rekabet edebilirliğe yönelik.

Son cümlem şudur: Biz bir sürü strateji üretiyoruz ve bunların hepsi de kendi mecrasında oluşturuluyor. İnovasyon stratejisi, otomotiv stratejisi vs. Şimdi bunları yan yana koyduğunuzda hakikaten ne söylüyor bunlar ve bunların öngörülerini mekanda nasıl gerçekleştiriyor? İşte ajanslarla bunu tespit etmeye çalışacağız.

Nuri Yavan: Ben Nahit Beyin bıraktığı yerden bir iki şey söylemek istiyorum. Türkiye'de kalkınma ajansları kadar tartışılan, enine boyuna kritik edilen başka bir kurumsallaşma sürecine ben tanık olmadım. Dolayısıyla bu anlamda gerçekten eski DPT'yi şimdi Kalkınma Bakanlığı'nı kutlamak lazım. Şimdi bence şöyle bir risk var. Bence kalkınma ajansları ne taşralaşma riskini dikkate almalılar, ne de merkezin emrinde olmalılar. Yani ortada, orta yerde bir denge tutturmak durumundalar. Yani ne Kalkınma Bakanlığı'nın ve merkezin güdümünde hareket etmeliler ne de ondan bağımsız olmalılar. Çünkü sonuçta sizin analizleriniz mutlaka ulusal düzleme geliyor; onun içerisinde bölgeyi konumlandırmanız lazım. Ama ciddi bir taşralaşma riski de var. Kalkınma ajansı tam bu çerçevede taşralaşmaktan nasıl kurtulacak? Yani bir taraftan diyoruz ki yerelin taleplerini dikkate almalı belediyenin, valiliğin, sanayi odalarının taleplerini dikkate almalı ama bir taraftan da Türkiye'deki teşvik politikaları ulusal bağlamda. Dolayısıyla burada benim kendi önerim bu

taşralaşma riskini tümüyle ortadan kaldıracak ama merkezin de tüm direktiflerini birebir uygulamayacak bir ara yol formülü, bir yönetim çerçevesi içerisine girilmesi gerektiği yönündedir.

Kalkınma ajanslarının teşvik sistemi içindeki rolleri ne olmalıdır? Bence en temel sorulardan bir tanesi bir sektörün nereye gittiğidir? Sektörün nereye gittiğini ortaya koymanın temel yolu çok ayrıntılı düzeyde verilerin üretilmesidir. İl bazında verilerin üretilmesi ve evrimci bir perspektifle geriden ileriye doğru sektörün seyrini öngörebilecek çalışmalar yapılabilir olmalıdır. Ancak bu yolla bence kalkınma ajansları bulunduğu bölgede hangi sektörlerin yaşayabileceği, hangi sektörlerin rekabetçi güce sahip olduğu ve bölgedeki ilişki ağları ortaya koyabilir. Bu anlamda hep biz "cross-section"a yani kesite bakıyoruz. Mevcut durumdan bir tahmin yapıyoruz ileriye doğru. Oysa evrime bakmıyoruz. Mesela bugün ayrıntılı veri setinin ortaya konmasıyla Ron Boschma'nın sunumunda da gösterdiği gibi çok detaylı çalışmalar yapılabilir.

Son olarak, ben de kalkınma ajanslarının performanslarını değerlendirmek için çok erken olduğunu düşünüyorum. Yeni uzmanların yereli tanınması, sonra yerelle beraber gerçek anlamda kaynaşması, yerelin potansiyelinin ortaya koyması ve buna bağlı olarak da bölgenin performansına, ekonomik büyümesine, verimliliğine katkı sağlaması biraz zaman alacaktır. Belki bu bağlamda performans koymayı en az beş yıldan sonraki zaman dilimi içerisinde düşünmek gerekir. Ama benim özellikle bürokratlardan talebim bu il bazında verilerin üretilmesidir.

Sedef Akgüngör: Ben de çok kısa birkaç şey eklemek istiyorum. Kalkınma ajansları hakkındaki olumlu ifadelerin hepsine ben de katılıyorum. İzmir Kalkınma Ajansı'yla zaten yakın çalışma içindeyiz. Bütün ajanslar hakikaten hızlı bir şekilde ve çok değerli uzmanlarla büyüyor. Soruları tek tek cevaplamayacağım çünkü çok kapsamlı konuşuldu; tekrarlamak da istemiyorum. Ancak işbirliği konusunda birkaç şey söylemek istiyorum. Çünkü işbirliğinin bölgesel kalkınmada son derece önemli bir kavram olduğunu düşünüyorum. Bu işbirliği ağlarının bir bölgenin diğer bölgeler yanında farklılaşmasını sağlayacak olan yenilikleri yaratmak için gerekli bilgi akışını sağlayacak informal kanallar olduğunu düşünüyorum. O nedenle işbirlikleri son derece önemli. Ancak bölgeler için işbirliklerini yaratmak açısından göz ardı edilmemesi gereken birkaç nokta var. Her bölge birbirinden farklı ve her bölgenin ekonomik performansını engelleyeci bazı koşullar var. Örneğin

İstanbul gibi İzmir gibi metropol bölgeler çok dağınık bölgelerdir. Örneğin Denizli bölgesi eski tekstil sanayinin olduğu, bir parça içe kilitlenmiş ve tekstilin dışına çıkamayacak durumda olan bir bölgedir. O nedenle bunların bir araya gelmesi ve ağ oluşturma konusunda geliştirilmesi gereken politikalar farklı olmalıdır. Yine bir başka bölge türü olarak "peripheral" bölgeler var. Yani kenarda kalmış ancak potansiyeli olan ama bu potansiyelin öne çıkarılması için farklı politikaların üretilmesi gereken bölgeler. O nedenle en başta kalkınma ajanslarında yapılan çalışmalar kapsamında bu farklılıkların çok iyi anlaşılması lazım. Her hasta için ayrı ilaç olduğu gibi her bölge için de ayrı ilaç düşünülmesi gerekiyor.

Bu kapsamda düşünüldükten sonra bölgelerdeki hakim sanayilerin bilgi tabanlarını da çok iyi irdelememiz lazım. Bazı bilgi tabanları "know-how" gerektiriyor. Bazı bilgi tabanları kişiler arası ilişkileri gerektiriyor; sembolik bilgi tabanı mı, analitik bilgi tabanı mı, sentetik bilgi tabanı mı? Bunların da mutlaka sektör analizinde birleştirilmesi ve ona bağlı olarak çalışması gerekiyor. Örneğin biz bir bütçe çalışmamız kapsamında Denizli'ye bakmıştık. Son derece karmaşık bir bilgi ağı içindeler. Ama aynı şekilde benzer analizi biz Adıyaman için yaptık. O kadar farklı sonuçlar çıktı ki! O nedenle Denizli için düşünülmesi gereken politika başkayken, Adıyaman için farklı olmalı. Son olarak da kalkınma ajanslarının analitik kapasitesinin geliştirmesi için üniversitelerle işbirliği ve bu yeni çalışmaların aktarılması için ortamların hazırlanması gerekiyor diye düşünüyorum.

Çok teşekkür ederim.

3. Oturum

Genel Değerlendirme

Oturum Başkanı: Emin Dedeoğlu

İlhan Tekeli: Büyük bir beklenti yarattınız benim konuşmam hakkında, beklentiyi karşılamak o kadar kolay değil. Birçok şey söylendi; ben onları derleyip toplayıp özet bir şey söylemeyeceğim. Şöyle bir şey yapacağım: Bize yapılan bu sunuşlar sırasında benim aklıma gelen bazı soruları sizinle bölüşeceğim. Bütün bu karmaşık sunuşlar içinde, benim düşüncemi en çok etkileyen bir tane tablo oldu. O da Profesör Pike'ın sunduğu tablo. İngiltere'deki eşitsizlikleri gösteren, sanıyorum 169 ile 80 arasında değişen bir dağılım söz konusu. Buna biz baktığımızda biz bir eşitsizlik görüyoruz ve bunu düzeltmek için de bir çare arıyoruz. Birisi bizim tablomuzu onun karşısına koysaydı, o tabloda İstanbul ile Hakkari arasında 1300 misli gibi bir farklılık görülseydi ne olurdu? Bu da eşitsizlik. Aynı problem mi? Bu iki problem arasında bir kalite farkı yok mu? Soru bu. Bu sorunun çok çarpıcı olduğunu düşünüyorum. Profesör Pike'ın koyduğu problemin çözümü olan ekonomik analizler, bu problemin çözümü olabilir mi? Bence bunun üzerinde düşünmemiz gerekiyor.

Şimdi bunun için size bir metafor önereceğim: Bir heykeltıraş düşünün. Heykeltıraşın önüne kocaman bir taş koymuşlar ve heykeltıraş önce ne yapar? Önce yontar, yontar, yontar ondan sonra o kalan genel formun içinde, onun üstünde ince ince çalışmaya başlar. Bu ince ince çalışma, bizim ekonomik paradigmamızdır. O büyük yontmayı kim yapacak? Bence, bizim bölge sorunundaki karşılaştığımız problem budur. Ekonomik paradigmanın, bu problemin çözümü için yol göstermediğini düşünüyorum. Bunu çok çeşitli şekillerde açıklayabilirim. Yani bu, "Geri kalmış bölgelere para sarf edersen ziyan olur" düşüncesi, ekonomik paradigmanın hastalığından başka bir şey değildir; hiçbir şeyi göstermez. Ben atomistik bireyi çıkartıp onun yerine ilişki içinde bireyi koyduğum zaman, bu sonuçların hepsi çöker. O zaman eğer biz ekonomik paradigmanın yol göstericiliğinden başka bir yol göstericiliğe ihtiyaç var diye bir şeyi kabul edersek ve siz de bana sorarsanız, "Peki göster başka türlü yol" dersanız, bu soruya nasıl cevap verebilirim? Bu sorunun cevabının ciddi bir tarihsel ve coğrafi analizden geçtiğini düşünüyorum. Biz bugün Türkiye'nin ekonomik farklılaşmasının, refahının, gelirinin farklılaşmasının, mekansal farklılaşmasının tarihini yazsak, bu mekansal farklılaşmasının tarihini fasa fiso diye yazmasak yani derinliğine analizlerle vs. yazsak şunu görürüz ki, bizim bu mekansal farklılaşmamızı 3 şey belirliyor. Kuşkusuz ekonomi belirliyor ama ben onu biraz geriye itiyorum. Siyaset belirliyor, siyasal kararlar belirliyor ve dış ilişkiler belirliyor. Ben sınırlarımı kapadığım zaman yani Doğu bir çıkmaz sokakken başka bir şey; sınırları açtığım zaman başka bir şey... Hükümet "Her vilayete üniversite yapacağım!"

dediği zaman, başka bir şey... O üniversite kararını verirken ekonomik rasyonelle vermiyor, başka bir şeyle veriyor; işte ben o başka rasyoneli kullanmayı öneriyorum. Ekonomi, bizim problemi çözmemize değil, çözmememize yardım ediyor diye düşünüyorum. Belirli bir süreden sonra bu yardım edebilir diye düşünülebilir. Buraya kadar anlattıklarım bir öneri. Bu öneriyi, üstünde düşünün diye ileri sürüyorum. Ama ben bunun çok ciddi olduğunu düşünüyorum. Mesela yapılan bölge planlarında, sizin eski toplantıda da söylemiştim, her bölgenin tarihi coğrafyası yazılmadan doğru dürüst bir şey yapılamaz ve bunlar yok. Çok övülen İzmir Bölge Planı'nı okudum. Orası İzmir'in neresi belli değil. Bu iş bir tarihi coğrafya üzerine oturmadan özelleşemez diye düşünüyorum.

Şimdi ikinci bir soruyu ele alacağım. Bu bölgesel rekabetçilik meselesi burada çok tartışıldı. Burada çok ilginç bir konu var, Ron'un makalesinde de vardı, başkalarında da var. Burada iki konuda netlik kazanmamız gerekiyor. Bir tanesi şu; bölgesel düzeyde bir rekabetçilik sözünü edebilmemiz için bölgeye ilişkin hangi ontolojik varsayımları baştan yapmış olmamız gerekir? Bunu yaparsak netlik kazanabiliriz. Bu ontolojik varsayımları yapmazsak, bu yüzen gezen bir şey olabilir. Şimdi, daha önemli olan bir şey, günümüzdeki bütün olup biten "tarihsel olarak" coğrafyanın sağladığı üstünlüklerdir ki eskiden karşılaştırmalı (comperative) avantajlarda coğrafyanın belirleyiciliği söz konusu iken bugün coğrafyanın belirleyiciliği söz konusu değil. Bunun yerine öne çıkan tarihin belirleyiciliğidir. Ron'un anlattığı meselenin altında da bir tarihsel güzergahın çizilmesi söz konusu. Eğer bugünkü yarışabilirlik tarihsel belirleyiciliğe dayanıyorsa, bu tarihsel belirlemeye müdahale etmenin tek yolu ekonomi ile ilgili araçlardan mı geçer yoksa başka araçlar var mıdır? Ahmet'in söylediği bir şey var, o çok önemli. Bu, "Yakında bulaşacağız." dediği şey. Acaba yeni aktörler tanımlamak, yeni aktör biçimleri tanımlamak, bu tarihsel akışı, eski ilişkileri kullanarak bir güzergahta yol almaktan daha hızlandırılabilir mi? Soruyu şöyle soralım: Acaba benim çizeceğim ve belirli bir noktadan yola çıkmış olan tarihsel bir güzergahı, hangi müdahalelerle hızlandırabilirim? Bu, yalnız ekonominin değişkenleri olmayabilir, başka değişkenler olabilir, siyaset girebilir, başka bir şey gelebilir vs. Eğer ben bölgesel gelişme kuramını, ekonomi paradigmasına hapsedersen, kullanabileceğim birçok aracı analizimin dışında bırakıp, kendimi ona hapsetmiş oluyorum. Benim bölgesel gelişme için, düşüncemi özgürleştirmem gerek.

Son olarak bir üçüncü mesele var. Şimdi bölgeden vazgeçtim; dünya demokrasisi problemi üstünden soruyu soruyorum. Bizi bir telaşa soktular dünyada. Sürekli inovasyon, hızlı büyüme, hızlı kalkınma, kaptırmış gidiyoruz. Biz bunu tercih ettik mi? Kim sordu bize bunu? Bizim bir demokratik tercihimiz mi bu? İnovasyon ve hızlı gelişmenin “iyi” olduğu ve mümkün olduğu kadar “hızlı” olmasını söyleyenler, Schumpeter’in “yaratıcı yıkıcılık” argümanını niye piyasaya sürmüyorlar? 1960larda mümkün olan refah devleti, niye bugün mümkün olamıyor? Yaratıcı-yıkıcılıktan dolayı. Eğer bir kozmopoliten demokrasi geliyecekse, dünya halklarına sorulması gerekiyor: Daha hızlı gelişme mi istiyorsun, yoksa biraz daha adil gelişme mi istiyorsun? Yani hiç gelişmeyelim diye bir şey yok ama bu kadar hızlı gelişme dolayısıyla ortaya çıkan sosyal kaybı kim ödüyor? Bu soruyu sormak lazım. Bu, bize emrivaki olarak empoze ediliyor. Dünya sisteminin böyle bir şeye karar verme mekanizmaları yok. Biz bu emrivaki içinde sürüklenip gidiyoruz.

Ahmet Yaman: Öncelikle TEPAV’a teşekkür ediyorum. Artık bu bir gelenek haline geldi; altıncısı yapılıyor bu sene. Bölgesel gelişmeyle ve yönetimle ilgili sempozyumlar serisinin altıncısına bizi davet ettikleri, fırsat verdikleri için TEPAV’a ve değerli yetkililerine çok teşekkür ediyoruz.

Burada çok değerli hocalarımız var, ben de öncelikle pratiğe ilişkin deneyimimizi aktarmayı bir kamusal sorumluluk olarak görüyorum. Bu tür platformları uygulamanın içinden gelen bilgileri paylaşmak adına bir fırsat olarak görüyorum.

Ülkemizde bölgesel dengesizliklerin önemi nedeniyle bölgesel ölçekteki faktörler çok kısıtlayıcı. O yüzden bana göre rekabet edilebilirlik gibi bir kavramın da bölgesel ölçekte şansı biraz daha azalıyor. Rekabet kavramıyla bölgesel kalkınma anlayışı bir araya gelebilir mi? Bizim klasik ikilemimiz yine burada da karşımıza çıkıyor. Etkinlik veya kâr maksimizasyonu odaklı bir rekabetçilikle, sosyal yönü ağır basan bir eşitlikçilik anlayışı ne kadar buluşturulabilir? Başka bir bakış açısıyla insanın refahını temel alan ve nihayetinde insanın refahını artırmayı hedefleyen bir rekabetçilik, kapsayıcı bir büyüme yaklaşımıyla belki de bu iki kavramı birbirinden ayırtıramaz hale getiriyor.

Ama bir taraftan da bu kavram benim hoşuma gidiyor. Yani bölgesel rekabet edebilirliği çok güzel bir icat olarak düşünüyorum. Takip edebildiğim kadarıyla bunun özellikle AB’deki bölgesel kalkınma veya uyum politikası

tartışmalarından da esinlendiğini biliyorum. Son dönemde, yani 2007-2013 döneminde, uygulanan bölgesel politikanın burada oldukça etkili olduğunu biliyorum. Çünkü orada başını İngiltere'nin çektiği bir kısım ülkeler rekabetçiliğin esas üye ülkelerin odak noktası haline gelmesi gerektiğini; Lizbon Stratejisi'nin ancak rekabetçi alanlara yatırım yaparak gerçekleştirebileceğini düşünmüşlerdi ve bu noktada da bölgesel politikayı rekabetçiliğin önünde kaynak israfına yol açan bir alan olarak görmüşlerdi. Komisyon da burada çok akılcıca davranarak bölgesel rekabet edilebilirlik gibi bir yaklaşımı ortaya koydu. En azından AB'deki hikâye budur. Dolayısıyla, genel rekabetçiliği ve kalkınma dinamiklerini besleyen ve düzey iki bölgeleri bazındaki rekabetçi unsurları daha önceleyen bir destek politikası hayata geçirildi. Önümüzdeki dönemde muhtemelen bu unsurları daha da rafine hale getirecekler.

Dolayısıyla ulusal kalkınma için, ulusal rekabet için ne geçerli ise bölgesel kalkınma içinde aynı hususlar geçerli diye düşünüyorum. Yerelden başlayan, bütün kaynakları bütün bölgelerde harekete geçiren, kapsayıcı bir büyüme ve kalkınma politikası için her iki politika alanının birbiriyle tutarlı ve iç içe tasarlanması ve uygulanması gereğine inanıyorum. Burada da nihai hedef yine toplumsal refah ve gelir düzeyi. Yani rekabet gücünün ulusal ölçekte de bölgesel ölçekte de, hangi ölçekte alınırsa alınsın, nihai hedefi refahı yaygın hale getirmek ve gelir düzeyini artırmak.

Biz ülkemizde bölgesel rekabetçilik anlayışını belli ölçüde ulusal politikaya uyumlaştırmış durumdayız. Bunun izlerini zaten Dokuzuncu Kalkınma Planı'ndan itibaren yakalamak mümkün. Yani özetle biz sadece az gelişmiş bölgelere odaklanmıyoruz. Bütün bölgelerin avantajlarını, imkânlarını değerlendirerek, hem bütün bölgeleri bulundukları konumdan daha üst düzeye çıkarmak istiyoruz, hem de ulusal kalkınma, ulusal rekabet gücü gibi çok daha yukarıda bir hedefe hizmet eder hale getirmeye çalışıyoruz. Bunu açık net bir şekilde ifade etmiş durumdayız. Biraz ekonomik kavramlarla düşünecek olursak, hasıla açığının aslında etkili bir bölgesel politikayla kapatılabileceğini düşünüyoruz. Hasıla açığının ortadan kaldırılabilmesi ve potansiyel üretim gücüne ulaşabilmesi, bir ülkenin hakikaten bütün kaynaklarını, her kesimi ve her bölgesi her mekanı itibari ile en verimli şekilde kullanmasını gerektirir. Türkiye'nin, şu anki ölçümler bakımından yıllık %7 civarında bir potansiyel ortalama büyüme gücü var. Ama bunu sürekli olarak kullanamıyor. Yani çok kırılgan bir yapı içinde bazen bu %7'lere yaklaşıyor; bazen aşıyor ama baktığımız zaman %4'ler %5'ler civarında kalan bir

ortalama trendi var. İşte burada, bu düzeyi yüzde uzun vadede sürekli olarak 7'ler civarında tutabilmek ve her kesimi ve bölgeyi verimli hale dönüştürebilmek için bölgesel gelişme politikasının, bölgesel rekabet edebilirlik kavramının çok önemli olduğunu düşünüyorum. Burada her bölgeyi ve her kesimi içine alan bir üretim kültürünün yaygın hale getirilmesi en önemli hedeflerden bir tanesidir.

Konuya bir de şu açıdan bakarsak ne düşünüyoruz: Bölgesel rekabet edebilirlik kavramının şansı nedir? Bu kavram benimsenip kalıcı hale gelir mi? Moda bir kavram olarak gelip geçecek midir? Yoksa üstünde düşünülen, tartışılan, hakikaten belli politikalar geliştirilip etkili şekilde uygulama yapılan önemli bir alan mı olacaktır? Benim kendi bakış açım göre sektörel rekabet anlayışına göre bölgesel rekabet anlayışının alanı çok daha dar ve şansı daha zayıf. Çünkü mekânın ve mekânsal bütünlüğün kazandırdıkları görülmediği sürece, kâr maksimizasyonu odaklı çalışan bir sektörel örgütlenme, her zaman bölgesel rekabet anlayışının önünde olacaktır. Yani kişisel çıkar sosyal faydanın her zaman önünde olacaktır. Böyle bir ikilemle karşı karşıyayız. Aslında sektörel rekabet gücü bölgesel rekabet gücüne kıyasla çok daha örgütlü durumda ve bu noktada aslında birçok politikayı rahatlıkla etkileyebiliyor. Eğitimimiz, yaşam süresince edindiğimiz mesleki becerilerimiz ve kariyerimiz, bunların ortaya çıkardığı ekonomik yaşam koşullarımız ve ilişkiler ağıımız aslında hep sektörel yönelimi önceliklendiriyor.

Ama iş teşvik konusuna geldiğinde, onun bölgesel ayağı tartışılmaya başladığında, yani mekânsal faktörler üretim ve kâr dinamiklerini etkilemeye başladığında bu sefer de bölgesel rekabet gücü, bölgesel gelişmişlik düzeyi gibi farklı platformlardaki tartışmalara giriyoruz. Demek ki, belli kurumlar ve örgütlenme girişimleri vasıtasıyla aslında bölgesel rekabet gücünü biz daha ileri noktalara taşıyabiliriz. Bir de ölçek ekonomileri açısından kıyasladığımızda, bölgesel rekabet edebilirlik anlayışı ölçek ekonomilerine tam oturmuyor. İl bazında algıladığımız, sadece o temelde düşünüp, hareket ettiğimiz zaman bazı ölçek ekonomilerini yakalamak yani kritik kütleyi elde etmek mümkün görünmüyor. Dolayısıyla kritik kütleye veya ölçek ekonomisine sahip olmayan bir mekâna ne verirsiniz verin, oradaki girişimci kesime sadece yanlış bir sinyal vermiş oluyorsunuz. Normalde öncelikle mekânsal koşullar nedeniyle rekabet şansı olmayan bir işletmeye sen rekabet edebilirsin gibi bir sanal yanılgı vermiş oluyorsun. Bunun da kaynakların israfı demek olduğunu göz ardı etmemek lazım.

Kümelenmeyi bölgesel rekabetçiliğin odağındaki bir tür dayanışmacı rekabet örgütlenmesi olarak ele alırsak, bunda bile belli bir sektörel ağırlık vardır. Çoğu zaman sektörel ihtisaslaşma vardır. Dolayısıyla buradaki şans biraz daha ikincil konumda. Ama ben, şahsen, bu şansın çok daha aktif politikalarla ve yönetim kavramıyla arttırılabileceğini düşünüyorum. Bölgesel rekabet edebilirlik kavramı eskiye göre kesinlikle çok daha güçlü. Çünkü hep klasik olarak söylediğimiz gibi küreselleşme aslında çok büyük fırsatlar da sunuyor. Çok hareketli üretim faktörleri var ve bunlardan herkes belli ölçüde haberdar. Dolayısıyla bunları iyi okuyup yönlendirme şansı olanlar bir anda burada mesafe alma, hiç olmayan rekabetçi faktörü kendi bölgesine taşıma imkânına sahip. Bu açıdan baktığımızda, eskiye nazaran, bölgesel gelişmenin rekabetçilik boyutunun daha geçerli ve şanslı olduğunu düşünüyorum. Bilgiye erişimin kolay olması özellikle bilgi yoğun üretim alanlarında bir anda sıçrama yapma şansı sağlıyor. Bilgi odaklı üretim alanları insan kaynağını bu yönde harekete geçirebilen bölgelere ciddi manada bir rekabet gücü kazandırma potansiyeline sahip. Bunu sadece küresel ölçekte almayalım, ulusal ölçekte de belli bölgeler bir takım kaynakları ve imkânları bu yollarla kendilerine yönlendirebilirler diye düşünüyorum. Diğer taraftan, farklılıklar ve çeşitlilikler de bölgelere değişik imkânlar sunarak, özgün hizmetler üreterek belli rekabetçi üstünlükler elde etme şansı sağlıyor.

Bölgesel rekabet gücünü geliştirebilmek için özellikle ulusal ölçekte, yerel ölçekte neler yapılabilir? Doğal kaynaklar klasik olarak elimizin altındaki en önemli faktörlerden bir tanesi ama beşeri kaynaklar ve kurumsal altyapı, kurumsal gelişmişlik düzeyi, örgütlenme düzeyi bunların hepsinin üstüne çıkıyor. Burada kalkınma ajansını ayrıca tartışacağım. Son kısımda çok derinine girmeyeceğim ama kalkınma ajansları, bu bakımdan, bölgesel ve yerelin, ulusal ve yerelin arasındaki önemli bir arayüz olarak en kritik işlevi görüyor. Bilgi değişimi, fikir değişimi, kaynak değişimi, işbirliği imkânları açısından en önemli fırsatı sunuyor. Burada beşeri kaynaklara yatırım en kritik faktör. Fakat bu açıdan da kritik olan yukarıdan aşağı, tek düze tarzda ve ulusal olarak belirlenip uygulanan bir politika yerine, bölgesel şart ve imkânların gerektirdiği bir iş gücü ve insan kaynakları politikasının takibidir. Özellikle yerel ekonominin ihtiyaçlarına yönelik olarak esneyebilen ve değişebilen, büyük oranda yerel aktörler tarafından şekillendirilebilen bir insan kaynakları politikasına ihtiyacımız var. Ortalama bir bölge için tespit edilecek mesleki alanlar ve nitelikler bir numaralı rekabetçi faktördür ve burada da mesleki eğitim, beceri eğitimi ve yükseköğretim belki çok kritik bir konuma geliyor. Daha gelişmiş düzeydeki, ulusal ölçeğin üstünde küresel

rekabete soyunan bölgeler için ARGE altyapısının, üniversite altyapısının, reel sektörle, insanlarla, iş dünyasıyla buluşması ve bir arada çalışması mutlaka gerekli. Dolayısıyla, özellikle üniversitenin, bu yapı içinde, yerel ve bölgesel dinamiklerle buluşmuş, kaynaşmış olması ve bölgesel gelişme perspektifiyle önemli bir aktör haline dönüşmesi çok kritik bir role sahiptir. Diğer bir ifadeyle, üniversitenin bölgesel gelişmenin yönetiminde ön planda bir aktör olması oldukça önemlidir.

Yönetişim diyoruz; hemen bir örnek vereceğim. O kadar tartışılmış ve benimsenmiş olmasına rağmen, yerelde ortaya çıkardıkları enerji ve sinerji takdir edilmesine rağmen, son dönemde yönetim ilkelerine aykırı şekilde, tek taraflı yapılan düzenlemeyle, bir kesim hala bizim gıyabımızda kalkınma ajanslarının ücretlerinin tamamını aşağı indirebiliyor. Bu kalkınma ajanslarına ve dolayısıyla ülkemizin bölgesel gelişme gayretlerine önemli bir darbe oldu. Temennim bunun uzun vadede gidişatı çok olumsuz etkileyecek bir faktör olmamasıdır. Fakat önümüzdeki Ocak'tan itibaren yeni katılacak uzmanlar ve genel sekreterler daha düşük bir ücret tavanıyla çalışacaklar ve bu ister istemez sahada çalışan bu kadronun niteliklerine ve iş yapma yeteneklerine yansiyacaktır. Dolayısıyla bu yönetim kavramını henüz daha oturtabilmiş veya doğru algılayıp sindirebilmiş değiliz. Doğrudan söylemek gerekirse, istişareye dayanmadan hiyerarşik şekilde karar almaya alışık kesimlerimiz bu sürece uyum sağlamakta biraz zorlanıyorlar.

Ama ben umutluyum; bunun zaman alsa da iyi yönetim uygulamalarının önümüzdeki dönemde gelişeceğini, yaygınlaşacağını düşünüyorum. Kurumlar arası iletişim ve koordinasyonun kurumsal bir çatı altında gerçekleştiği mekanizmaların, kalkınma ajansı gibi mekanizmaların giderek gelişeceğini düşünüyorum. Ulusal ayakta oluşturulan yüksek kurul ve komite yapısını Nahit Bey anlatmıştır. Özellikle sektör politikaları ile bölgesel gelişme politikalarını uyumlaştırmaya yönelik bir yapıdır bu. Ulusal ölçekteki hedefler ve amaçlarla bölgesel ölçekteki hedefleri, rol paylaşımını ve iş bölümünü birbirleriyle uyumlaştırmaya yönelik bir yapı. Bu yeni yapı içinde, bölge planları, bölgesel gelişme stratejileri bundan sonra çok daha önemli hale gelecek diye düşünüyoruz.

Bölge planlarını veya bölgesel gelişme stratejilerini de dile getirmişken bir hususa daha değinmek istiyorum. Ayda Hoca'mın beni haklı olarak eleştirdiği bir konuyu sizinle paylaşmak zorundayım. Çok hızlı bir şekilde kurulan kalkınma ajansları yine çok hızlı bir şekilde, üç-dört ay içinde bölge

planları ürettiler. Hocalarım bana bunu açıksa söylemeseler bile, kafalarından şunu geçirdiğini tahmin edebiliyorum: “Biz size bu işi böyle mi öğrettik?” diyorlardır mutlaka. Bu durumu kısaca şöyle izah edeyim: Bölgesel gelişme herkesin beklentisinin yüksek olduğu bir alan haline dönüştü. Bu beklentiler, Türkiye’de kötü bir alışkanlık olarak çok çabuk yıpranabiliyor ve eleştiriye, hayal kırıklığına ve negatif tutuma doğru değişebiliyor. Ajansların kuruluşu sırasında yaşanan zaman kayıplarını da dikkate alarak, burada biraz acele etmemiz gerekiyordu. Bu acelenin sonucunda üç-dört ayda bölgesel kalkınma planları hazırlamak ve onaylamak durumunda kaldık. Ama önümüzdeki kalkınma planı döneminde biz analitik tabanı çok daha güçlü, daha seçici önceliklere, rekabetçi üstünlüklere ve reel şartlara çok daha uyumlu bölge planlarını üretmeye çalışacağız.

Tartışılan sorulardan bir tanesi de şuydu: Bu rekabet edilebilirlik kavramı bütün bölgeler için geçerli midir? Mesela doğudaki Dicle Kalkınma Ajansı için geçerli midir? Mardin, Şırnak, Siirt ve Batman illerinden oluşan Dicle’nin düzeyini İstanbul, Ankara, İzmir, Adana-Mersin gibi bölgelerin düzeyiyle bir tutamayız. Burada kamunun çok daha aktif bir şekilde, ciddi bir aktör olarak devreye girmesi gerekir. En azından temel altyapıyı, erişilebilirlik altyapısını güçlendirme açısından, insan kaynaklarını güçlendirme açısından, kurumları güçlendirme açısından devreye girmesi gerekir. Bunun üstüne bir şey daha katıyorum. Son dönemlerde çok tartışılan yeni modeller var. Kamu özel ortaklığı, kamu özel işbirliği modelleri var. Bu modeller, buralarda, eski KİT mantığıyla değil ama farklı şekillerde uygulanabilir. Bu model bir altyapı imkanının sağlanması, yatırımcılar bakımından risk oluşturan belirsizliklerin hafifletilmesi, ortadan kaldırılması veya paylaşılması, belli bir hizmetin görülmesinden öte yeni ekonomik ajanların, yeni girişimlerin ortaya çıkarılmasında kullanılabilir. Dolayısıyla bu da önümüzdeki dönemde çalışacağımız konulardan bir tanesi olacaktır.

Devlet yardımları bölgesel rekabet gücü tartışmasının ayrılmaz bir parçasıdır. Burada da beklentim kalkınma ajanslarımızın giderek daha etkin hale gelmesidir. İnaniyorum ki ajanslar, gerek kendi bölgelerinin önceliklerini yerelin aşırı rüzgarlarına kapılmadan ortaya koyabilmek, gerekse bu sistemde gerçek manada düzenleme yaparak, izleme değerlendirme yaparak ve merkeze önemli sinyaller sağlayarak ciddi bir aktör konumuna geleceklerdir. Bölgesel rekabetçilik açısından belki en kritik kavram dayanışmacı rekabettir. Yani sektörden farklı olarak, rekabetçilikten farklı olarak burada ağ yapılanması ve yönetim kavramları çok önemli. Ağ yapılanması derken

öncelikle sosyal ağları kastediyoruz. Bilgi ağlarını, kurumsal ağ yapısını kastediyoruz. Kümelenme bu işin en önemli uygulama alanlarından bir tanesi. Kümelenme, Türkiye için yeni bir kavram; fakat çalışmaya başladı. Kalkınma Bakanlığı'mızın koordinasyonunda kümelenme konusunda yerelden çalışan, etkin ve esnek şekilde işleyen bir model için Ajanslarımız, Ekonomi Bakanlığı ve Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı çalışıyor.

Detayına çok girmeyeceğim ama bunun yanında, çok bilinen bir kavram olduğu için sosyal girişimcilik gibi başka bir kavramda da söz etmem gerekiyor. Sosyal girişimcilik, özünde, girişimciliği tabana yayan bir üst girişimcilik modeli. Belki lider bir girişimci işletmenin biraz sözleşmeli çiftçilik modeline benzer bir şekilde, girişimcilik tabanını bütün topluma yayarak sadece kâr maksimizasyonu değil, toplumsal faydayı da üreten bir rekabetçilik anlayışını geliştirmesi demek. Arkadaşlarımız, kalkınma ajanslarıyla birlikte bu konuyu da çalışıyor. Bunun yanında, özellikle girişim sermayesi ve iş melekleri gibi Türkiye'de şu anda çok oturmamış ama potansiyel taşıyan konuları da çalışacaklar ve ajansların etkili olduğu bir yapıda operasyonel hale getirecekler. Burada kalkınma ajanslarının ve Kalkınma Bakanlığı'nın işbirliği ülkemiz açısından çok önemli bir girişim. Politika uyumu bakımından ise yakınsama stratejileri ile rekabet edilebilirlik stratejilerinin bir arada götürülmesi yine hayati bir konu. Bölgeler arası işbirliği, rol paylaşımı bakımından da kaynak ve imkânları çok iyi paylaşmamız lazım. Bilgiyi çok iyi paylaşmamız lazım. Gelişen bölgeleri geliştirmekte olan bölgelere yardım edebilir duruma getirmemiz lazım. Onlara rehberlik edebilir konuma getirmemiz lazım. Bunun da bir örneğini sizinle paylaşmak istiyorum. Ankara ajansının yaptığı bir çalışma var. Biliyorsunuz, bir zamanlar mobilyada marka olan Siteler şu anda bir çöküş içinde. Yani rekabetçi unsurlarını geliştiremediği için, zamana yayamadığı için bir çöküş içinde. Ankara Kalkınma Ajansı Siteler'le ilgili özel bir çalışma yapıyor. Bu çalışmayla birlikte ilk akla gelen çok pratik önlemlerden bir tanesi şu oldu: Kapadokya bölgesinin sorumluluğunu üstlenen Ahiler Kalkınma Ajansı ile küçük bir işbirliği yaptılar. Siteler esnafını alıp oradaki butik otel işletmecileriyle buluşturdular ve oradaki butik otellerin ihtiyacı olan el yapımı, klasik tarz mobilyaların üretimi konusunda bir işbirliğinin temelini attılar. Bu tür fikirler oldukça fazla. Bunlar bazen kendiliğinden, ajansların kendi aralarındaki iletişimle; bazen bizim ortaya attığımız fikirler çerçevesinde geliyor. Buradan çıkan sonuç: bütün bölgeler bu tür imkânları geliştirebilirse, gerçek manada rekabetçi üstünlüklerini topyekûn daha üst düzeylere taşıyabilecekler diye düşünüyorum.

Güncelliği nedeniyle, son olarak değinmek istediğim husus yeni kurulan Bölgesel Kalkınma İdareleri. İtiraf etmem lazım ki bunlar bize birer dışsal faktör ve şok olarak geldi. Ama biz bunu bir fırsat olarak değerlendirme tercihini ortaya koyduk ve bunları özellikle kamu yatırımları ve temel altyapı konusunda uzmanlaştırma şeklinde bir görev tanımlı yaptık. Yani, kalkınma ajansları esas yapısal ve kurumsal çatı olmaya devam edecek. Bizim daha önce hayata geçirdiğimiz, daha üst ölçekli, kapsamlı bölge planlarının çerçevesini kullanan bu yeni bölgesel kalkınma idareleri ise kamu yatırımlarıyla temel altyapıyı belirli düzeye getirmeye çalışacaklar. Tabii ki, bu kalkınma ajansları bu alana hiç girmeyecek demek değil. Kalkınma ajansları burada da yeni kurulan idarelerle koordinasyon içinde, öncelikleri iyi analiz eden, iyi tespit eden ve buna göre politikalar geliştiren, özellikle ekonomik ve üretime yönelik altyapıyı destekleyen konumlarını devam ettirecekler. Ama uygulama bakımından, proje seviyesindeki koordinasyon bakımından bu yeni bölgesel kalkınma idarelerinin bir ara yüz olarak proje dönemiyle sınırlı kalmak kaydı ile işlev görmesini bekliyoruz.

Sonuç olarak, bölgesel rekabet gücünün en kritik kurumu olarak ben ajansları gördüğümü ifade etmek istiyorum. Çünkü tam bölgesel rekabet edilebilirlik anlayışına uygun bir yapıya sahipler. Gerek kalkınma kurulu gerek yönetim kurulu itibari ile hem kâr amacı güden çevreleri, hem sosyal amaçla çalışan çevreleri bir arada tutan bir yönetim yapısına sahipler. Diğer yandan merkezde, yeni kurulan Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulunu ve Bölgesel Gelişme Komitesini ilgili kurumlarla etkili çalıştırıp, bölgelerin kalkınma politikalarını destekleyen çeşitlendirilmiş ve yenilikçi politikalar ve uygulamaları hayata geçirmemizin de en az ajanslar kadar önemli olduğu kanaatindeyim. Bunu başarabildiğimiz takdirde hem ülkemizin genel rekabet gücünü daha üst düzeye taşıyan, hem de bölgesel gelişme gayretlerimizi güçlendiren bir bölgesel rekabetçilik anlayışını hep birlikte tesis edebiliriz diye düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum.

Oya Açıkalın: Ben, İlhan Hoca'nın söylediği noktadan itibaren şöyle bir geri döneceğim. Van'da, 100. Yıl Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'ndeyim. Şimdi de depremzede olarak buradayız. Van'da bir bölgesel kalkınma programının teknik koordinatörlüğünü yapmıştım; Ahmet Bey ile uzun zaman çalışmıştım. O zamandan beri de bütün bölgesel çalışmaları izliyorum ve onun üzerine

yayın yapıyorum. Şimdi, tam İlhan Hoca'nın sorduğu gibi, bize soruldu mu acaba böyle hızlı bir gelişme isteyip istemediğimiz? Önerilen hangi model olursa olsun, acaba bu modeller oradaki halka sunuluyor mu? Ve o sunuş nasıl yapılıyor? Bu çok önemli bir şey. Daha önce de söylenmişti; katılım konusunda bölge halkının da problemleri var ama bu biraz katılmaya katılmaya oluşan bir problem. Hani Afrikalılara ya da Araplara tembel deriz; böyle bir kalıp yargı çıkmıştır ortaya. Şimdi bizim Doğu, Güneydoğu bölgesinde de katılım gerçekleşmiyor olabilir ama bu da zaman içinde üretilmiş bir sonuçtur ve bunun sonucunda da katılımdan ne bekliyoruz? Nahit Bey söylemişti: "doğru, etkin ve zamanında karar" bekliyoruz. Bu üçünü, doğru, etkin ve zamanında kararı üretemiyorsak o zaman katılımı daha biçimci olarak yapıyoruz, içeriği boş kalıyor demektir. Ama o zaman da gruplar katılımı öğrenemiyorlar. Sonuçta ortaya çıkan kalkınma modelini acaba halk benimsedi mi, bu istediği model mi bilinmiyor. Biz denemeye ve yanılmaya olanak sağlamaya başlarsak; o zaman kalkınma ajansları da deneye yanıla, tamam belki biraz da ona kaynak ayırarak, belki biraz daha ağır giderek, daha etkin katılımı öğrenir ve kendi seçimlerini uygulamaya başlar. Ben sadece İlhan Hoca'nın anlattıklarını yerel alana uygulamaya çalıştım.

Bu çerçevede örneğin sosyal girişimcilik üzerine konuşurken, bir 10 yıl önce yaratılmış kapasite geliştirme kavramını unutmamamız lazım. Bu kavramı kullanırken de "tabandan örgütlenme" yaklaşımını unutmamamız lazım. Tabandan örgütlenme kavramı belki de daha demokratik ve daha adil bir katılımı gerçekleştirmek için en iyi kavramlardan biridir. Kalkınma ajansları dahil tabandan örgütlenmeye, bunu yaparken de deneme yanılmaya şans verilmelidir.

Roger Hessel: I was born in Germany, and I have just started lecturing TOBB ETU, just beside. Thank you very much for inviting me to this very interesting debate. From a Turkish point of view, I think Italy is an interesting example. I have been living and working there for 9 years. In Italy, what is on the top of the agenda: Participation? No, not really. I have worked in Milan for the regional government of Lombardy in Milan. What is on top of the agenda? "Principle of subsidiarity". That is very much top on the agenda and one political party wants to go for decentralization; however, it is very difficult.

The question to Professor Pike, in Lombardy we have invited all the time experts like you, in order to copy best practices. This does not work. But

perhaps mutual learning may be possible. Allow me use a metaphor: "Do not try to transplant a heart from one organism to another, it will not work! But perhaps a little finger". My question is about one experience where the British model has been really transplanted, perhaps like a little finger. Because in Italy, the Italians tried to transplant this British practice of personal budgeting to give the citizens of choice by voting system to opt for a private school or for a Catholic school. But this copying good practices from UK to Italy did not really work well. It is very difficult.

Andy Pike: Thanks for the point. I think, there is a big academic literature in political science really about policy mobility and how different policy ideas travel around easy access to policy examples, learning models. I mean we transmit and develop these kinds of models too, in the work we do with OECD. For example, one of their key element is pre-identifying learning models. I think, blueprints and other kinds of examples of experiences are proving the basis then it is crucial to learn and adapt to the particular context. I think it is profoundly dangerous, to identify good or even best practices described in particular national or regional circumstances and then to take it and to drop it into an another context without looking to adapt and modified to the new context.

For example, Regional Development Agency (RDA) model developed in Europe was taken and adopted across Europe and in the elsewhere internationally. It was a successful transfer an example of adaptation and learning. I think, it was never just a simple transfer and copying. I think that is very important. But of course, you mentioned the UK and its particular policy models. I think, it has been very influential, I mean privatization for example, is a model has been exploited worldwide from British policy makers. In addition, public private partnerships, public finance initiatives are again models that have been developed in UK. But UK and Italian contexts are very different and I am not surprised to hear that this model did not work in Italy.

Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı Bilgi Notu

**Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü
Bölgesel Rekabet Edebilirlik Programı
Koordinasyon ve Uygulama Dairesi Başkanlığı**

Bilindiği üzere, Avrupa Birliği – Türkiye ilişkilerinin önemli boyutlarından birisini de “**mali işbirliği**” alanı oluşturmaktadır. 2007 yılı öncesinde karşılıklı olarak farklı bir anlayış çerçevesinde şekillenen mali işbirliği ilişkileri, Avrupa Birliğinin aday ve potansiyel aday ülkelere yönelik yaklaşımını 2007–2013 bütçe dönemini kapsayacak biçimde değiştirmesi ile farklı bir boyut kazanmıştır. Bu anlayış değişikliği ile Avrupa Birliği, aday ve potansiyel aday ülkelere sağlanacak tüm katılım öncesi mali yardımları tek bir program çerçevesinde toplamıştır. Katılım Öncesi Yardım Aracı (Instrument for Pre-Accession Assistance - IPA) olarak adlandırılan bu sistem çerçevesinde, Türkiye'ye sunulacak AB mali yardımlarının bundan sonraki süreçte AB Üyesi Ülkelerde uygulanan yaklaşıma benzer şekilde kullanılması öngörülmektedir. Nitekim IPA sisteminin temel amacı da, aday ülkeleri üyelik sonrası Yapısal ve Uyum Fonlarının programlaması, yönetim ve uygulamasına hazırlamak olarak belirlenmiştir.

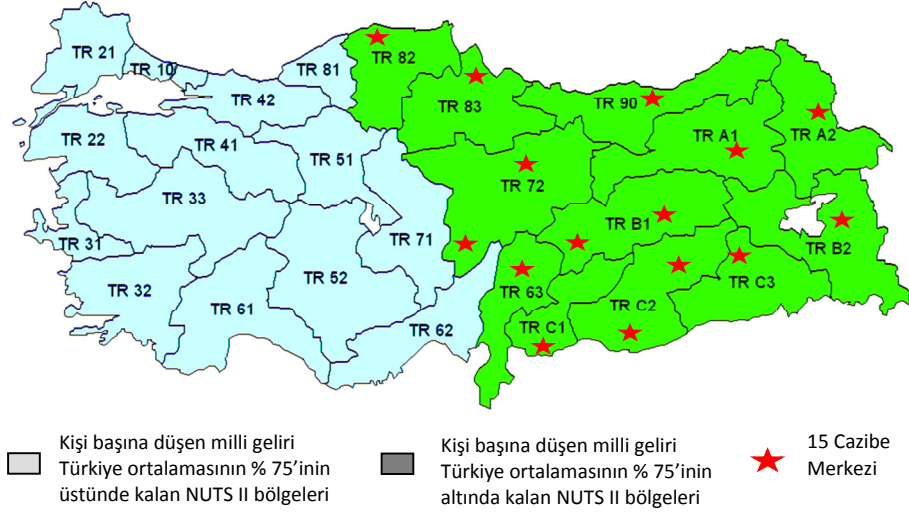
IPA sistemi kapsamında beş farklı bileşen bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla:

1. Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma,
2. Bölgesel ve Sınır Ötesi İşbirliği,
3. Bölgesel Kalkınma,
4. İnsan Kaynaklarını Geliştirme ve
5. Kırsal Kalkınma'dır.

Her biri farklı kamu kurumları eliyle yürütülmekte olan bu bileşenlerden “Bölgesel Kalkınma” başlığı kendi içinde Bölgesel Rekabet Edebilirlik, Çevre ve Ulaştırma olmak üzere üç ayrı alt bileşene ayrılmaktadır. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, “**Bölgesel Rekabet Edebilirlik**” alt bileşeni kapsamındaki Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı (BROP)’nı hazırlamak, uygulamak, izlemek ve denetlemekten sorumlu “Program Otoritesi”dir.

Bakanlığımız yukarıda sayılan bu görevlerinin bir gereği olarak 2006 yılının Mayıs ayı itibarıyla “**Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı**”nın hazırlık çalışmalarına başlamış ve program 29 Kasım 2007 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından resmen onaylanmıştır.

Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının hedef bölgesini 2001 yılı verilerine göre NUTS II seviyesinde kişi başı milli geliri Türkiye ortalamasının %75’inin altında kalan 12 NUTS II (43 il) bölgesi oluşturmaktadır. (Bakınız Harita)

Söz konusu hedef bölgenin belirlenmesi ve farklı NUTS II düzeylerinde desteklenecek faaliyetlerin sınıflandırılması amacıyla BROP'un hazırlık çalışmaları kapsamında Türkiye'nin rekabet edebilirlik haritasının belirlenmesine yönelik çalışmalar yürütülmüştür.

Rekabet Edebilirlik Haritası ve Müdahale Yoğunlaşma Stratejisi

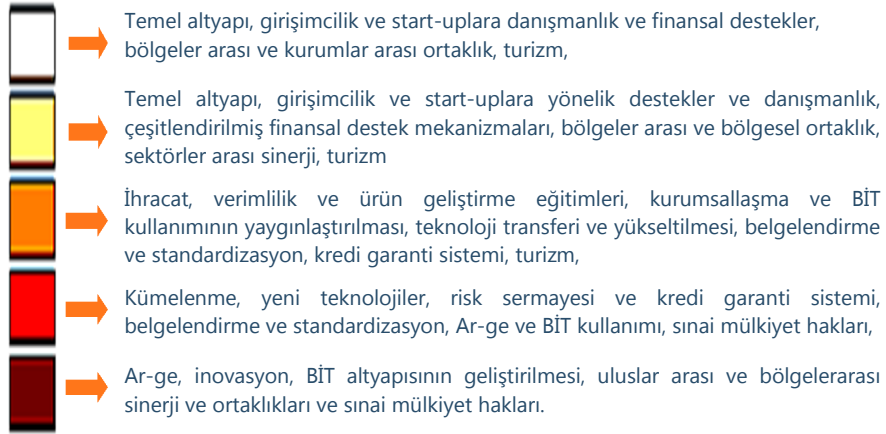
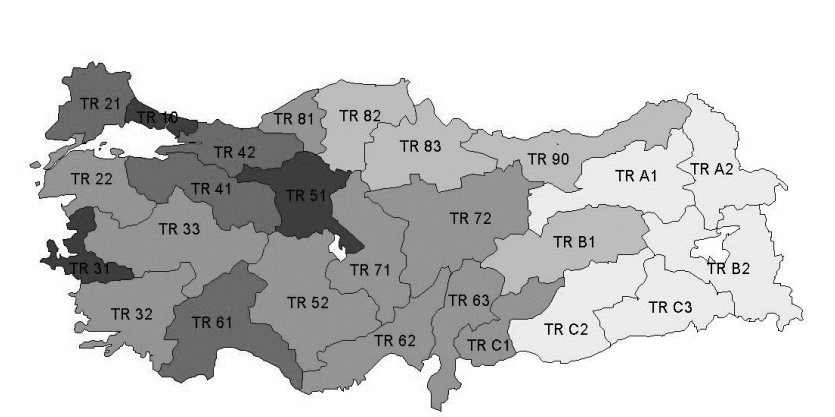
BROP kapsamındaki müdahale stratejisi, ekonometrik bir model sonucunda oluşturulan Türkiye Rekabet Edebilirlik Haritası ile geliştirilmiştir.

Söz konusu ekonometrik model her bir NUTS II bölgesi için rekabet edebilirlik konseptine göreceli katkısı olan 10 ana tema altında sınıflandırılan 42 farklı etkenin (demografik, eğitim, sağlık, sanayi, tarım, altyapı, istihdam, finans, turizm ve diğer sosyoekonomik veriler) belirli ağırlıkla ölçülmesine dayalı bir rekabet edebilirlik indeksi geliştirmiştir. Sonuç olarak bölgeleri rekabet edebilirlikleri bağlamında farklı ölçütlerde tanımlayan ve sınıflandıran bir harita yapılmıştır.

Açıktan (en az rekabet edebilir bölge) koyuya (rekabet edebilirliği en yüksek bölge) doğru birbirine yakın rekabet edebilirlik indeksleri bulunan farklı beş ana grup, NUTS II seviyesinde tanımlanmıştır. (Bakınız Harita)

Bu haritanın ve bazı bileşenlerinin detaylı analizi, her bölgenin ihtiyaçlarını ve farklı bölgeler için geliştirilen farklı müdahaleleri hesaba katarak, bu bölgelerin ekonomik ve sosyal özelliklerini ve potansiyelini belirlemeye yardım eder.

Türkiye'nin Rekabet Edebilirlik Haritası

BROP müdahaleleri için yoğunlaşma stratejisi oluşturmak amacıyla, Rekabet Edebilirlik haritası sadece BROP'un hedef bölgelerini gösterecek şekilde modifiye edilmiş ve aynı rekabet edebilirlik seviyesine sahip olan bölgeler, 3 grup olarak tespit edilmiştir.

Bu 3 gruplu NUTS II bölgeleri rekabet edebilirlik seviyeleri göz önünde bulundurularak, her bir gruba özgü tedbirler ve uygun müdahaleler belirlemek amacıyla, rekabet edebilirlik endeksi düşük olandan yüksek olana doğru sınıflandırılmıştır.

Müdahaleler Bağlamında Hedef Bölge Grupları

Bu çerçevede, Rekabet Edebilirlik Haritasında “temel altyapı, girişimciliğin ve start-upların desteklenmesi, danışmanlık ve finansal hizmetler, bölgeler arası ve kurumlar arası işbirliği faaliyetlerini” içeren müdahale alanları, düşük rekabet edebilirlik eksenini olan bölgelerde yoğun olarak kullanılacaktır. Ayrıca bu bölgelerde iş hacminin artırılmasına yönelik olarak, turizm faaliyetlerinin desteklenmesi de alternatif olarak kullanılabilir.

Bununla birlikte, Rekabet Edebilirlik Haritası'nda "iş alemini temsil eden kuruluşların kapasitelerinin yükseltilmesi ve kurumlar arası işbirliğinin" güçlendirilmesini amaçlayan müdahaleler, hedef bölgenin ihtiyaçlarını karşılamak üzere uygulanacaktır. Ayrıca, düşük rekabet edebilirlik bölgelerinde hem NUTS II bölgeleri hem de iller arasındaki işbirliği ağlarının geliştirilmesi ve ortak üretim ve pazarlamaya yönelik faaliyetler de desteklenecektir.

İşletmelerin kurumsallaşması, iş ve ürün geliştirmeye yönelik danışmanlık hizmetleri, sektörel dönüşüme yardımcı olacak bölgeler arası ve bölgesel ortaklıkları kapsayan müdahaleler, orta düzey rekabet edebilirlik eksenine sahip olan bölgelerde yoğun olarak uygulanacaktır. Yıkıcı rekabet potansiyeli olmayan ve sektörler arası işbirliği geliştirme potansiyeli bulunan alanlar, kalkınmayı sağlamak amacıyla desteklenecektir. Bunun yanı sıra bölgelerin turizm potansiyellerine göre, turizm faaliyetleri de bu bölgelerde desteklenecektir.

Yüksek rekabet edebilirliğe sahip bölgelerde, üretimin katma değerinin yükseltilmesini ve küresel rekabet ile baş edebilmeyi amaçlayan tedbirler yoğun olarak kullanılacaktır. Ayrıca bu bölgelerde, verimliliği, ihracat kapasitesini ve ar-ge, inovasyon ile BİT altyapısını geliştirmeyi amaçlayan eylemlere ilişkin danışmanlık faaliyetleri de desteklenecektir.

Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı'nın (BROP) uygulanmasına yönelik tüm çalışmalar hali hazırda **Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı** Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan, **Bölgesel Rekabet Edebilirlik Programı Koordinasyon ve Uygulama Dairesi Başkanlığı** tarafından yürütülmektedir. Başkanlık bünyesinde "Programlama Bölümü", "İzleme ve Değerlendirme Bölümü", "Kalite, Güvence ve Kontrol Bölümü" ve "Finans ve İhale Bölümü" olmak üzere toplam 4 birim bulunmaktadır.

Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı'nın 2007–2011 yılları bütçesi ulusal katkı dahil **352 Milyon Avro'dur**.

BROP, temel müdahale alan ve konuları (öncelik) tanımlamakta ve bu alan ve temalara yönelik faaliyetler (tedbirler) geliştirmektedir.

Bu kapsamda BROP'nin iki temel önceliği;

1. İş Ortamının İyileştirilmesi
2. İşletme Kapasitelerinin Artırılması ve Girişimciliğin Teşvik Edilmesi olarak belirlenmiştir.

Operasyonel Program mantığı içerisinde önceliklerin sahada uygulama bulabilmesini temin etmek üzere altı adet tedbir geliştirilmiştir.

Birinci öncelik kapsamında;

1. Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi
2. Finansal Araçların Oluşturulması ve Geliştirilmesi
3. Ar-Ge, İnovasyon, Teknoloji ve Bilgi Toplumu Altyapısının Geliştirilmesi
4. Turizm Altyapısı ile Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetlerinin Geliştirilmesi olmak üzere dört adet tedbir oluşturulmuştur.

İkinci öncelik kapsamında;

1. İşletmelere Temel Bilgi, Danışmanlık ve Yatırım Desteği Sağlanması,
2. Sanayi Sektörleri Arasında İşbirliğinin Güçlendirilmesi olmak üzere iki adet tedbir oluşturulmuştur.

Kaynak kullandırmanın temel ayakları arasında en kritik nokta “**proje**” tekliflerinin oluşturulmasıdır. Bu açıdan kaynak talebinde bulunan tarafların BROP çerçevesinde proje önerisinde bulunması gerekmektedir. Bu açıdan söz konusu dokümanların çizdiği sınırlar dışından gelecek proje önerileri değerlendirmeye alınamamaktadır.

Operasyonel Program kapsamında sağlanacak AB fonları Bakanlığımızın periyodik olarak çıkacağı **proje teklif çağrıları** yoluyla yukarıda belirtilen öncelik ve tedbirlere uygun olarak sunulan projelerin finansmanında kullanılmaktadır. Teklif çağrıları sonucunda toplanan proje önerileri; **Proje Seçim Komitelerince** Programda yer alan ve önceden ilan edilen **Objektif Seçim Kriterlerine** göre değerlendirilmekte ve bu değerlendirme temelinde desteklenecek projeler, Avrupa Komisyonu ile işbirliği içerisinde Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından seçilmektedir.

Bununla birlikte, genel IPA sürecinde yaşanan gecikmenin kaynak kullanımı noktasında oluşturduğu zaman baskısını azaltma adına Bakanlığımızca proje teklif çağrısına çıkılmadan merkezi düzeydeki kamu kurumlarımızın stratejik projelerinin desteklenmesi yöntemi benimsenmiş ve bu kapsamda **Birinci Proje Paketi** olarak nitelendirilen ve toplam bütçesi 99,4 milyon Avro olan 11 projeden oluşan bir paket oluşturulmuştur. Pakette yer alan projelerin biri hariç hepsi ihale ve uygulama aşamasındadır.

Bununla birlikte, 14 Kasım 2008 tarihinde çıkılan "Proje Teklif ağrısı" ile yaklaşık 250 milyon Avroluk bütçeye sahip olan ve 42 projeden oluşan **İkinci Proje Paketi** oluşturulmuştur. Hali hazırda 16 projemiz Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından uygun bulunmuş olup, pakette yer alan diğer projelerin olgunlaştırılması çalışmaları devam etmektedir.

"Finansal Araçların Oluşturulması ve Geliştirilmesi" başlıklı 1.2. numaralı tedbir kapsamında yürütölen ve 48,3 milyon Avroluk bütçeye sahip olan "Büyöyen Anadolu'ya Kredi Kolaylıkları (BAKK) Projesi" ile "G-43 Anadolu Girişim Sermayesi Fonu Projesi"nden oluşan **Üçüncü Proje Paketinin** uygulaması devam etmektedir.

Bölgesel Rekabet Edebilirlik Programının yürütölmesine ilişkin önemli bir unsur da Sektörel İzleme Komitesi'nin teşkilidir. Bu çerçevede Bakanlığımızca merkezi düzeydeki kamu kurum/kuruluşları, iş dünyası temsilcisi sektör kuruluşları, bölgesel ve yerel düzeyde kamu kurumları, ticaret ve sanayi odaları gibi kurumların katılımı ile toplam 41 üyeden oluşan ve eş başkanlığı Bakanlığımız ile AB Komisyonu tarafından yürütölen Sektörel İzleme Komitesi oluşturulmuştur. Sektörel İzleme Komitesi yılda iki kez olmak üzere toplantılar gerçekleştirmektedir. Sektörel İzleme Komitesi programın uygulanmasında etkinliği izlemek ve Bakanlığa önerilerde bulunmak üzere teşkil edilmiştir.

BROP'un 2012 – 2013 yıllarını kapsayacak şekilde revize edilmesiyle birlikte bütçesinin yaklaşık 570 milyon Avroya ulaşması beklenmektedir. Bu bütçe artırımına paralel olarak yeni proje geliştirme çalışmalarına hızla devam edilmektedir.

Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programına, yukarıda kısaca açıklanmaya çalışılan hususlara ilişkin daha detaylı açıklamalara ve IPA'ya ilişkin gelişmelere <http://ipaweb.sanayi.gov.tr/> adresinden ulaşılabilmekte olup her türlü soru ve bilgi talebi için ipa@sanayi.gov.tr adresine e-posta gönderilebilir.

